POŠTARINA PLAĆENA U GOTOVU

BOG
NAROD
SOCIJALNA
PRAVDA

LUČ

ZAGREB

GODINA XXVIII BROJ 7-8

UPRAVA: Zagreb, Trenkova 1. II. — Na upravu se šalju narudžbe, reklamacije i pretplata. „Luč" izlazi svaki mjesec osim srpnja i kolovoza.

PRETPLATA za đake 30.— Dinara, za ostale 60.— Dinara.

„LUČ" UREĐUJE Uredнički Odbor — Za uredništvo odgovara: dr Mijo Maričić, Zagreb, Nikolićeva 10. — Vlasnik: Dr M. Maričić.

RUKOPISI kao i svi listovi za uredništvo šalju se na adresu: Uredništvo „Luči", Zagreb, Trenkova ul. 1. II.

TISKARA „NARODNE PROSVJETE" Zagreb, Trenkova ul. 1. (Za tiskaru odgovara Rajmund Sušin, Kuhačeva 2. II.).

UREDNIKOVA POŠTA

PE. FN. »Na raskrsnici« ulazi, čim dođe na red. Pozdrav!

RN. KIRINČIĆ. »Pjesma moje mladosti« ulazi zbog lijepog ritma i sadržaja. Urednik se nada da će doskora dobiti pjesama bez »prošlosti ubitne«, koja »svaku radost tuče«, dakle u stilu odluke. Pozdrav!

ZABO IDO. Ova pošiljka pokazuje priličan napredak, ali se još uvijek osjeća pomanjkanje rutine (ritam je slab, pjesma isprekidana). Najbolja pjesma je »Seljakova molitva«, ali ne ulazi zbog gornjih uzroka. Što ćeš, »sudbina je htjela, da tragično svrši«. Ali Ti ne uzmi to tako tragično, već se opet javi. Samo pazi, da Ti u pjesmama ne bude lošeg ritma zbog nepravilnog akcenta.

BOP. »Pjesma jesenskog predvečerja« ulazi, ako doskora ne pošalješ što boljeg. Ono što se tiče mog prestrogog stava (po Tvom iskrenom sudu), oprosti, ali držim, da imaš mnogo boljih stvari, pa je bolje pričekati i njih štampati. Radi marljivo dalje i javi se čim prije. Pozdrav.

KORDIĆ TADIJA. »Borba« ulazi, kad dođe na red.

ZANE KUKEŽ. »Sreću u meni« uvrstit ću, ali možda malo promijenjenu. »Mandić« kako vidiš ulazi. Molio bih Te, da natjeraš drugove, da čim prije pošalju obećane radove za »Anketu«. Javi se opet. Pozdrav!

I. D. B. ŽUPANJA. Kad dođeš u Zagreb, potraži me, pa ćemo se onda porazgovoriti. Dat ću Ti pun koš »savjeta« i uputa »kako se grade pjesme«. Pozdrav i do viđenja!

J. RATKO K. PAŠMAN. Ni ovo još nije za štampu. A onda zapamti, da se u »Luči« piše (kako si i sam mogao vidjeti) samo hrvatski (ijekavski!).

V. DENIĆ-LISA. »Čobanče« sam spremio. Uči će, ako ne pošaljete štogod boljega. Pozdrav.

BELTION LOVOROV. Urednik je spremio poslane sonete i čeka daljnju pošiljku, jer se iz dvije pjesme ne da izreći pravedan sud. Inače ritam pravilno teče, samo r(ima) kadikad šepa na obje noge. Pozdrav i javite se!

J. K. — Š. B. Pošalji malo opširniju pošiljku, pa ćemo onda vidjeti, šta će Bog dati.

BRANIMIR Š. — Š. B. I za Tebe vrijedi isto. Samo pazi na ritam. Javi se.

MATEO J. Hvala na članku. Molio bih Te, da mi skupiš mišljenja o »Luči« i pošalješ. Pozdrav.

UREDNIŠTVO prima pretežno suradnju u pjesmama, pa moli sve pjesnike i one, koji to hoće biti, da se ne uvrijede, ako im pjesme ne uđu. Čim više pjesama, veći je i izbor, i više se dobrih nađe. Uredništvo bi bilo vrlo zahvalno suradnicima, kada bi slali nešto suradnje u prozi (crtice, novele, prikaze, svoja mišljenja za anketu itd.). Molimo suradnike, da pišu samo na j e d n o j strani papira.

SURADNJU za 9. broj treba poslati do 5. travnja, a za 10. do 5. svibnja ove godine.

PROLJETNE OLUJE

Napisao: Dr T. TOTH

Neodoljivo privlačiva knjiga i do sada najbolje obrađeno seksualno pitanje kod mladića. Sretan mladić, koji je pročita. Knjiga je i po svojoj vanjskoj opremi vanredno uspjela. — Broširana stoji Din 24·- uvezana Din 34·- — Razašilje pouzećem ili za unaprijed doznačeni novac: »KNJIŽARA NARODNE PROSVJETE« Zagreb, Kaptol 29

LUČ KULTURNO SOCIJALNI LIST ZA ĐAKE
G. XXVIII ZAGREB, travanj 1933. Br. 7-8

SVRŠENO JE!

ČIM SE SPUSTI onaj tajanstveni mrak, mnogi pobjegoše s Golgote i prestrašeni se vrate svojim kućama. Ali ne učiniše svi tako. Tišina vlada svud naokolo, kiša još ne pada, a u tami se bjelasa troje obješenih tjelesa. Mnogi su još ostali na Golgoti. Htjeli su se siti nagledati one jezovite borbe duše s tijelom. Zašto da napuste kazalište, dok drama ne svrši zadnjim krikom?

I ti, što su ostali napregnuli su uši, da čuju koju patničku riječ mrske im žrtve.

Patnje Raspetoga svakim se časom povećavaju. Njegovo tijelo samo po sebi nježno, izmoreno nedavnim naporima, skrhano borbom prošle noći i izmučeno mukama posljednjih časova, nije moglo više odoljevati. Duh je patio više od tijela, u kojemu će još malo ostati. Izgledalo je, da Ga je sve ostavilo, a njegova božanska i bezazlena duša, da je ostarila. Svi su bili daleko od njega: Drugovi iz sretnih dana, prijatelji, kojima je otvarao svoju dušu, siromasi koji su Ga ljubazno gledali, djeca koju je milovao i učenici kojima je dao novu dušu. U blizini se sada nalazila samo gomila bezdušnika i ljudoždera, koji su očekivali Njegovu smrt.

Jedino Ga žene nijesu ostavile. Sa strane je stajala Njegova mati, Marija Magdalena, Marija Kleofina, Saloma, mati Ivanova i Jakobova. — Stajale su prestrašene i zaprepaštene i gledale Njegovo izdisanje. Imao je još snage, da povjeri Ivanu svoju majku, najmilije i najsvetije, što je ostavio na ovom svijetu. Suze su mu zamaglile oči i više nikoga nije vidio. Osjećao se sam, kao što je bio sam u najsvečanijim zgodama Svog života. Gdje je taj brižni i dobri Otac, kojemu se on obraćao za pomoć i uslišanje? Zašto mu sad ne pritekne u pomoć? Zašto mu ne ukaže bar tu milost, da ga uzme k sebi?

I tada su se u onom zagušljivom vazduhu i u onoj tihoj noći čule riječi:

— Eli, Eli, lamma sabactani? Gospodine, Gospodine, zašto si me ostavio?

To je bio prvi stih psalma, kojeg je On bezbrojno puta izgovarao, jer su u njemu bila mnoga proroštva o Njegovom životu i smrti. Nije više imao snage, da ga cijelog izgovori kao onda u pustinji, ali je Njegov duh govorio:

— Bože moj, Bože moj, zašto si me ostavio? Zašto si se udaljio od spasenja mojega, od riječi vike moje? U tebe se uzdaše očevi naši i ti si ih izbavljao... Ja sam crv, a ne čovjek i podsmijeh ljudima i rug narodu. Tko me vidi, ruga mi se, otvara usta, maše glavom i govori: Oslonio se na Gospodina. On će ga pomoći i izbaviti, kad ga voli.

Da, Ti si me izvadio iz utrobe materine. Ne udaljuj se od mene, jer je nevolja blizu, a nema tko da mi pomogne. Okružiše me psi mnogi, četa zločinaca ide oko mene, probodoše ruke moje i noge moje. Gledaju me i od mene načiniše predmet gledanja. Podijeliše haljine moje i na njih baciše kocku. Ali ti, Gospodine, ne udaljuj se. Jakosti moja, priteci mi u pomoć!«

Ova zazivanja iz psalama izlaze iz ranjenog srca Propetoga, kao zadnji odraz Njegove čovječje prirode, koja umire.

Ali neki zlotvori, koji bjehu bliže križa, promisle, da On to zove Iliju, proroka koji neprestano živi i koji po narodnom vjerovanju ima doći zajedno na zemlju s Kristom.

— Ovaj zove Iliju.

U tom trenutku, jedan od vojnika uzme spužvu, namoči je octom, natakne je na trsku i približi je Isusovim usnama. Ali Židovi rekoše tome :

— Stani, da vidimo, da li će mu pomoći Ilija.

Vojnik spusti trstiku. Ali poslije nekog vremena — a vrijeme je beskrajno dugo, kao da je zastalo u onoj tami, u onom očekivanju i u onoj mučnoj napetosti — najednom se čuju Kristove riječi :

— Žedan sam.

Vojnik dohvati opet spužvu, zamoči je još jednom u gorku tekućinu i pruži Isusu. Čim ovlaži usne, Isus vikne :

— Svršeno je.

Bio je žedan cijelog života ljubavi Onaj, koji je toliko puta ugasio žeđ drugima i na svijetu ostavio izvor života, koji nikad neće presušiti. Pa i sada, kada gori u groznici, nije žedan vode, nego koje milostive riječi, koja bi prekinula onu groznu osamu. Rimski mu najamnik daje žuči i octa, mjesto svježe vode iz galilejskih izvora i mjesto vina, koje srce veseli i koje je pio na zadnjoj večeri. Kad je taj vojnik — tuđinac učinio nešto takovo, znak je, da ga Otac nije ostavio. Čaša gorčine ispijena je do kraja. I prikupivši svu snagu, uzvikne u kobnoj tami :

— Oče, u ruke Tvoje predajem duh svoj !

Rekavši to, ispusti duh svoj. Taj uzvik, koji je bio tako silan, da dušu od tijela oslobodi razliježe se kroz tamnu noć. Iza tog, kaže evanđelista Matija »zemlja se potrese, kamenje se raspade, grobovi se otvoriše i mnogi mrtvi ustaše i pokazaše se mnogima.« Ali srca onih, koji su to gledali, bila su tvrđa od kamena. Ti mrtvaci, koji su samo prividno živi, nijesu se probudili na taj zadnji poziv.

Devetnaest vijekova proteklo je, otkako je odjeknuo taj uzvik, a ljudi su postostručili tutnjavu svog života, da ga nebi više mogli čuti. Ali u i dimu naših gradova i u sve dubljoj tami u kojoj ljudi podstiču svoje bijedne vatre, taj očajnički uzvik ispunjen radošću zbog pobjede i izbavljenja, taj silni uzvik, koji vječno doziva svakoga od nas, taj uzvik odjekuje još u dušama onih, koji ne mogu da Ga zaborave.

Isus je umro. — Umro je na križu, kao što su ljudi htjeli, kao što je Sin izabrao, a Otac prihvatio. Borba s dušom je završena i Židovi su zadovoljni. Ispaštao je do zadnjeg časa i umro je. Počelo je naše ispaštanje — i traje još neprestano.

(S TALIJANSKOG PREVEO P. M.)

GIOVANNI PAPINI

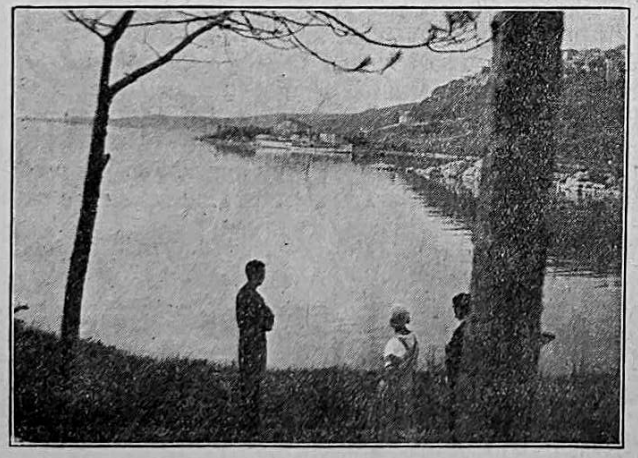

OMIŠALJ NA KRKU

(*Foto S. Puratić*)

KORPORATIVNA DRŽAVA

NAŠ ĐAČKI pokret uz svoje katoličke i hrvatske oznake nosio je uvijek obilježje socijalnog pokreta. Pa i na našoj »Luči« je već na prvoj strani otisnuto : »— — socijalna pravda«. Sjećam se, da sam u vrijeme, kad sam kao četvrtoškolac stupio u našu organizaciju, dakle tada, prije nego što je »socijalno« postalo moda, sa velikim interesom slušao riječi »socijalno pitanje«. A te riječi su se u našim društvima mnogo puta izgovarale, a izgovaraju se još i danas. Jedan od glavnih zadataka naših društava jest pobuditi smisao za socijalne probleme i socijalni rad. Ta nastojanja se obično kreću u dva pravca. 1. Nastoji se pokazati važnost radničkog i seljačkog staleža, a s time u vezi pokazati manjkavosti današnjeg društvenog uređenja i 2. upoznavanje socijalnih sistema i pokreta ; osobito se vrši kritika kapitalizma i socijalizma.

Dakle svaki svijestan član katoličkog đačkog pokreta znade o socijalnom problemu daleko više nego što se to od nas obično traži u ime onoga, što zovemo »opća naobrazba«.

Ali uza sve to u katoličkim đačkim društvima socijalni odgoj ostaje nepotpun. Na široko se raspravlja o privatnom vlasništvu, o socijalnoj pravdi i vrši se kritika onoga što postoji. Tako je kod našeg đačkog pokreta, koji je u socijalnom pogledu među katolicima uistinu najnapredniji, a kako je tek u mnogim drugim katoličkim društvima ? U mnogo slučajeva se na te stvari gleda kroz naočale naših djedova u smislu one za svoje vrijeme možda i suvremene knjige, o kojoj dosta kaže sam njezin naslov : »Žena na svom mjestu i socijalno pitanje je riješeno«. (V. Palunko).

Usjekao mi se još davno taj naslov u pamet, pa i ako sam uvijek osjećao, da mi takvo riješenje nije potpuno, nisam dugo znao to formulirati. Iste sam osjećaje imao kad sam slušao, osobito u propovijedima, da je dosta izvršivati ljubav prema bližnjemu i da je time socijalno pitanje sasvim riješeno. Ovo je doduše šire shvaćanje, nego ono, da će same žene riješiti socijalno pitanje, jer se ovdje traži, da i druga polovica čovječanstva t. j. i muškarci budu »na svom mjestu«, ali nam ni to ne može dostajati.

Sa godinama i studijem o socijalnim pitanjima dolazi i spoznanje o tome, gdje je temeljna zabluda ovakovih pogrešnih shvaćanja, koja nalazimo kod ljudi bez sumnje duboko prožetih kršćanstvom. To je odatle, što mnogi ljudi gledaju na »socijalno pitanje« kao odnos pojedinca prema pojedincu. Doduše u sklopu socij. problema postoji i taj odnos, ali postoji i nešto drugo. Postoji i odnos zajednice prema zajednici. U prvom redu odnos obitelji prema obitelji, a zatim odnosi koje sobom donosi državno uređenje, a konačno i odnosi koje sobom donose i gospodarski odnosi, koji formiraju zajednice interesa i mentaliteta ili vulgo k l a s e.

Nije dakle dovoljna obnova ćudoređa, a da socijalno pitanje bude riješeno. Potrebno je još nešto. Treba uzeti u obzir i zajednicu.

Pijo XI. u svojoj enciklici »Quadragesimo anno« tome pitanju daje posebno mjesto, i ako Leon XIII. u »Rerum novarum« nije o tome govorio. Zato jasno Pijo XI. kaže, da svi izvodi »o pravednoj razdiobi dobara i o pravednoj plaći odnose se na pojedine osobe, a samo neupravno na s o c i j a l n i r e d«. Da se ostvari socijalni red potrebno je dvoje : »obnavljanje uredaba i popravljanje ćudoređa«. »Kad spominjemo obnovu uredaba, kaže sv. Otac, lebdi nam u prvom redu pred očima država«.

Sveti Otac u ovim izričito rješava našu poteškoću, jer eto izričito kaže, da je potrebna ne samo obnova ćudoređa, nego i o b n o v a u r e d a b a.

Kod toga, kaže sv. Otac, »misli u prvom redu na državu«. Sv. Otac se time ne stavlja na stanovište, da se od same države ima očekivati spas. Ali državu treba reformirati. Današnje države su »dotle dovedene, da je onaj bogati socijalni život, koji se nekad skladno odvijao kroz raznovrsne zajednice, oboren i gotovo uništen. O s t a d o š e s a m o p o j e d i n c i i d r ž a v e... To je uzrok, da je država beskrajnim poslovima i dužnostima zatrpana i gotovo zgnječena«. Dakle Pijo XI. odlučno ustaje protiv državnog socijalizma, koji ostvaruje danas boljševička Rusija, a to radi toga, jer je već današnja država »beskrajnim dužnostima zatrpana i gotovo zgnječena«, a kamo li se to nebi desilo u državi, koja se brine za sve potrebe svojih građana. Najbolji je primjer upravo današnja Rusija, koja upravo boluje od pretjerane birokratizacije.

Sveti Otac postavlja načelo: »Kao što ne valja pojedincima oduzimati i predavati državi one poslove, koje oni mogu obaviti na vlastitu odgovornost i vlastitom marljivošću tako je nepravedno i u visokom stepenu škodljivo i za javni poredak opasno davati većemu i višemu društvu one poslove, koje mogu izvršiti manje i niže zajednice. Svaka naime socijalna ustanova mora po svom pozivu i značenju donositi pomoć udovima socijalnog tijela, a ne smije ih nikada niti uništiti niti sasvim prisvojiti«. Iz toga slijedi drugo načelo: »...što savršeniji i snažniji bude hijerarhički red među raznim zajednicama oslanjajući se na načelo »pripomoćne« službe, to će odličnija biti socijalna vlast i djelovanje, to će sretniji i radosniji biti položaj države«. Papinsko pismo ide i dalje. Ono predviđa da se »pripadnici iste struke ili istog zanimanja bilo ekonomskog ili bilo kakovog drukčijeg, kao i oni koje veže susjedstvo mjesta udružuju u neke z b o r o v e i l i d r u š t v a«. Iza ovoga pismo (»Quadragesimo Anno«) spominje korporacije aludirajući na korporacije koje je u Italiji ostvario fašizam. Te korporacije jesu: »Zborovi ili tjelesa sastavljena od delegata obiju sindikata iste struke (naime sindikata radničkog i poslodavačkog) ili zanimanja i ovi zborovi kao pravo i vlastito oruđe države i kao njezine ustanove upravljaju i same sindikate i u zajedničkim poslovima unose sklad u njihovo djelovanje. — Zabranjene su obustave rada; ako se nesporazumci ne mogu ukloniti, treba se obratiti na oblast«. Sv. Otac iznosi nekoliko prigovora fašističkim korporacijama. U pismu su ti prigovori iz razumljivih razloga vrlo blagi i glavni se tek usput spominje. Glavni prigovor je, da fašistički sindikati nisu slobodni, naime u njima dolaze do riječi samo članovi vladajuće stranke i time je blagotvorni utjecaj korporacija paraliziran.

Ali uza sve to baš povodom tih riječi sv. Oca u čitavom katoličkom svijetu postaje ideja korporativne države tema mnogih rasprava. Time socijalni katolici, koji su do sada u glavnom od naučavajuće Crkve mogli slušati osude raznih socijalnih nauka, dobili nešto pozitivno, dobili su putokaz, kojim imaju krenuti katolički sociolozi, pravnici i nacionalni ekonomi u izgrađivanju doktrine o jednom pravednom socijalnom uređenju. Odsada će katolici moći spremno odgovoriti, kad nam skeptici budu postavljali ovakova pitanja:

— Eto, vi katolici, kažete da ste protivnici kapitalističko-liberalističkog gospodarskog uređenja. Vi kažete, da je marksizam neostvariv i da dira u prirođena prava čovjeka. Konačno što hoćete Vi? Solidarizam, koji isključuje egzistenciju klasa, koje međutim postoje, nije više suvremen. Vi rušite i kapitalističku državu i kolektivističku državu, a što nam Vi u zamjenu nudite?

Mi ćemo moći pokazati na to, da danas i katolici mogu pružiti jedno dobro riješenje i da je Crkva osuđujući t. zv. katoličke socijaliste, koji naučavaju, da je boljševički kolektivizam spojiv sa katoličkom doktrinom, ujedno pružila i dobru zamjenu za utopistički kolektivizam.

Misao korporativne reforme nije tako mlaka, kako bi to netko mogao reći na prvi pogled. Što više, sa stanovišta dosadašnje liberalističke odnosno kapitalističke države, koja ne trpi posrednika između države i individua, korporativizam je upravo revolucionarna ideja. Socijalni katolici, pobornici korporativne države, bore se za to, da afirmiraju misao, da država nije samo skup osamljenih pojedinaca, već skup individua povezanih u naravne i spontane zajednice. Ne samo, da obitelj, koja je jedna takova zajednica, ima pravo da se stavi između države i pojedinca, već to pravo imaju radne i profesionalne (klase) zajednice, koje imaju pravo na svoju zasebnu organizaciju i kao što država ne smije dirati u prava obitelji, tako ne smije dirati ni u prava takovih zajednica. Prema tome bio bi po nazorima socijalnih katolika novo uređenje bilo »društvo društava«. Socijalisti također priznaju klase (usput rečeno pravo samo jedne i to radničke klase), ali njihov kolektivizam zamišlja uređenje, u kojemu bi država dirigirala staleškim zajednicama, dok korporativisti intervenciju države, svode na najm nju mjeru prepuštajući staleškim zajednicama, da se same discipliniraju u odnosu prema drugim zajednicama i da same uređuju poslove, koji na njih spadaju.

Profesor sveučilišta u Louvainu g. Defourny o djelokrugu korporacija piše ovo: »Korporacija, podignuta na tijelo javnog prava, imat će u posjedu vlast, da vijeća i odlučuje o radnom vremenu, o blagdanima, o dopustima, o uvjetima uz koje je dopušten rad žena i djece, o zaštiti protiv nesreće, o higijenskim mjerama, izračunava visinu plaće. Ovim tijelima javnog prava država daje poticaj i generalne direktive, ona uzakonjuje zaključke i brine se da budu izvršeni. Država konačno korigira zaključke, ali jedino u slučaju, ako su škodljivi narodnom opstanku«. Dužnost države je s druge strane, da diciplinira pojedince posredstvom obitelji, općina i korporacija. Iz gornjih citata nam je bar u glavnom jasno, za čime idu korporacije. Ali kako uklopiti čitav taj sistem u državu?

O tom nam isti autor kaže po prilici ovo:

Korporacija je lokalna formacija. Sve korporacije — mješovite grupe, poluposlodavačke, polu-radničke — jedne iste industrije udružuju se u nacionalnu federaciju. Nacionalne federacije opet tvore jednu generalnu konfederaciju rada, kojom upravlja jedan pravi parlamenat izabran od federacija. Ova generalna konfederacija, odnosno njezino predstavništvo ima pravo donositi propise, koji se odnose na sve staleže, ali uvijek u skladu sa federacijama, koje su u prvom redu nadležne za pojedine industrije i u skladu sa lokalnim grupama, koje se brinu za zasebne interese svakog kraja.

Nabacili smo samo u par najkraćih poteza ideju o korporativnom uređenju države, koja se mora osnivati na istinskoj slobodi i neovisnosti svakog pojedinca. Dakako, da je ovaj nacrt vrlo jednostavan i da se u mnogome, koji pozna koliko su komplicirani gospodarski odnosi, može pobuditi sumnju u mogućnost provedivosti ovog sistema. Bez sumnje, poteškoća ima, ali na stručnjacima je, da predvide svaki sukob, koji bi mogao nastati i da unaprijed nađu riješenje. Dozvoljavamo, da se može desiti i tu zastoj, pa možemo slobodno izjaviti, (i ako to žalimo, ali što ćemo, mi ne možemo nijekati činjenice!) da imaju krivo oni pobornici korporativne države, koji za dokaz provedivosti i ispravnosti ideje korporativnog uređenja navode srednji vijek sa cehovima. Sredovječno gospodarstvo nije jednako današnjem. Bitna je razlika u tome, što je sredovječno gospodarstvo bilo stacionirano, a za kakvu neznatnu promjenu odnosa trebali su deceniji, dok u XX. vijeku gospodarski život pulzira fantastičnom brzinom. Naročito međunarodni gospodarski život je beskrajno

kompliciran. Ali uza sve to možemo kazati, da, zahvaljujući radu sindikata i naporima istinskih prijatelja radnika, danas u većini država imamo takovo uređenje, koje daleko odvaja od klasičnog tipa kapitalističke države. Radničke organizacije su se već više puta uspješno postavile između države i pojedinaca.

Sam sv. Otac predviđa da u gospodarskim odnosima mnogo ovisi o razvoju prilika i o slučajnim gospodarskim nedaćama. U tome slučaju ima posredovati država, kojoj je cilj opće dobro.

Ali uza sve to glava Crkve ne zaboravlja naglasiti, da je i čitava ova ograda korporacija samo djelo ljudsko i cijelom čovječanstvu dovikuje, da još uvijek ovo nije onaj divotni red, koji proglašuje Crkva, a zahtjeva ga zdravi ljudski um. Taj red se sastoji u tom, »da se sve upravi k Bogu, prvom i vrhovnom svršetku čitavog stvorenog djelovanja i da se sva od Boga stvorena dobra smatraju kao pusto oruđe, kojim se valja toliko služiti koliko privode k postizavanju vrhovne svrhe«. Čovječanstvo će dočekati bolja vremena jedino, ako se prljavoj težnji za isključivim povećavanjem vlastitog imutka, toj sramoti i velikom grijehu našega vremena ne suprotstavi blagi, ali ujedno krepki zakon kršćanske umjerenosti, koja čovjeku zapovijeda da najprije traži bogatstvo Božje i pravdu njegovu, jer dobro zna, da će mu se po Božjoj darežljivosti i sigurnom obećanju dodati i vremenita dobra koliko budu potrebna.

I. B.

OSAMLJENOST

U MORE je utonulo srebrno sunce
Dan, ko blijedi bolesnik u agoniji, se muči
Po selu brbljaju žene i potoci seoski plaču,
A voda se njihova, ko prošlost, u nepovrat gubi.
U šumi na starom hrastu sova žalosno pjeva
— — — — — — — — — — — — — —

Plaštem od crne svile selo ovija noć.

Sjedim u sobi — — —
Sjene se miču po hrapavu zidu
A ja — omotan mislima umorna uma —
Slušam šuljanje mraka oko kuće
I lavež promuklih pasa.

Umoran sam.
Jeza me hvata :
Straši me vlastita sjena
I dok u selu zadnja svijeća se gasi
Osjećam bliskost vječne samoće
I povlačenje u se
Sve više i više — — —
— — —

A selo sniva polako
Sve tiše — — —,
Sve tiše — — —

DANILO ČOVIĆ

VELIKI SJAJNI PLES

PLEMENITA gospođa Silvia Montericci, nova predsjednica »Gospojinskog dobrotvornog društva«, predlaže odboru, da se već danas porazdijele pozivnice za veliki sjajni ples, koji se priređuje u svrhu potpomaganja nezaposlenih radnika.

— Samo — naglašava predsjednica — svakom uzvaniku treba napomenuti, da će radiostanice prenositi muziku sa naše zabave, i da će mjesto violiniste Markića svirati Emilio de Armaudi.

— A tko je taj gospodin — namah upitaše sve članice odbora.

— Znala sam, da ćete mi upraviti to pitanje, pa ću vam rado nešto kazati o tom simpatičnom umjetniku :

Početkom ovoga stoljeća doselio se njegov otac u naš primorski kraj, gdje je kao učitelj glazbe živio dosta bijedno i naskoro je podlegao napornom radu.

Od svog oca Emilio je naslijedio samo ljubav prema glazbi, kojoj se htjede posvetiti dušom i tijelom, ali je borba za kruhom poremetila njegove namjere.

I sve nepogode nisu skrhale njegovu čežnju za muzikom, pa, kad je navršio dvadesetu godinu, prijavi se kao dobrovoljac u vojsku, gdje se, — nakon odsluženog vojnog roka — upisao u vojnu glazbenu školu. Njegova golubinja narav mučno je podnosila vojni zapt, i on se zahvalio na vojnoj službi. Zatim se oženio s lijepom Hrvaticom, odličnom pijanistkinjom, s kojom je živio skromno, ali zadovoljno.

Ja mislim, da je baš muzika — taj najljepši božanski dar — bila onaj čvrsti vez, što spaja te dvije mlade duše, i da je zbog muzike u njihovoj duši potpuno izblijedila ona rasna razlika, te oni u svakom plemenitom čovjeku vide svoga brata, bez obzira na vjersku i nacionalnu pripadnost. Oni poštuju svačiju domovinu, a prema svom rodnom kraju osjećaju neku naročitu ljubav.

Kad je Emiliju ponestalo i onih najnužnijih sredstava za život, on je s bolom u duši ostavio svoju ženu i svoj pitomi zavičaj : one ubave, suncem opaljene doline ; ono plavo more, što se katkad odmara mirno i prozirno, da opet huči i povraća snijeg iz svoje utrobe, te nosi na svojim silnim pjenušavim krilima zdravlje i slobodu.

Sve je to Emilio ostavio u nadi i želji, da njegov pogled opet naskoro tamo otpočine, i došao je u našu metropolu.

Budući da je veliki grad za njega samo jedna velika pustinja, to se bijednik skitao sa svojim guslama već tri godine od lokala do lokala, zarađujući koji novčić, da prehrani sebe i svoju ženu, koja mu je rodila sina mjesec dana poslije njegovog polaska od kuće.

I kad sam nedavno obilazila one zabitne podrume, onaj ponor — gdje ljudi, tražeći sreću u vinu — samo gube svoje zdravlje, vrijeme i novac — opazila sam Emilija u gostionici »K crvenom nosu«, i čim su doprli do mojih ušiju prvi zvuci njegove violine, odmah sam u njemu otkrila muzički talenat.

Njegova reprezentativna pojava, svaka njegova riječ i kretnja pružaju dokaz, da je to nježna plemenita duša, što radije živi od lijepih iluzija, nego od grube realnosti. Zato sam ga odmah uzela pod svoje okrilje ; pružila mu materijalnu i moralnu pripomoć, a na moju preporuku odmah je angažiran za mnoge nastupe.

Uvjerena sam, da će postići zamjernu slavu, a kritičari će birati najljepše epitete u superlativu, da dostojno ocijene njegovu vještinu. Također sam sigurna, da će se munjevito proširiti dobar glas našega društva, koje je omogućilo, da ne ostane nezapažena ova muzička sila.

— Živjela zaslužna predsjednica — viknuše prisutne gospođe, a zatim nastaviše svoju devetnaestu, a vjerojatno i zadnju, sjednicu, koja je sazvana samo radi priprema za veliki sjajni ples.

* * *

Velika plesna dvorana, svečano ukrašena i rasvijetljena, puna je najotmjenijih ličnosti cijele metropole i provincije. Sudeći po vanjštini gospoda se međusobno razlikuju samo po ordenima, dočim, kod gospođa nema ništa jednako ili upadno slično. Svaka ima haljinu različitog kroja, druge boje, od svile iz druge tvornice. Oponašanju nema ni traga. Po glatkim parketima sklizu parovi čas lagano, čas hitro, a glazba svira milo i zanosno. Čar valcera sve je omamio, i oko crnih frakova lijeću šarene ženske figure, nošene vilinskim krilima mladosti, muzike i ritma.

U pokrajnim sobama gastronomi uništavaju remek-djela slastičarske umjetnosti i profinjuju već istančani ukus u različitim likerima. Jedan ugojeni starkelja hoće sklopiti okladu, da će tačno pogoditi iz kojeg je mjesta koje vino, i koliko je godina staro, ali niko od prisutnih ne će da prihvati, već pozorno slušaju cilikanje violine virtuoza Emilija.

Sve kipi od sreće. Toliki zanos nije zapamtila niti jedna od onih starijih dama, što decenijima plešu do konca svake elitne zabave. Mnoge oči pilje u Emilija ; rastapaju se srca svih ; svi mu povlađuju pljeskom i smiješkom ; glasnim i burnim priznanjem, kitama cvijeća i potajnim novčanim darovima.

Čim Emilio odloži gudalo s violine odmah se prenese duhom u svoj dom, na svoju obitelj.

Već vidi svoju Zoru, ljepoticu kreolskog tipa. Raspoznaje blagi osmjeh, što titra na njenim usnama. Čuje njezin slatko obojeni glas, što žubori kao kristalni potok i uljuljuškava mekano srce. Promatra njeno nježno lice, bez utisnute ikakve bolne crte, i njeno srce, što čeka njega, Emilija, da mu zasladi život.

Već je davno gasnuo Božji dan i noć je raširila krila nad zemljom. Na nebeskom svodu trepte zvijezde milo i lijepo, a njihovo se trepetanje odrazuje u moru. A po moru puzi bijela lađica sa zelenim fenjerom. U njoj se vozika njegova Zora, i na radio sluša glas violine svoga muža. Ali nije sama. Uz njezinu se haljinu priljubilo dijete Roberto, čije se malo srce puni radošću, tihom i krotkom, kad promatra neobičnu radost svoje majke.

Neizmjerna je njena ljubav prema njemu, kao što je beskrajan onaj sveti plamen, što je upalio njegovu dušu i bukti u njegovim grudima. Lijepa je samo njena ljubav kao i plod njihove ljubavi — mali Roberto, što već sada, obučen u svečano ruho, poškropljen miomirisnom vodom, okićen šarenim cvijetom, čeka dolazak svoga tatice. Bez nje, bez Zore, Emilio ništa nema, a kad je uz nju, svačim obiluje. Ona je njegova sreća, njegova slava. Kad spominje ime Zora izgleda mu, da se povećava njegova pobožnost.

Nakon kratke pauze Emilio se prene iz slatkog snatrenja i opet svira skladno i zanosno. Val oduševljenja prolama se dvoranom, i nema mu kraja. Taj cijeli zanos titra kroz blagu mirnu noć i leti do radija Emilijeve žene. Ona prima te mile valove i spaja ih sa žicama svoje duše, koja drhće od velike radosti. Jednom rukom pritišče uz grudi svoje slatko djetence, a drugom slušalicu uz uho. I njeno je srce postalo aparat, koji prima, ali ne širi dalje svoje valove.

Kad se približavao kraj zabave i već svi bili opijeni likerima, strašću i ljubavi, krišom se dovukoše dva suha izmoždena čovjeka, vjerojatno kakvi otpušteni činovnici. Stojeći prislonjeni u jednom kutu promatrali su mlade gospođe i gospodu. Jedan od njih, nešto je gunđao, griskajući malo prosjećenu gornju usnu, a drugi mu je šaputao :

— Sad bi bio najzgodniji čas, da se riješimo ovih magnata, ovih dobrotvora, što pod zvučnim nazivima i plemenitim svrhama utvrđuju svoj položaj na štetu općeg interesa. Samo — na žalost našu — sad nemamo dovoljno sretstava za uništavanje na veliko.

Ali, ovakove »dobrotvorne« zabave daju se često, i mi ćemo drugom prilikom početi naš program. Lako ćemo realizirati svoje osnove, jer smo već proučili svoje žrtve i razgolicali njihove slabosti.

Čim bacimo zamku, odmah ćemo stegnuti njihovu gušu i, okrenuvši batinu, srušit ćemo ovaj društveni poredak, ovaj odurni i podmukli circulus vitiosus. Premda za ostvarenje našeg cillja mora pasti mnogo žrtava, ipak će borba biti brzo gotova. Brojni su naši saveznici, ali, iz opreznosti, još ne izrazuju svoje želje. A čim ustreba, svi će se nama pridružiti, jer današnja civilizacija traži, da se jedino nemilosrđem i okrutnošću može oduzeti i zabaciti mnonopol izrabljivanja, što je u rukama privilegovane klase ; u rukama onih, što se stide rada i radnika, a sebe smatraju bićima finije — božanske supstance, premda svi oni žive samo od žuljeva radničkih ruku.

Svi se divimo novim palačama, što niču na svakom ljepšem položaju grada, a ja ozbiljno sumnjam, da li je i jedan od onih kućevlasnika došao do novca poštenim radom i štednjom.

I suhi čovjek prekide svoje šaputanje, premda nije niko na njega svraćao pozornost, a njegov drug nastavi nešto glasnije :

— Tvoje bi riječi zvučile užasno, tvrdo i oporo u ušima ovih rasipnika, sli oni ne smiju da ih prosuđuju. Njih može razumjeti samo onaj, koji se nalazi u našem položaju : prezren od svih, napušten od svih ; bez hrane, bez odjeće ; narušenog zdravlja i ojađenog srca. One su pristupačne samo čovjeku, koji bi želio, da se podigne iz blata i živi čestitim životom, ali nigdje ne dobiva utjehe ni pomoći.

— Eto n. pr. — opet prihvati čovjek, što je bio zašutio — pokrovitelj ove zabave, onaj sijedi pijani starkelja, što sjedi kod orkestra, ispred onog vrsnog violiniste, bio je pred petnaest godina jedan od hiljade onih, što se klatare ulicama, bezbojnog pocijepanog odijela, praznog trbuha i bez pare u džepu. Uslijed gadnog političkog vrtloga on se domogao novaca, jer ima karakter biblijskog pseta, što liže Jobove rane. Ovakovih psina ima mnogo, a veliko ih je krdo pred našim očima. Oni laju i ugrizaju, ili šute i — opet ugrizaju. Taj stari pokrovitelj, čovjek — ako ga smijem nazvati čovjekom — nije nikada pružio prebivenu paru glasnoj sirotinji, a sam rasiplje ogromno bogatstvo.

Vještim ulizivanjem, razbacivanjem lijepih riječi u prilog raje, koju mrzi iz dna duše svoje, postao je predsjednik mnogih, a pokrovitelj svih kulturnih i humanitarnih društava. Ali, sva će ta društva već sada ostati bez svoga tobožnjeg zaštitnika.

Tako dokrajči razgovor ; pogleda okolo sebe, pa kad vidi, da se ničiji pogled ne siječe s njegovim, pruži stisnutu ruku, iz koje su virile dvije nejednake duge niti, od kojih je njegov prijatelj izvukao kraću.

Poslije stanke od pola minute odjeknu samokresni hitac, a jeza prostruji tijelom sviju.

No ta panika potraja vrlo kratko. Čim neko uvidi, da je neozlijeđen, odmah mu iščeznu one najcrnije misli.

Stari pokrovitelj plesa zamre od straha, ali se odmah osvijesti, jer je tane prošlo ispod njegovog pazuha, a nije se ni dotaklo njegove kože.

Iz Emilijevih usti proširi se bolni krik, a mlaz tople krvi šiknu iz njegova prsnog koša.

I nitko mu ne skoči u pomoć; niko ne htjede, da mu ruka bude poprskana krvlju čovjeka. I nitko se ne smiluje, da ublaži i spriječi onaj teški jauk, što bježi iz dvorane, vrluda po zraku, i strijelja srce Emilijeve žene.

Samo onaj suhi izmoždeni čovjek potrča do telefona i kažiprstom okrene brojke 44-33, a kad se javio neko od »Društva za spasavanje«, on je zbunjeno kazao:

— Odmah pošaljite kola na veliki sjajni ples.

I. VEŽA

DJEVOJKA NOSI CVIJEĆE MAJCI BOŽJOJ NA DAR

DONIJELA sam Ti, Majko, cvijeća sa obale žalosnih vrba,
Zalijevala sam Ti ga suzama saznanja.
Ja ničega nemam da Ti mogu okititi čelo,
Evo, ovo Ti nosim u časovima stradanja.

Cvijeće moje je miris isplakane duše
U zatonu čekanja i nada!
Majko, ako je Tvome srcu drago cvijeće,
Neka i sada primi od mene koja strada.

Ja nisam otmjena gospa bogatih kavalira,
Djevojka sam neiskusna i mlada,
Bolesna moja majka poslala me da služim
Iz našeg sirotog grada.

U njenim je očima zgasla moja bezbrižna slika,
U njima stanuje briga:
Brat moj ove je godine pao na ispitu
Ne svladavši mudrosti knjiga.

Ko rudar otac mi umro zagušen jednog dana
U dubinu crne tame,
Ostavio nas je tada uboge sirotane
Na rubu propasti same.

Jedina nada ja sam sijede starice majke,
Za nju sam došla k Tebi,
Najljepši dar, što imam, darivam rukama Tvojim,
Da me odbila ne bi!

Ako nas voliš sirote u bijedi i u tami,
Čuvaj me napasti, zala,
Jer ja sam iz grada došla tjerana ljutom brigom
Djevojka iskustvom mala.

Neka u duši mojoj ne ugasne nebo poštenja,
Nek ne klone srce kad strada,
Jer ja sam u močvari jedina briga moje majke
I utjeha i nada!

ANTE A. JAKŠIĆ

SJEĆANJA NA MRTVOG DRUGA

I.

VEČERAS ću, druže, večeras ću sjesti
Uz prozor na krovu:
...Mjesec će između dimnjaka presti
Mrežu,
U sjeni će ležat usnula sjećanja...
U gradu će, druže, auta drečati
A ulicom će prodrndat kola —
Ja ću se, druže, bez bola sjećati:
Tebe, naših noći, naših sanja —
Tvoja će mi slika pred očima titrati
Tvoj glas će mi u ušima zvečati
I ja ću moliti, molit i klečati...
I ne ću više gledati mjesec
Ni svijetle aureole na kućama,
Ne ću slušati hukanje grada
Ne ću htjeti ništa, ništa —
Već samo ću misliti na te
I moliti, moliti za te.

II.

KAKO bi lijepo bilo, da sada kiša
Ne sipa bolove,
Da suton ne plače, da srce ne tuži, —
Već zora da ciktava otkriva dolove,
Da maglice, oblake, zrak
Skriva u ruži...
Kako bi lijepo bilo, druže, da si uza me,
I da ti pričam
Što se je djetetu zbilo na kaljavom putu, —
Tvoje bi oko dobrotom sijalo, —
Sretno bi bilo dijete u kutu
I ne bi bilo osame,
O, druže,
Tad ne bi bilo osame...

III.

MORE — tiho, tamno kao močvara:
Svijetla — žuta i crvena —
Rone u dubinu:
— Magla je zastrla daljinu
I grad...
Sam... Hodam...
Tuga u duši, suze u očima,
Svijetla mi blistaju duginim bojama
Kroz maglu i mrak. —
Druže!
Sam sam u ovim pustim noćima
Sam s mišlju na tebe, na Vječnost i na Boga. —

ZANE KUKEŽ

DR MILAN MARAKOVIĆ:

UVOD U PRIRODNE ZNANOSTI

Dr Milan Maraković, bivši direktor zavoda za meteorologiju u Sarajevu, koji je umro na Dušni dan 1932. u dobi od 48 godina, ostavio je pored više naučnih radova priznate vrijednosti, štampanih još za života pokojnikova, također i nedovršen rukopis popularno-naučnog djela: Uvod u prirodne znanosti. Djelce je bilo namijenjeno očito onima, koji se žele posvetiti studiju prirodnih nauka, dakle u prvom redu đacima. Osim poglavlja koje donosimo u ovom broju, ostala su u ostavštini piščevoj još dva od kojih drugo nije dovršeno. Mi ćemo ih redom donijeti u narednim brojevima, a uz to ćemo u jednom od tih brojeva iznijeti i prikaz samoga pisca. Tkogod uščita ovaj rad, vidjet će kolika je golema šteta što je on ostao nedovršen, i što je pokojnik tako rano morao prekinuti svoj ozbiljni stručni rad. U rukopisu su dotjerane samo nekoje neznatnije jezične pogreške.

I. PREDMET I RAZDIOBA PRIRODNIH ZNANOSTI

KAD SE o nekom predmetu piše poučno i sistematski, mora se — po starom i prokušanom običaju — na početku samog razlaganja po mogućnosti što kraće, a jasnije označiti predmet, o kom se piše, njegov opseg i prva razdioba. Toga se običaja mi u ovom slučaju ne možemo držati, jer je predmet prirodnih znanosti tako opsežan, da se ne da obuhvatiti u par riječi. Ako pako kažemo, da je predmet prirodnih znanosti priroda i njezini pojavi, onda zapravo nijesmo mnogo kazali, jer je pojam prirode i njezinih pojava tako opsežan kompleks, da se ne može usredotočiti u jednoj jednostavnoj predstavi. Stoga su već i primitivna opažanja prirodnih pojava skopčana s nekom klasifikacijom — razvrstavanjem tih pojava i podataka opažanja tih pojava — koje primitivni posmatrač provodi po čisto subjektivnim momentima, koje mu daju u prvom redu njegova sjetila i dotadanje iskustvo. Drugim riječima već i primitivni posmatrač ne promatra prirodu posve nepristrano poput fotografskog aparata, koji daje sliku predmeta, kakav jest i to posve vjernu do u najmanje detalje, nego poput slikara, koji slika predmet, kako ga on vidi i kako ga m o ž e slikati. Ovo je vrlo važna okolnost na koju bismo već sada upozorili.

Dijete, kad počne dolaziti k svijesti, prima svu silu utisaka s pomoću svojih sjetila iz okolice, koja ga okružuje. I ono nastoji, da te utiske nekako sredi — klasificira — da ih može lakše duševno svladavati. A kako se čovječanstvo u svojim prvim počecima razvijalo poput djeteta, imamo u razvoju djeteta približnu sliku duševnog razvoja i čitavog čovječanstva. Prva je djetinja klasifikacija predmeta u prirodi: žive i neživе. Tu klasifikaciju vidimo i danas u prirodnim znanostima, jer i danas razlikujemo organsku i anorgansku prirodu. Paralelno s tom klasifikacijom ide i pobliža oznaka kriterija, po kojem provađamo tu klasifikaciju: po pojavu gibanja. Živo se giba, a neživo miruje. Da je ta klasifikacija nepotpuna i dovodi često do krivih zaključaka, to je nama danas nakon tolikoga iskustva samo po sebi jasno, ali nije tako kod djeteta i kod primitivnog posmatrača. Dijete na pr. misli, da je i lokomotiva živi stvor, a naši su pradavni pređi pripisivali život i vulkanima, grmljavinama i olujama — skoro svima prirodnim predmetima i pojavima, kod kojih je gibanje bilo jedan od bitnijih momenata. Kasnije se je ova primitivna predodžba o živom i neživom detaljnijim posmatranjem i proučavanjem postepeno mijenjala upravo onako, kaošto i dijete, kad raste i stiče više iskustva posve drukčije gleda

na svijet, nego što je to prije činilo. To nas svaki zna iz vlastitog iskustva, tako da to nije potrebno opširnije opisivati.

Uz ovaj glavni momenat klasificiranja predmeta, koje vidimo u prirodi, na žive i neživе — one, koji se mogu gibati i one, koji to ne mogu — pridošao je kod ovog najprvog proučavanja prirode još jedan vrlo važan momenat: spoznaja gibanja kao takova i njegova važnost u prirodi. Doskora je čovjek saznao, da gibanje nije bitan momenat pri razlikovanju živog od neživog, ali da ono u glavnom upravo prouzrokuje p r i r o d n e p o j a v e. I tako se prvim proučavanjem prirode dobio vrlo važan kriterij prirodnih pojava: gibanje. Tim se stvorio solidan temelj za proučavanje prirode i njezinih pojava. Od primitivnog »djetinjeg« klasificiranja živih i neživih bića po gibanju, odnosno negibanju — pa do današnjeg profinjenog poznavanja protoplazme kao jedinog pravoga kriterija razlike između živih i neživih bića — od prvog netočnog promatranja najobičnijih gibanja, pa do savršenih današnjih astronomskih mjerenja gibanja nebeskih tjelesa ili Brownovih molekularnih gibanja velik je skok, koji vrlo teško može pregledati i jedan današnji pače i inteligentniji čovjek. Nije stoga ni čudo, što je razvoj tih spoznaja kod roda ljudskoga trajao stotine godina i što se je prema tome razvoju neprestano mijenjao opseg i razdioba prirodnih znanosti: nije stoga ni čudo, što se predmet i razdioba prirodnih znanosti ne da iscrpsti u par kratkih, programatičkih riječi.

Prva je zadaća prirodnih znanosti: što točnije upoznati ovaj veliki kaleidoskop prirode, koji nas okružuje sa svih strana i koji mi označujemo riječju priroda. Opisivanjem predmeta, koji sačinjavaju prirodu bavi se posebna grana prirodnih znanosti — t. zv. deskriptivnih prirodnih znanosti — koje zovemo prirodopisom. Veliko područje ovih znanosti traži, da se taj posao podijeli i ta se podjela učinila prema već spomenutoj primitivnoj klasifikaciji žive i neživе prirode. Osim toga se je radi bitnih razlika podijelila živa priroda u dva velika područja: životinje i biljke. I tako imamo prirodopis životinjstva — zoologiju, bilinstva — botaniku i neživе prirode — mineralogiju (rudstvo).

Zadaća je ovih znanosti — kako smo već rekli — što točnije i potpunije opisivanje predmeta, koji sačinjavaju prirodu; prema tomu su one i najstarije prirodne znanosti. Kao kod svake znanosti, tako se i kod ovih znanosti mora postupati sistematično i s toga nije dovoljno samo opisivanje predmeta, nego se taj posao mora obavljati po nekom redu, a podaci se toga reda moraju sreditи u zaokruženu i preglednu cjelinu. Ovdje se uvijek nailazi na jednu veliku principijelnu poteškoću. A ta je pitanje sistema, po komu će se obaviti ovo sređivanje. U mnogo je slučajeva taj sistem već a priori dan po naravi same stvari. Tako je na pr. lako poredati životinje u glavne razrede sisavaca, ptica, vodozemaca i sl. — ta se podjela nameće već na prvi pogled i najprimitivnijemu posmatraču — ali čim se zađe dublje u stvar, već to postaje zamršenije i teže. Na oko su — na pr. — neke vrste posve ili vrlo blizu jednake jedna drugoj, a ipak se bitna razlikuju jedna od druge unutarnjim ustrojstvom, načinom života i dr. sl. Proučavanje pako tih okolnosti ne spada strogo uzevši više u zadaću tih znanosti i donosi osim toga još i tu principijelnu poteškoću, da se je teško odlučiti, koji bi se kriterij uzeo za temelj pri postavljanju sistema. I tako još i danas deskriptivne prirodne znanosti vrve raznim sistemima, od kojih svaki ima svoje pravo na opstanak, ali nijedan nije potpuno savršen, niti udovoljava svima zahtjevima. Klasičan je primjer za to u botanici Linéov sistem, koji uzimlje kao podlogu broj prašnika u cvijetu i koji je vrlo praktičan pri prvom određivanju biljki, ali stavlja u jedan razred biljke posve različitih temeljnih ostalih svojstava. Jasno je stoga, da sistematika u ovim znanostima još ni da-

nas nije potpuno dovršena ni izgrađena, kao i to, da se je djelokrug ovih znanosti morao proširiti i tim nastaje potreba nove diobe rada i stvaranja novih grana znanosti, o kojima će biti govora kasnije.

Sistematičnim se je opisivanjem prirode odgovorilo na pitanje: kako? ali je još uvijek ostao odgovor na još važnija pitanja: koliko i zašto? Odmah u prvom početku prirodnih znanosti upoznali su ljudi veliku i bitnu važnost upravo ovih pitanja i počeli su ih rješavati paralelno s onim prvim. Time je unesena u prirodne znanosti ne mala zbrka činjenica i pojmova, koje je nestalo istom danas. A to nije nikakvo čudo, ako se pomisli, da je za to potrebno opširno poznavanje prirode, do koga smo došli istom početkom prošloga vijeka.

Kako smo već prije kazali, nije dovoljno za potpun opis prirode samo detaljno proučavanje vanjskih oblika i njihovih razlika. A to je i logički na prvi pogled jasno, jer ovi oblici nijesu ništa za sebe neodvisno. Oni imaju svoje uzroke, koji proizvode taj oblik. Ti se uzroci nalaze dijelom u samom predmetu, koji proučavamo, a dijelom izvan njega. Tako je na pr. željezo crnosivo, tvrdo i t. d. zato, jer je željezo — po svojoj naravi ili tvari — kako kažemo — a voda nam se pokazuje jednom kao tekuća, drugi put kao čvrsta (snijeg ili led), a treći put kao plin — para i ako uvijek ostaje kao tvar ista; to ovisi o vanjskim okolnostima, koje su potpuno neodvisne od same tvari — vode. Sličnih primjera još možemo naći na svakom koraku, pa stoga moramo u prvom redu razlikovati samu tvar i njezina svojstva od vanjskih utjecaja, koji djeluju na tvar. Ovi utjecaji proizvode razne prirodne pojave, koje se na tvarima odigravaju. Tu opet moramo razlikovati dvije vrsti pojava: jedne ne mijenjaju temeljna svojstva, po kojima jedna tvar upravo ta tvar. Tako voda ostaje u svojim bitnim svojstvima voda i ako ju jednom vidimo kao snijeg, a drugi put kao tekuću vodu. Kad ugrijemo željezo, tako da se užari, željezo ostaje bitno isto, samo mijenja prolazno neka svojstva, koja opet poprimi, kad prestanu djelovati oni utjecaji, koji su ih promijenili, i to biva samo od sebe. Drukčije je, kad zapalimo drvo, tako da izgori. Tu prvo nastane posve druga tvar, a što je bitno, ta se nova tvar nikako ne vraća u svoje prijašnje stanje. Takovih pojava imamo također vrlo mnogo. Tako imamo tvar i njezina bitna svojstva i pojave i to: one, koji ne mijenjaju tvari kao takove i one, koji to čine. Tim smo dobili važna obilježja za daljnju razdiobu prirodnih znanosti: znanost, koja se bavi temeljnim svojstvima tvari i onim pojavima, koji bitno utječu na promjene tih svojstava i ona, koja se bavi pojavima, koji ne mijenjaju temeljna svojstva tvari. Prva se znanost zove kemija, a druga fizika. Tačna se granica između jedne i druge znanosti ne da odrediti, ali se kod proučavanja pojava i svojstva tvari dade uvijek odrediti, u koju znanost spada proučavanje koga pojava ili svojstva.

Fizika su i kemija dvije »opće« znanosti, jer se one bave općim svojstvom i pojavima cijele prirode. Za to su se one i kasnije pojavile nego prirodopis, koji im je na neki način morao namaknuti materijal, ali su za to njihovi zaključci mnogo dalekosežniji i općenitiji, pa su prema tomu i najviše poslužile i teoretičkom i praktičnom napretku prirodnih znanosti.

Prema ovomu, što smo dosada kazali, imamo ovu glavnu razdiobu prirodnih znanosti:

A) Prirodopis i to:
   1. Prirodopis životinjstva — zoologiju
   2. „ bilinstva — botaniku
   3. „ rudstva — mineralogiju.

B) 1. Fiziku
   2. Kemiju.

Ova se razdioba tek s vremenom ovako ustalila i ona i danas vrijedi kao temeljna razdioba prirodnih znanosti.

Koncem 18. i početkom 19. vijeka počele su prirodne znanosti naglo napredovati. Nije nam ovdje zadaća, da istražujemo uzroke toga upravo gigantskog napretka, komu nema premca u kulturnoj povijesti; samo ćemo toliko kazati, da je glavni uzrok tomu napretku bilo uvođenje novih t. zv. eksaktnih metoda u prirodne nauke. U čemu stoje te metode, vidjet ćemo kasnije.

Ovaj je napredak prouzročio novu diobu prirodnih znanosti. Jedno, što je ovim napretkom narastao opseg pojedinih znanosti, tako da se čitav materijal nije mogao svladati u okviru same jedne znanosti, a drugo što su se proširenjem opsega i detaljnijim proučavanjem pojedinih dijelova znanosti stvorili novi vidokruzi i novi problemi, koji su stvarali nove znanosti. Ta podjela nije bitno promijenila stare temeljne razdiobe prirodnih znanosti, ali je ipak stvorila cio niz novih znanosti, od kojih svaka proučava svoje posebno područje, a veći ih dio imaju i svoje posebne metode, te se stoga mogu punim pravom smatrati kao posebne znanosti i ako ih dapače ni inteligentniji nestručnjaci ne poznaju kao takove.

Ponajprije je potreba racionalne podjele rada prouzročila, da su se neki dijelovi dosadanjih prirodnih znanosti odijelili od svojih dosadanjih »praznanosti«. Takva je znanost na pr. astronomija — nauka o pojavama na nebeskom svodu — koja je već od starine postojala kao posebna znanost i ako nije ništa drugo, nego jedan dio ili bolje rekavši, primjena jednoga dijela fizike na jedno posebno područje: na zvijezde. Za njom je došla meteorologija, koja se još zove i fizika atmosfere, i koja — kako ovo drugo ime kaže, proučava fizikalne pojave u našoj atmosferi — zraku, koji nas okružuje. Prema tomu i meteorologija spada strogo uzevši u fiziku, jer primjenjuje opće fizikalne zakone na jedno posebno područje. Tako je nastala geofizika nauka o fizikalnim pojavima u čvrstoj kori zemaljskoj. Kemija se je opet podijelila u anorgansku kemiju — kemiju neživih tvari za pravo istraživanje temeljnih sastavina cijele prirode — i organsku kemiju — kemiju živih tvari, zapravo istraživanje ugljikovih spojeva — te analitičnu kemiju — kemički »ABC«, nauku o metodama kemijskog istraživanja. U krugu deskriptivnih prirodnih znanosti provela se je također slična razdioba. Osim stare sistematike — nauke o vrstanju pojedinih prirodnih bića u vrste, rodove, familije i sl. — došlo je potanje opisivanje općih oblika — morfologija, nauka o unutarnjem ustrojstvu pojedinih individua i njihovih vrsta, što bitno utječe na klasifikaciju pojedinih vrsta: anatomija. Posebno mjesto zauzima kod deskriptivnih prirodnih znanosti biologija: nauka o načinu života pojedinih vrsta, o utjecaju raznih životnih prilika na razvoj i život pojedinih vrsta i sl. Pridružila im se je također i geologija nauka o povijesti zemaljske kore i cijele prirode, koja je zabilježena u okaminama, koje se nalaze u zemaljskoj kori. Štaviše je ova specijalizacija pojedinih znanosti išla tako daleko, da su se i pojedine specijalne znanosti podijelile u pojedina područja. Tako imamo kod astronomije: sfernu astronomiju — nauku o gibanjima nebeskih tjelesa, astrofiziku — nauku, koja proučava, kakova su pojedina nebeska tjelesa. Kod geologije imamo petrografiju — opis pojedinih vrsta kamenja, stratigrafiju — nauku o slojevima kore zemaljske, paleontologiju — povijest živih bića, kako nam ju kazuju okamine, dinamičku geologiju — nauku o pojavima, koji su utjecali na razvoj zemaljske kore i na prapovijest naše zemlje. Predaleko bi nas vodilo, kad bismo u detalje navodili potanju razdiobu kompliciranog sastava današnjih prirodnih znanosti, a nije nam to

ovdje ni svrha, jer su to više tehnički detalji, koji interesiraju poglavito samo stručnjaka.

Ova upravo minuciozna specijalizacija, koja je u interesu pametne podjele rada preotela maha naročito tokom zadnjih decenija u području prirodnih znanosti, bila je također jedan od glavnih uzroka velikoga napretka ovih znanosti upravo u zadnje vrijeme, ali je ona imala i jednu lošu stranu, koja je na neki način otuđila prirodne znanosti širim krugovima. Uslijed te prevelike specijalizacije izgubio se naime pomalo pregled većih područja, tako da je i stručnjaku nemoguće dobiti taj pregled, koji mu je u interesu sređena znanja prijeko nuždan. I zaista se opaža u zadnje vrijeme sve veći manjak »polihistora« na polju prirodnih znanosti, kakav je na pr. bio još početkom 19. vijeka Humboldt. Osim toga je nastala potreba, da se rezultati raznih znanosti, koji se među sobom dotiču, tako da se jedan ne može razumjeti bez drugoga, nekako spoje u jednu sređenu cjelinu bilo iz čisto didaktičkih razloga, bilo da se tako nađu novi rezultati i otvore novi vidici.

Te su potrebe stvorile opet čitav niz novih prirodnih znanosti. Prema dvostrukoj svrsi, kojoj služe te znanosti, imamo ih dvije vrsti: jedne hoće spojiti gotova istraživanja raznih područja znanosti u jednu sistematičnu cjelinu, a druge rade to isto, ali u namjeri, da dođu do novih rezultata. U prve spada na pr. kosmička fizika, koja spaja istraživanja astronomije, astrofizike, meteorologije i geofizike u jednu preglednu sliku, te za pravo nije posebna znanost u pravom smislu riječi, nego samo skup rezultata raznih znanosti. Od drugih nam valja kao prototip takovih znanosti u prvom redu navesti fizikalnu kemiju, koja ujedinjuje rezultate istraživanja fizike i kemije u jedno s namjerom, da tim pođe dalje u istraživanja onih — djelomično vrlo zamršenih — pojava, kod kojih su usko isprepleteni razni fizikalni i kemijski pojavi. Da uzmognemo dobiti jasniju sliku ove vrlo zanimljive i plodne nauke, navest ćemo nešto iz njezina sadržaja. Fizika na pr. proučava opće zakone o djelovanju topline na sva tijela u prirodi bez razlike, kemija proučava unutarnji sastav raznih prirodnih tjelesa i njegove promjene i dolazi do zaključka, da na mnoge od njih bitno utječe toplina t. j., da su promjene topline upravo razlog promjenama unutarnjeg sastava mnogih tjelesa: fizikalna kemija spaja rezultate tih obadviju spoznaja i proučava na temelju materijala, koji su joj dala fizikalna i kemijska istraživanja, opće zakone o utjecaju topline na tjelesa, njihova svojstva, njihov unutarnji ustroj, ulogu, koju igraju u prirodi i dr. sl. To isto biva kod t. zv. elektrokemičkih pojava, kod kojih se istražuje utjecaj elektrine na kemijski sustav tjelesa, pa kod fotokemijskih, gdje se to isto čini za svijetlo itd. Već se po ovom kratkom prikazu vidi, koja je glavna karakteristika znanosti ove vrste, koliku važnost imaju one među ostalim prirodnim znanostima i koja im je zadaća. Amo spada također i fiziologija: znanost, koja upotrebljuje rezultate deskriptivnih prirodnih znanosti, fizike i kemije, da s pomoću njih razjasni funkcioniranje živih organizama (biljki i životinja), njegove zakone i uzroke i koja se naročito praktično primjenjuje u medicini. Psihofizika ispituje opet prenos sjetilnih podražaja i osjeta u duševni život i uzimlje svoj materijal iz rezultata fizike, kemije i dr.

Osim ovih ima još i drugih manjih područja znanosti, koja su posve odjelito omeđena i imaju djelomice i svoje vlastite posebne metode, ali je njihovo područje vrlo ograničeno ili se bave samo detaljnijim istraživanjem jednog dijela koje opće znanosti, pa ih za to ne možemo smatrati posebnim znanostima.

Iz ovoga se kratkoga prikaza već vidi, kako je veliko područje prirodnih znanosti i koliku ulogu igraju one u kulturnom i općem životu čovječanstva. A ako uzmemo još u obzir njihove bezbrojne primjene u praktičnom životu, u tehnici, medicini i dr., onda možemo razumjeti, zašto je cio život ljudski dobio posve drugi oblik od onoga vremena, od koga su se ove znanosti počele naglo i u velikoj mjeri razvijati — od početka 19. vijeka, i stoga su s pravom prozvali taj vijek: vijekom prirodnih znanosti. O ovom ćemo utjecaju i razvoju govoriti u posebnom poglavlju.

Na koncu ćemo dodati kratak pregled razdiobe svih prirodnih znanosti prema današnjem stanju nauke.

I. Temeljne i opće prirodne znanosti:
   A) Prirodopis: zoologija, botanika, mineralogija.
   B) Fizika i kemija.

II. Specijalne prirodne znanosti:
   A) Morfologija, anatomija, biologija.
   B) Astronomija (astrofizika), meteorologija, geofizika.

III. Kolektivne opisne znanosti:
   A) Geologija.
   B) Kosmička fizika.

IV. Kolektivne analitičke prirodne znanosti:
   A) Fiziologija, psihofizika.
   B) Fizikalna kemija.

Ovaj pregled nije ni potpun ni iscrpljiv, jer je dalekosežna specijalizacija na polju prirodnih znanosti stvorila još mnoga podređena područja, isto tako bi se i poređaj i klasifikacija pojedinih znanosti dali obaviti po drugim shemama i principima; ali je on potpuno dovoljan, da se dobije opći pregled razdiobe prirodnih znanosti naročito za nestručnjaka, koga bi previše detalja i predaleko analiziranje samo zbunilo, a to bi naročito kod prirodnih znanosti, kod kojih mora vladati potpuna jasnoća pojmova, bilo samo štetno.

PISMO BOLESNOG PRIJATELJA

MRTVI SU dani druže
Bez sunca, svijetla i proljetnog dana.
Gavrani crni nad kućom neprestano kruže,
Jezivim graktanjem, duši mi zadaju mnogo slutnja i rana.

Kašljem hrapavo i suho
Uz mukli fijuk vjetra što ogoljene grane kida,
A često u noćno doba gluho
Osjećam, ko da neko u blizini mojoj tiho rida.

I onda pokrijem glavu oznojen i plah.
Uronjen u sebe čekam osvit, znak tužne zore.
Tada me osvježi mutni sobni dah,
Osjećam odlazak crne more.

A zatim opet prođe jedan mrtav dan
S fijukom vjetra i graktanjem vrana,
Što me ispunjuju slutnjama na onaj vječni san — — —
Ah, druže. A tako bih volio život i mladost s mnogo proljetnog elana.

BOŽO PAVLOVIĆ

JUNACI LOPTE

VI. POGLAVLJE

Izaslanik sportskog kluba »Rta dobre nade« iz Lisice pregovara sa sportskim klubom »Žeravicom« u Kozlini. — Put iz Kozline u Lisicu. — Borba Ćukove magarice i Cu-Cuja o prestiž. — Burna utakmica u Lisici. — Bezobrazni i nepravedni sudac. — Tučnjava. — »Žeravica« napušta igralište i bježi iz Lisice. — Potjera

VELIKO JE iznenađenje bila i za Kozlinu i za sportski klub »Žeravicu« vijest, da je došao u Kozlinu neki nogometaš iz Lisice, koje je jedno od onih mjesta na poluotoku, te ima vlastitu općinu, do koje puno drži, jer je stavlja u red Kozline, Srpnja i ostalih većih mjesta na dugačkoj sedamdesetkilometarskoj liniji dugoljastog poluotoka, koja su imala čast da posjeduju općinu. Tada su sedmorica sa svojom »Žeravicom« s bolom u duši izvoljela konstatirati, da su i Lisica, iako nema ni polovinu stanovnika koliko Kozlina, i Srpanj, koji ima za jednu trećinu stanovnika manje od Kozline, tog pelješkog Pariza, kako su je zagrebačke novine imale čast proglasiti, imali davno prije Kozline svoje nogometne klubove. Nogometni sportski klub u Lisici se zvao »Rt dobre nade«, a u Srpnju »Satrap«, a ti su klubovi bili ozbiljno opskrbljeni, imali su čak i dresove »Satrap« i kopačke. Taj je Lisičar došao u Kozlinu, jer je čuo, da tu djeluje sportski klub »Žeravica«, pa je htio da s Žeravičarima utanači utakmicu u Lisici. Doduše, ne malo se začudio, kad su mu pokazali nekoliko djece, ali ipak je smatrao shodnim, da pregovara i s djecom (konačno nisu baš tako ni maleni), i to iz više razloga, od kojih je bio jedan i Patova samosvijest, zatim nada, da će lakše pred svojom lisičarskom publikom moći da potuku (njima je u prvom redu i po svaki način najprije stalo do pobjede), jedan »strani« sportski klub, a konačno i to, što se on sam najviše zalagao za tu utakmicu, pa se nije htio povratiti u Lisicu neobavljena posla. Dakako, da je samosvijesnoj i iznenađenoj sedmorici taj poziv neobično polaskao i oni su pristali na sve : da će sav novac od utakmice pripasti lisičarskom nogometnom sportskom klubu »Rtu dobre nade«, da će sudac biti jedan Lisičar, i da će Lisičari za uzvrat dati objed sedmorici članova nogometnog sportskog kluba »Žeravice«, koji će igrati utakmicu.

Nedjelja se očekivala sa velikom nestrpljivošću. Treniralo se sve u šesnaest. Kozlina kao da je u dnu duše osjetila, da taj nogomet stoji u vezi s njihovim ponosom, ne toliko, što bi nogomet sam po sebi bio neka vrednota (ta to je tako beskrajno ništavna stvar, s kojom se ozbiljni ljudi ne bave, nego djeca !), nego jer je putem tih nogometaških odnosa došlo na površinu staro rivalstvo Lisice i Kozline. Jasno, da svi ozbiljniji Kozlinari nisu uopće tome u svom prikrivenom osjećaju davali važnosti, čak ni pred vlastitom svojom svijesti, ali je zanimljivo i značajno, da se taj osjećaj pojavio i da je poput crva stao razorno djelovati u korist pustolovne sedmorice i nogometnog sportskog kluba »Žeravice«.

U subotu poslije podne, dakle uoči utakmice u Lisici, sastali su se Žeravičari u Gorskoj Jami na sjednicu. Tu je stvorena odluka, da se napravi prepad i na vlastite ukućane i na Lisičare, koji su očekivali (baš su mudri), da će Kozlinari pješačiti dva i pol sata hoda do Lisice i onda umorni od puta odigrati utakmicu, koja bi značila bar tucet golova u korist nogometnog sportskog kluba »Rta dobre nade«. Taj će se prepad napraviti tako, da će u nedjelju ujutro rano, da ne znadu ukućani, uzeti svaki ili magarca (odnosno magaricu), ili mazgu ili konja (odnosno kobilu) i pobjeći u Lisicu čili i svježi. Tamo

mogu u fratarskoj crkvi (na koju je Kozlina krvavo zavidna Lisici, samo to ne će da prizna) i prisustvovati misi. Žaba, neka se pobrine, da mu za Boga do sutra ujutro ne naraste kakvi čir na nozi (cijelu su ga sedmicu pazili kao oko u glavi i centar su pažnje te nedjelje treninga bili poštovani Žabini poplati).

Sutradan ujutro rano ustali su svi jedan po jedan kao lopovi. Obukli su, da ih nitko ne čuje svetačno odijelo i potkrali se do štale. Dakako, da su nedisciplinirane kokoši, koje radije prespavaju noć i nesu jaja po štalama, nego u svojim vlastitim kokošinjcima, udarile u dreku, kao da ih sam vrag peruša. Tako je na pr. Pato sav protrnuo, bojeći se, da mu se ne probudi otac i ne dođe vidjeti, tko to krade kokoši s tim više, što je onih dana krađa kokošiju bila uobičajena stvar. Kad se približio mazgi, ova je tako zanjištala, da ga je njezino vrištanje, do kojega inače tako malo drži, zaprepastilo.

Ipak, hvala Bogu, nije bilo većih posljedica ni od kokodakanja kokošiju ni njištanja mazge. Sretno je osamario i izveo izvan mjesta te ju doveo pod Gradinu. Tu su ga čekali petorica i to Poto na magarcu, Ćako na Potovoj magarici (Potov je otac posjedovao i magarca i magaricu), Pito na kobili i Čiko na Pitovoj magarici. Žaba je imao također kobilu. Ali gdje je Ćuko ? Nema tog nesretnoga Ćuka. Čekaju, čekaju, ali njega nema. Pato siđe s mazge i pođe prema Kozlini, da ga pozove i da ustanovi, da nije možda Ćuko uhvaćen na licu mjesta, prigodom krađe vlastite magarice, koja je bila poznata kao najćudljivija magarica u Kozlini, a možda i na poluotoku. Nije učinio ni 300 koraka, kad ugleda konačno i Ćuka, kako pobjedonosno jaše na magarici. Imao je sto neprilika dok je osamario magaricu. Pokušala je na njega tom zgodom svakovrsne atentate ; zamahnula je nekoliko puta stražnjom nogom u namjeri da usmrti Ćuka, ali dakako, bez uspjeha. Zatim je stavila u akciju svoje poštovano zubalo, ali i tu je promašila, jer iako Ćuko nije Bog zna kakav junačina, ipak ga je baš njegova slabost, naučila lukavosti i opreznosti. Konačno je osamario, ali su kroz to vrijeme kokoši udarile u viku i proteste, da je Ćuko već čuo kako mu majka govori ocu, da pođe vidjet što je u štali, da se možda nije uvukla lisica i ne krade kokoši. Ćuko je čuvši to, odmaglio koliko su ga magaričine noge nosile, jer bi eventualno mogla slijediti potjera. Pato se povrati i uzjaše na mazgu. Baš kad su se uputili, doleti Cu-Cuj lajući i mašući repom. Uzalud ga je Pato tjerao doma, on se nije dao nikako otjerati. I slavna povorka konačno krene. Prvi Pato na mazgi, zatim Pito na kobili, onda Poto na magarcu, Ćako na magarici, Žaba na kobili, Ćiko na magarici i posljednji Čiko. Cu-Cuj je imao ambicije da bude neka predstraža, pa je išao desetak metara ispred povorke. Pato je znao, da to Cu-Cuj čini iz mjere nužne opreznosti, da ga ne bi mogla doseći dužina ularа Patove mazge, s kojim je Pato raspolagao s tim više, što se nedisciplinirano priključio ekspediciji ignorirajući Patove naredbe. Čim su se uputili Ćukova je magarica bila nezadovoljna svojim položajem. Ona je oduvijek insistirala, ili kad se gonilo vino u mijehovima, ili trava iz polja ili slama s Drača, da ide prva, pa makar bilo u karavani i stotinu najbržih konja, magarica ili mazaka. U toj je svojoj nepopustljivosti bila glasovita, jer je znala izvojštiti sebi pobjedu i pred najtvrdoglavijim magaricama, koje su imale slične slabosti. U prvi mah je već predriblala petoricu i stavila se između Pata i Pita. Zatim iskoristivši jednu zavojicu sretno predribla i Patovu mazgu i slavodobitno izvojšti čelo povorke. I sve bi bilo dobro, da nije opazila Cu-Cuja pred sobom. Iz prestiža mu nije mogla oprostiti prioritet i udari odmah u trku, unatoč bremzanju Ćukovom, da ga prestigne, ali Cu-Cuj, vragoljan s lakoćom je održavao potrebitu distancu između sebe i ambicija Ćukove magarice. Kako je Ćukova

magarica trčala, to je iz solidarnosti za njom kasala i ostala povorka, jer iako su ostale magarice, kobile i mazge popustile pred mušicama Čukove magarice, prema kojoj su se odnosile po prilici kao šestorica prema Čuku, ipak nisu mogle dozvoliti, da ih ta pišljiva i krštjava magaričica (istini za volju moramo priznati, da je ovo rezoniranje četveronožaca prilično ispravno, jer je Čukova magarica bila tako malena, da su se skoro noge Čukova oca vukle po tlima, kad bi uzjahao na nju) ostavlja svojim koračićima toliko unazad. Ali Cu-Cuj ne će da prestane. Tko zna, kakvi su pelješki putovi, ako se tim pristojnim imenom smije nazvati ono razrovanih puteljaka, imat će sjajan pojam o toj jurnjavi sportskog kluba »Žeravice« iz Kozline u Lisicu. Da ih je tko vidio kako jure kroz predjele Male i Velike Motoružnice, pomislio bi u ono sumračno jutro, da je to četa hajduka, koja bježi ispred bataljuna žandara i vojnika. Ova je jurnjava tako stresla svu sedmoricu, da je Poto došao na ideju, kako će ih jahanje izmoriti, i da će doći umorni na utakmicu, stoga zaustavi karavanu i najstrožim glasom pozove Cu-Cuja. Cu-Cuj, znajući, da ga više ne može poslati doma, a da uostalom s tako razljućenim Patom nema šale, dođe sav pokoran. Pato ga propisno čušne, da je zaskvičio, ali ga onda uzme k sebi na mazgu i tad se konačno Čukova magarica smiri sva preblažena u svojoj pobjedi.

Jahali su tako preko dva sata, dok su došli do pred Lisicu. Kad je Cu-Cuj ugledao zvonik Delorite, franjevačke zavjetne crkve u Lisici, oprezno strugne i skoči s mazge, pa bježi prvi. Opazi to Čukova magarica, pa za njim. Karavana se iz prestiža također dade u trku. Zahvaljujući tome cijela je ekspedicija u kasu došla u Lisicu, gdje ih je već (bilo je oko 8 sati) čekalo cijelo jato lisičarske djece, zatim članstvo nogometnog sportskog kluba »Rta dobre nade«, pa dobar dio cijenjenog lisičarskog općinstva. Priredili su im ovacije, osobito djeca. Kad su sjahali, odveli su mazge, magarice i kobile blizu franjevačke crkve, gdje je imala biti i utakmica odmah iza svečane mise, koja je imala biti u 9 sati. Lisičari su izrazili, kako se nadaju, da su Žeravičari već popili u Kozlini kavu, a oni su najspremnije to i potvrdili (a nisu jadnici !). Poslije mise, kojoj su i Žeravičari pobožno prisustvovali (kako su samo molili Boga za pobjedu !) sakupio se sav svijet, koji je izašao iz crkve, da prisustvuje toj glasovitoj utakmici. Neki su izražavali svoje začuđenje, kako su Kozlinari ipak premladi prema Lisičarima, ali im konačno nije bilo žao dati dva dinara da pogledaju, kako će Rćani dobre nade tim lakše smlaviti predstavnike Kozline, koju su Lisičari toliko više mrzili, koliko je ova bila u svakom pogledu naprednija od Lisice, samo da joj je još bar jedan samostan. Lisičari su imali svoju oružanu t. j. jednu sobicu u samostanu i pozvali su Kozlinare, da se tamo dođu opremiti, ali oni su rekli, da će skinuti sa sebe gornje odijelo i na igralištu, jer da su se već kod kuće obukli, kako treba. Ova mjera opreznosti se pokazala u najskorijoj budućnosti vrlo korisnom. Kozlinari nisu donijeli sobom loptu, što je također bilo vrlo korisno s obzirom na događaje koji će uslijediti.

Lisičari su se, njih također sedam, pojavili u propisnim crvenocrnim dresovima (ali bez kopačaka), dok su ih jádni Kozlinari promatrali sa stidom i zavišću, jer su svi bili heterogeno odjeveni. Netko je imao majicu ove ili one boje, netko pak košulju i tako redom. Sudac je bio neki 30-godišnji Lisičar. Kozlinari su ga dočekali s instinktivnim nepovjerenjem, unaprijed svijesni, da će on biti krivac njihovog eventualnog poraza, sudio on pravedno ili nepravedno. Postava je nogometnog sportskog kluba »Žeravice« za ovu važnu utakmicu bila ova :

Čiko Žaba Pito
Ćuko
Ćako Pato Poto

Uz pljesak nestrpljive publike zafićukne sudac konačno početak utakmice. Početni su udarac dobili Lisičari i u jednom se trenu nađu pred vratima kluba »Žeravice« (nije tu bilo nikakvih t. zv. »goalstanga«, već su dva oveća kamena, na koja su bila naslagana odijela kozlinarskih igrača, bila surogat goalstanga). Ali Pito je kao beck na mjestu i spasi situaciju te sa strahovitim udarcem baci loptu preko protivnih vratiju u publiku na cesti. Sva su lisičarska djeca jurnula da dodadu loptu i tu je nastala prava strka. Sudac je međutim našao za shodno, da opomene Pita da ne igra surovo. Kad je lopta konačno stigla na igralište, igra se nastavila. Rćani su Žeravičarima uspjeli nasuti u »mrežu« već tri gola. Siromašni je Žaba proglasio, da ga boli noga (valjda da opravda golove), a Pato je izjavio, da će ga ubiti, ako pusti još koji gol, i ako bude govorio da ga noga boli te da je već jednom vrijeme, da se s njim obračuna. Međutim je sudac bio nepravedan kao pas i nanosio je očigledne nepravde na štetu Kozlinara. Kadgod su imali bolju poziciju, sudac bi ih potvorio, da su podmetali nogu, premda su bili pravedni, i okrenuo udarac protiv Žeravice. Dosad su dali pet golova, ali ih je sudac svih pet poništio, jer da su dani iz nekakvog ofsajda, za koji su Kozlinari imali čast po prvi put čuti. Dakako, da su Kozlinari bili uzrujani. Da su u Kozlini bili bi bi se oni već stoput potukli s protivnicima, i stvarno izrazili svoje fizičke simpatije prema sucu, ali ovako šuti, jer si u tuđem mjestu i pred tuđom publikom.

Pato je kao centar bio izvrstan, a isto tako i Poto na krilu. Ćako je smatrao, da iz prestiža ne smije zaostati za Patom, a neizmjerno mu je laskalo, da igra sa Lisičarima, koji su mnogo stariji od njega. Osobito je volio da predribla lisičarskog centerhalfa, koji je bio prava ljudeskara visok barem dva metra. Žaba je junački branio iza trećeg gola. Bacao se na loptu kao lud i u najopasnije situacije. Publika je živo sudjelovala u igri i bodrila Lisičare pozivajući ih da pretvore Kozlinare u prah i u pepeo. Načelnik je Lisice pozivao svoje Lisičare da blesiraju Pata i vratara, pa da će nasuti golova koliko im duša želi. Samo golova, samo golova, klicala je lisičarska svjetina.

Kozlinari su se očajnički branili. Ali kad je lisičarski centerhalf bilo hotimice bilo nehotimice ispunio želju prepoštovanog načelnika navalivši na siromaha Žabu, koji je već uhvatio loptu i čvrsto ju držao u rukama prevalivši ga svojim golemom tjelesinom skupa s loptom nauznak u gol, tako, da je razbio glavu na zatiljku o jedan kamen, koji je iza vrata stajao u zasjedi, Pato i svi Kozlinari planu i zajednički navale na centerhalfa, da ga izmlate. Čiko podvije glavu prema svom običaju i grune ga strahovito u želudac tako, da se lisičarski div zaljuljao, dok su se Pato i ostali pobrinuli da ga potpuno obore na zemlju i dadu mu što ga ide. Ćuko je shvatio svu težinu i opasnost situacije, i u onoj opasnoj gunguli pokupi sva kozlinarska odijela i priveže ih pomnjivo na Patovu mazgu odriješivši pri tom sve životinje, da im budu za svaki slučaj pri ruci. Povratio se na igralište baš kad je vidio, kako se počela umiješavati i publika na igralište i kad je jedan rođak lisičarskog centerhalfa htio iza leđa napasti Pata, koji je u dijeljenju udaraca bio vrlo aktivan. Situaciju je spasio Cu-Cuj, koji je našao za shodno, da intervenira u korist Patovu i ugrizao za nogu podmuklog lisičarskog napadača. Ovaj je zajauknuo na sav glas izgubivši potpuno s vida Pata i okrenuvši svu svoju pažnju na svoju ugrizenu nogu, dok se Cu-Cuj diskretno pobrinuo da se izgubi i iz skrovitoga mjesta promatra daljnji razvitak borbe, spreman na ponovnu intervenciju. Na jauk ugrizenog Lisičara jurnula je lisičarska publika na igralište, da obračuna s bezobraznim Kozlinarima, ali ovi su našli uputnim, da u znak protesta najdostojanstvenije napuste igralište i potrčaše prema svojim magarcima, kobilama i mazgama i u galopu

odjuriše prema Kozlini, a s njima i Cu-Cuj, koji je sada ostao zadnji u želji, da do potrebe još koga ugrize i pošalje u Sarajevo u Pasteurov zavod (premda to zapravo nije potrebno, jer je Cu-Cuj po svom dubokom uvjerenju bio normalan pas bez pogibli, da u dogledno vrijeme pobijesni). Lisičari su se iskazali baš kakvi jesu i dali se za junačkom sedmoricom, koji su polugoli jahali u potjeru s kamenjima, samo za to, što se nisu dali terorom uništiti.

IVO LENDIĆ

NA RASKRSNICI

O DOSTA nam, dosta; te buke vaše dosadne
I previše smo siti!
U drugom lugu, gdje život teče mirnije,
Mi gnijezdo ćemo viti.

»Od sreće život bukti!« — A ne vidite
Gdje lagano vam gine
Duša! — Mi preziremo tu sreću vašu slatku
Što u trenutku mine!

Mi nijesmo od onih, što se zadovolje
S tek nekoliko laži;
Naš duh za višim nečim uvijek čezne:
Istinu samo traži! —

Mi žalimo tu jadnu rulju prostačku
Što bezumno tako bunca
Ko pjana. — Puni čežnja i poleta
Željni smo — željni Sunca! —

Na kristalni vrhunac nas gore staze vode
Iz ovog mračnog dola,
Gdje ubijate dušu tom otrovanom radošću,
I plačete od bola.

PE. FN.

PJESMA BOLESNIKA

ISKIDANI prami mjesečevih zraka
(koji kao vatra svjetluca se plava)
padaju kroz prozor zibajući vela
tu gdje srce moje iznemoglo spava.

Sumorno, sluti da mi sreća ne će
posipati miris po stazama bijelim,
da će bolni vrisak lomit moje grudi
i raspršit nade u časima svelim.

Neprekidni trzaj lomi srce cijelo,
ali ne da da zađe sunce vedrih dana,
nego tiho budi uspomene svijetle
i raskida s zjena mojih tužno velo.

Mladost, nade, sanje, zgrčene su pale;
al' mi duša želi da se još nasmije,
da izljubi dražest proljetnoga dana
i da s žrtvenika toplu svjetlost pije.

L. BANIĆ

MARKO MANDIĆ

DRUGU IVANU P.

SUSREO sam ga večeras. U svom crnom, izlizanom kaputu drhtao je — sav se tresao. Bolestan... Vjetar mu je mrsio kose, a on sav zadihan pričao mi: ...Traži novca, da plati stan. Bio je kod dvojice svećenika — nemaju!... A doma sirotinja... Mati bolesna... Nevolja...

Žao mi ga bilo. Znao sam tko je, što je i kako mu je!...

Rodila ga naša kršna, naša gladna Zagora. Tamo je u nekom zapuštenom, gladnom selu u blizini neke varošice svršio pučku školu, a u varošici — hodajući dnevno po deset kilometara — svršio građansku školu... A nije on bio Bog zna kako talentiran!... Običan, bistar dječak — ali dječak željan nauke želio je dalje. Došao je u grad. Učinio ispite za niže razrede i prešao u V. realne gimnazije. Možda su u to vrijeme prodali koju njivu, koju kravu, možda su mnogo žrtvovali, da on stanuje u gradu, možda — to mi nije govorio. Ali nedavno, nedavno se je našao na prekretnici. Njegovi su ideali bili prodrmani — previše ih je rano dotakla ruka zbilje!...

Govorio mi je, pričao...

Doma, u selu, siromaštvo, nerodica... Ljudima je teško... Mati mu reče — kad mi je to pričao pomišljao sam, kako su joj teško padale riječi, — reče mu, da ga više ne mogu izdržavati u gradu... Siromaštvo... Nema novaca...

Jao!... A on je baš tada tkao najljepše snove, zamišljao najveće ideje... Zar da popusti?... Da ne ide u školu?... Da ostane kod kuće?...

On se je usprotivio, uzbunio, onda molio, obećavao, gradio kule u zraku, snovao kako će raditi, računao... Nek mu se dade nešto, barem ispočetka, za knjige i školarinu... za stan i hranu će se pobrinuti sam... Ima dobrih ljudi... Pa instrukcije... Bit će dobro, samo da mu se dade za knjige i školarinu... Pa i knjige!... Malo će ih kupiti... Posuđivat će... Pitat će u »Đački fond«... Samo izpočetka treba novaca... Poslije će sam...

— — —

I on je računao, zbrajao, odbijao...

Napokon, — kako je veselo došao u grad fantazirajući o svojoj borbi sa bijedom... Boriti se... boriti se... Klicao je i započeo borbu...

To je bilo prije upisa u VII. razred...

Stvari je uredio preko očekivanja: Dobio je hranu badava, — to mu je pribavilo društvo sv. Vinka, za knjige nije mnogo potrošio — njih je dosta dobio od nekog prijatelja, »Đački fond« ga je iznevjerio, — za stan je našao sobicu — 200 dinara... Znao je, da će im i to biti teško, pa se je tješio mišlju na instrukciju. Mati je obećavala, da će priskrbiti 200 dinara mjesečno, a on je i nju tješio: »Kad dobijem instrukciju...«

Mjeseci su prolazili... Za zimu je dobio crn kaput od nekog profesora. Preporučavao se za instrukciju... Profesor je obećavao, obećavao... Ali on nije bio odličan đak... Nipošto... I sam se je vukao u ocjenama... To je oteščavalo instrukciju... Ali profesor je obećavao...

Večeras je bio sav zadihan. Promuklo je govorio... Vidio sam: bolestan je, gripa...

— »Trebaš toplote«, kažem mu.

— »Pusti to!« kaže, »Što ću?!... Moram platiti ljudima stanarinu... Vidim: i njima treba. Ja sam im jedini dobitak... Mati ne može, znam. Bio sam kod dvojice svećenika. Nemaju!... Imaju, samo ne će... Pa, možda i nemaju!... Tko zna...«

— »Što ćeš, brate, sad ? !... Ja, brate...«
— »Ostavi to ! Idem do don Mate, možda on... On mi je jedina nada, jedino uzdanje... Pomagao mi je do sada — i sad će... Oh, on jedini, on zna, kako mi je...«
— »Idi brzo. Što prije doći kući... Lezi, pokrij se... Bolestan si...«
— »Ne boj se... Zbogom...«
Stisnem mu ruku : bila je topla, vrlo topla...
— »Zbogom...« On je zabrzao i nestao među svijetom...
Tko je od njih znao kako je Marku Mandiću, tko ?...

*

Večeras — duboko sagnut i sa suzama u očima — večeras je Marko Mandić pisao na poštanskoj dopisnici. Čuvstvo koje nije ni radost ni žalost, čuvstvo koje dolazi iza oluje, ali dok oblaci još prijete, čuvstvo od kojega se samo uzdiše, obuzimalo je Marka Mandića. On je pokušavao da utješi majku i sebe samog, pokušavao je da »zamisli« kako će mu biti... Pisao je...

Draga nano !

Nemoj se puno žalostiti što mi nijesi poslala novaca. Ja sam umolio u don Mate i on mi je odmah dao. Za ovaj mjesec sam riješen brige, a do drugoga će već doći instrukcija. Znaš, Bog je dobar, pa ćeš i Ti ozdraviti — a ima i dobrih ljudi. Još četiri mjeseca pa će škola svršiti još malo...

Tu je Marko zastao. Što ? Još malo borbe ili još malo trpljenja ? Da ne ožalosti majku ne napiše ništa, već nastavi :

»još malo, pa ću biti kod Tebe.

Grli Te iz grada

Tvoj Marko«

Onda se pomolio i legao. Sav se tresao. Da, bolestan je... Osjećao je da mu se vrti u glavi, a bolno se iznenadio kad je osjetio hripanje u prsima. Sušica ?... Ili možda samo gripa ?... Ta ga je misao mučila, dok nije zaspao...

*

Marko je Mandić bio bolestan... Da li je to bio početak sušice ili gripe — nije znao, jer nije zvao doktora — radi novaca... On se osjećao slabo... Sutradan nije otišao u školu, ali je ipak morao izići, da pođe na objed...

Jadni, jadni Marko Mandiću, što će biti od tebe ? !...

ZANE KUKEŽ

VJEČITA NADA

DVIJE SI blijede ruke sklopila,
I dugo si se, majko, dugo molila
Pred slikom Majke Svete,
Za svoje nesrećno
Dijete !
U noći vjetar je plakao
I prstima srce Ti tkao
I crne misli
I lice...
I dok si Ti padala nice,
Dok misao za sinom Ti leće,
Daleko, u tuđem svijetu,
Djevojka u crnoj halji
Palila sumorne
Svijeće...
I prolaze, prolaze dani,
I sumrak dušom pada,
A Tvoja molitva, majko,
Još uvijek, još uvijek
Nečem se
Nada !

ANTE A. JAKŠIĆ

SANJAR

»Onda Josip pođe za svojom braćom i nađe ih u Dotainu. No kad ga vidješe izdaleka... rekoše među sè : »Evo dolazi sanjar !«*

Drugo jutro pripovijedi Ivan san majci i braći. Kako se moglo očekivati, primiše ga posve različno.

— Postat ćeš možda glavar smrkljivaca, reče polubrat Antun naglasujući porugljivo.

— Postat ćeš kozar, dometne brat Josip, priprostije ćudi i nakon kratkoga razmišljanja.

— Ne treba paziti na sanje, presudi stara baka.

— Ko zna, nema li postati svećenikom, završi sa zamišljenim mirom mama, koja je sama bila shvatila. Ali bijaše još dug put, da dopre do svećeništva : dječak je znao malo osnovnoga znanja, a polubrat se Antun odlučno protivio i nije dao, da nastavi nauke.

Ali ako nije odmah mogao uperiti putem k svećeništvu, ipak mu bijaše moguće da postane mali a p o s t o l. »Ne ćeš udarcima već blagošću i ljubavlju morati dobivati ove tvoje prijatelje«, bijaše mu prišapnula Gospođa u snu. »Govori im o rugobi grijeha i o dragocjenosti kreposti.«

Ivan je dakle već imao prijatelja. Bijaše narastao lijep dječak, uspravan i okretan, guste kestenjaste kose, malko kovrčaste, visoka čela, obla lica, crnih blistavih očiju. Nije dakle više bio nevješti progonjeni dječak, već je postao kao neko središte maloga kola drugova, koji su mu se divili. A u samom je načinu, kojim se to dogodilo, vidljiv poučni početak budućega njegova uzgojnog sastava.

* * *

Evo ih, gdje idu na kolima na magarcima ili pješice na sajam. Ko ima prijatelja u sajmovnom kraju, nosi im na dar kokoš, ubrusac, jaja, svežanj grozdova, ako je doba. Za uzvrat dobiva poziv na objed. Ako li ne pozna nikoga, eto ti radina gostioničara, koji je pripravio pečena mesa pa stoji na cesti kraj klupe, gdje se meso vrti na ražnju, pa za nekoliko novčića reže lijepe česti, što mirišu po dušici. Tako je pripravljen objed s kruhom, što se nosi u džepu, s vodom crpljenom iz mlaza i sa sokom od crvene dinje s crnim sjemenjem. Gdjekoja mračna pivnica nudi i vina, crvenkasta kisela, u čašama ne uvijek opranim.

Na trgu je podignuta lutkarnica : »Bože, Bože, Bože !« više butmasti lakrdijaš, ili lakrdijašica strašivica, bojeći se vraga...

Prolazi i pjevač, obično starac, a prati ga djevojčica, koja poslije ide, da kupi prinose s tanjurićem.

No Ivan ne bijaše nipošto romantičan dječak. Bijaše doduše sanjar, ali u snu ne gleda a z u r n o g a c v i j e t a t. j. neobistinljive opsjene. Sanjar je u praksi, a nada sve je sanjar kao altruist.

A sredstva za izvađanje svojih snova pođe da potraži na kastelnuovskim sajmovima. Njegovoj oštroj pažnji ne bijaše izmaklo, da svjetina, a napose mladići, vole gledati vratolomce, nego li u crkvu ići. Gospođa mu u snu bijaše naložila, da oko sebe kupi vršnjake, da im govori o zbilji života i o vječnosti. A kako da im svrati pozornost ? Prateći bučanje čarobnjaka ; učeći vještinu pelivana ili ravnotežnoga i ponavljajući sve to pred drugovima. Kad bi ih jednom sakupio, ne bi mu pobjegli bez male propovijedi !

Smišljeno, učinjeno. Kao što je Franjo Asiski htio, da njegova braća budu Božji glumci, tako i Ivan Bosko htjede da postane čarobnjakom na čast Božju ; vratolomac i pelivan, da spasava duše.

* * *

Nekoga dana vidješe u Bekisu čudan prizor. Na livadi, što se pruža pred kućama, sin Margaritin kušaše ići bosonog po konopu rastegnutu među dvije kruške, padaše, dizaše se, pa opet počinjaše. Vježbu nastavi dane i dane, dok mladež onoga kraja ne bi pozvana na prikazivan e.

* Post. 37, 17-14.

DOLJE : MASTROIANI : IVANOV SAN

U kući matici u Turinu, gdje sinovi Don Boskovi imaju općeno obitavalište, začudih se nekoj vrsti plohocrtà, što prikazuje glavne zgode iz života velikoga uzgojitelja. Na jednoj desetgodišnji Ivan kuša hoditi po užetu malo više od zemlje. Djeci se, što su živjela jedan vijek prije kinematografa, moradoše ove čedne vještine pričiniti tako čudesne kao i vještine modernoga konjskog cirkusa prvog reda. Iza pelivanstva dođoše druge čarobne igre. Ivan je pravio vratolomije na kotaču išao na rukama ili je pače činio, da novčići izčeznu iz žepova i vukao ih je iz nosa zabezeknutoga seljančeta; činio je, da se čaranjem pokažu jaja, dapače i kokoš, koja je kokodakala i lepršala iz klobuka, koji su svi bili vidjeli, da je prazan.

Ali je najljepše, mladi bi čarobnjak prestao, uzeo iz džepa, čislo i započeo molitvu. Zatim bi rekao: Sad poslušajte propovijed, što je prošle nedjelje rečena u crkvi u Murijaldu.

I teško onome, ko bi pokušao odmagliti: zauvijek je ostao izbačen od onih besplatnih predstava. Ali nije trebalo sličnih prijetnja, jer je Ivan kao dobar vojvoda dijelio zabavu na dva dijela: jedan prije, a jedan poslije pobožnog umetka.

* * *

Godine 1825. proglasi papa Lav XVI. jubilejsku godinu, prvu nakon što su, Napoleon i prevrat prolazeći Evropom oborili stare teorije, ali nisu Petrove Stolice. Duhovne se povlastice u godini iza jubileja protežu i na onoga, koji stanuje izvan Rima ili ne može poći onamo. Bijaše to slučaj 1826. Da se vjernici priprave na primitak oprosta, držali su onda posebne propovijed u različnim župama svećenici naročito određeni. Stanovnici su Bekisa išli slušati te propovijedi u Butiljeru (Buttigliera), udaljenu nekih 5 km.

* * *

Jesu li na »Vječna načela«: iza života dolazi smrt, iza smrti sud, iza suda ili vječna radost ili vječna žalost, mislili ljudi i žene iz Murijalda mladići, koji su išli naprijed, i djevojčice, koje su se čedno držale otraga? Jesu li shvatili propovijed? A i djeca, vazda tako živa, vazda tako nemirna, što ih roditelji sa slabo prikrivenim ponosom i danas zovu vražićima, bjesićima, đavolićima, što su mogli razumjeti? Tako se možda pitao murijalski kapelan Don Josip Kaloso, star godinama, ali nedavno imenovan, koji je pratio kući svoje vjernike, idući teško s njima.

Najednom se njegovo oko ustrmi u dječaka, snažna mališa guste kovrčaste kose i očiju...

— Odakle si?

— Iz Bekisa, zujne slobodni i brzi odgovor.

Onda se rasprede razgovor, koji je bio odlučan za sav život Don Boskov:

— Jesi li bio na propovijedi (misijskoj?)

— Da, gospodine kapelane

— No što si mogao shvatiti?

— Sve sam razumio!

— Na... dat ću ti četiri solda (onda su 4 solda mnogo vrijedila!); dat ću ti četiri solda, znaš li mi reći četiri riječi današnjih propovijedi. I stari svećenik potegne novac i pokaže ga dječaku.

— Hoćete li, da vam kažem što od prve ili od druge propovijedi?

— Kako ti drago. Reci mi na pr. o čemu je radila prva propovijed?

— Propovjednik je govorio, da se ne smije očekivati obraćenje, da treba na vrijeme misliti na spasenje duše.

— A što je rečeno u drugoj propovijedi?

— Hoćete li, da vam kažem prvi, drugi ili treći dio?

— Kako ti drago!

Sav zabezeknut čuje stari svećenik doslovce ponavljanu propovijed.

Stari svećenik ostade zabezeknut pred mladim propovjednikom, a oko njih se sakupi mala hrpa. Svijet iz Bekisa bijaše manje začuđen od njega, jer je već poznavao govorničke darove i druge vanredne sposobnosti sina Margaritina.

— A što se sjećaš od druge propovijedi? zapita svećenik, kad je dječak umuknuo. — Al ne sve, doda, dosta je komad.

A Ivan bez oklijevanja i skanjivanja ponovi najposlijedniji odlomak propovijedi.

Kad nakon deset časaka govora Ivan zamukne, nastavi Don Kaloso:

— Kako se zoveš? Koji su tvoji roditelji? Jesi li već išao u školu?

— Zovem se Ivan Bosko; otac mi je umro, kad sam bio djetešce, moja je majka udova, koja ima uzdržavati petero čeljadi. Naučio sam čitati i malko pisati.

— Jesi li učio Donata?

— Ne znam, što je to.

— Bi li htio učiti?

— I te kako!

— A zašto ne učiš?

— Antun je...

— Zašto ti Antun ne da učiti?

— Veli, da se učenjem trati vrijeme, pa stoga hoće, da s njime obrađujem polje.

— Pa zašto bi htio učiti?

— Da postanem svećenik.

— Pa zašto želiš da postaneš svećenik?

— Da približim i poučim u vjeri toliko mojih drugova, koji nisu zločesti, ali postaju, jer se niko ne stara za njih.

Stari svećenik nastavi prema Marijaldu, dok je Ivan išao kraj njega.

— Znaš li dvoriti kod Mise? zapita Don Kaloso.

— Malko.

— Dobro! Dođi dakle sutra i potraži mene: imam ti nešto reći.

* * *

Produživši Don Kalosovu školu dvije zime Ivan postade pametan latinaš, jer je naučio i materinski jezik i čitati i govoriti. Stoga mu se cesta činila i otvorena i lagana: ljeti posao na polju, zimi učenje.

Ali je vazda smetao polubrat Antun: on se vazda opirao neprestance i tvrdokorno. Nekoga lijepoga dana izjavi, da je već doba, te se prestane sa svim tim knjigama i sa svom tom latinštinom u kući, da Ivan ima 13 godina, pa da može poći drugamo zasluživati poslom kruh.

Antun je bio šibač, glava male porodice, a mama je Margarita morala slušati. Složi zajedno malu opremu: »dvije košulje i dva ruptića«, kaže sam Don Bosko u svojim uspomenama; knjige, drage knjige, koje mu je bio darovao Don Kaloso, sve je zamotano u veliki modri rubac, koji mu je imao služiti mjesto torbe. »Hodi najprije u Mombelo i ondje pitaj, možeš li dobiti posla«, reče mama. »Ne možeš li, hodi u Molju (Moglio), to je zastan među Mombellom i Monkukom (Moncucco). Gazda se zove Lujo. Pozdravi ga s moje strane. Možda te uzme u službu«.

Bila je zima, ledena pijemontska zima, pa u Mombelu nije nikome trebala pomoć 12 godišnjega dječaka. Zato okrene prema Molji. Snijeg nije više padao, a on je išao cestom, što se diže i spušta među brežuljcima, kao što označuju imena Monte-bello (lijepa gora), Montenuto (šiljasta gora). Molja je zaselak, malko sakriven, pa ga nije lako naći.

U dražici se, među naraslinama visoke trstike, namjeri Ivan na seljaka, koji je slučajno bio stric Lujo Molja. »Što je do posla u škripcu smo«, reče za sav odgovor. A Ivan želeći govoriti s domaćinom uđe u kuhinju. Nije više sniježilo, vrijeme se bilo utišalo; na velikom je gumnu popođenu i opasanu opekama, sva porodica Molja sjedila da pripravi vrbove šibe za lozu. Odgajanje je loze zbilja jedan od glavnih dohodaka pijemontskih seljaka; na milje se i milje ne radi drugo van vinogradi držani i obrađivani kao u najboljim francuskim krajevima.

Lujo je Molja sjedio na niskoj stolici i radio s drugima, kad pas zalaje i skoči prema dječaku, koji je baš ušao u dvorište.

— Rado bih govoriti s Lujom Molja, reći će dječak.

— Ja sam; što bi rado?

Ivan ponudi svoju službu; ali koji seljak treba novih služaka u siječnju? Molja je bio otpustio jednoga o sv. Mihovilu, pa nije kanio uzimati drugih prije Blagovijesti.

— Ali si ti, moj dečko, još premlad, da ideš van u službu, doda, i bolje je, da se vratiš u Murijaldo.

Tad Ivan ispriča sve: o bratučedu Antunu, da bi on rado učiti, eda postane svećenik, da su ga otjerali, pa da se ne usuđuje vratiti kući.

— Ne tjerajte me, ne tjerajte me, završi sjest ću ovdje na zemlju i ne ću se maći s mjesta.

I rekavši tako, stane raditi s drugima.

Seljaci su jednaki po svem svijetu: imaju dobro srce. Gospođa Molja pomisli, da se dječak može zadržati koji dan, to više, jer je kćerka Terezija dosta velika i jaka za poljske poslove i jer će se novi momak, moći starati za muzare.

MASTROIANI: IVANOVA PREDSTAVA

I tako bi uglavljeno. Malo dana poslije dođe i mama Margarita, pa s njom uglavi Lujo Molja pogodbu: Ivan će čuvati stoku, pa će dobivati opskrbu i 15 lira godinice.

* * *

Ivan ostade s porodicom Molja od veljače 1828. do prosinca 1829. Kako su bili s njim zadovoljni, petnaest lira postade 30 prve godine, a 50 druge.

Ali on nije samo čuvao stoku, jer je znao da je na svijetu, da čini nešto više od seljačkog posla. Nije zaboravljao Gospođinih riječi i svoga poslanstva: mnoge su se životinje morale promijeniti u janjce njegova stada. Pred njim se vazda blistao prividno nedohitan cilj: postati svećenikom. Da, morao je biti svećenik, da izvrši svoje poslanstvo.

Od kuće je bio ponio svoje knjige; prvu od sviju dragoga Donata, dragu latinsku slovnicu. Valovita polja i vinogradi među Mombelom i Momkukom nisu nikad vidjeli, a možda i ne će ni vidjeti više nikada čudne pojave: 13 godišnjega dječarca, koji je desnicom čuvao goveda, a ljevicom držao knjigu, iz koje je neprestance čitao, dok su bijeli volovi polako crtali brazde. Ni sada ne bi možda mnogi seljaci podnosili, što je ipak podnosio dobri Lujo Molja. Nije zbilja sam, već je čitava porodica odmah počela cijeniti vanredno lijepu i čistu ćud ovoga dječaka. »Nije bio kao drugi dječaci njegove

«dobi», izjaviše kasnije. »Nikada nikakve vragolije, nikada prezirne ili porugljive riječi; nikada osobito svađe i prepirke. A nije ni dirnuo u voće, koje mu nije bilo dopušteno. Doista smo se mi odrasli mogli učiti od njega«.

Djeca su se zbilja učila od njega; a ne samo ona iz stana već i iz susjedstva sve do sela Monkuko. Ivan nije bio zaboravio vještine čarobnjaka i vratolomca, pa je kao u Bekisu i ovdje kupio oko sebe zahvalne gledaoce. Kazalište se razvijalo ljeti pod velikim dudom, zimi i za kišnih dana u sjeniku. Obično je iza predstave dolazio vjerski dio: Ivan je snažno čitao katekizam, malko poučavao ili ponavljao propovijed, što je prošle nedjelje čuo od župnika. Najposlije bi dolazio ružarij: »Zdravo Marijo, milosti puna...« ozvanjalo je izmjenice.

Ova je duša dakle bila uperila prema svome pozivu, pa ga je svaki događaj rivao prema onoj meti, koju će napokon jednoga dana doseći. No cesta bijaše još duga i tako tegotna, da bi se slabiji od njega osjećao pobijeđenim.

No Ivan ne bijaše slabić.

Jednoga dana, pri kraju prosinca 1829. njegov ujak Mihovil, koji dosele nije nimalo sudjelovao u životu nećakovom, dođe iznenada u Molju. Nađe Ivana, gdje pase krave i odlučno mu zapovijedi, da ih ostavi, da se oprosti s gospodarima i pođe za njime u Bekis. Polubrat Antun bijaše vazda polubrat Antun; na učenje je mislio ujak Mihovil.

O Božiću dakle ostavi Ivan Molju, pa da uči u miru, daleko od bratskog dosađivanja, nastani se u kući svoga starog učitelja Don Kalosa u Munijaldu.

PREVEO: DR F. BINIČKI J. JOERGENSEN

MRTVA DRUŽICA

DOLJE pod mojim prozorom
tiho je noćas umrla
malena moja družica
zelena vita lozica.

Ja sam joj često pričala
sve sanje svoje mladosti,
sve svoje sitne radosti,
sva svoja tiha nadanja,
a ona mi se smiješila
drhtajem svojih grančica
i nježno me je tješila
šumom svojih listova.

A sada su joj grančice
bez onih milih listova:
studen ih vjetar odnio
sa moga malog prozora.
S njima je vjetar odnio
i topla moja nadanja
i moje sitne radosti,
i sanje moje mladosti,
što su se s liščem zelenim
u jedno biće stopile.

Možda kad opet oživi
umrla moja družica,
opet mi će se vratiti
i moji snovi mileni
i moja topla nadanja
i moje sitne radosti,
radosti moje mladosti — — —

LUCIJA PERINIĆ

VU PROTULETJU

ŽABE VU bari krekečeju.
Rascvetele grane trepečeju
šapčuć dišiju zmir.

Spod mladog listja zelenoga
v mirisu cvetja šarenoga
hrušti slave si pir.

Slatki med pčelama nudi se.
Pelud ze cvetja tresi se,
a meni na dušu mir.

PETAR KREML

POSLIJE GOZBE

PRAZNA je čaša,
a želudac pun.
moli me glava,
a u njoj mi tako šumi
ko da se ruši čitavi slap — — —
Vani na cesti iza prozorskih stakla
jecaju tramvajska zvona,
klapaju koraci teški
klap — klap — klap —,
a meni je, kao da mi netko tu u glavi
zabija kladivom klin — — —

Prazna je čaša —
i flaša —
i zdjele i pladnji —
i — srce,
a želudac pun — — —
Tako me boli glava — — —
misli mi ludo plešu,
lete bez sna u krugu,
a tijelu se zaludu
spava — — —

PETAR KREML

NOVA MLADOST

JA ĆU prezret sve što radost moju muti
U večeri kasne pune vedrih boja...
Raskinut ću refren patnja jednog dana,
Osmjeh sunca bit će svaka pjesma moja...

U svitanje zore izagnat ću sjetu —
— Klik nutrinom mojom prozvonit će sreće...
Zakliktat će dan mi osmjehom i nadom,
Ideala sjajem što ugasnut ne će...

Nekadanje želje i nadanja luda
Skrit ću — kao luzi jeku mrtvih klada.
Pa večer kad dođe — sumnja zahtjev mračnih...
Zasjat će se luči bijelih mojih nada...

Saznanja ću slomit - - suze ne ću liti! —
— Ja ne volim gluhe monotone dane —
Ja hoću veselja — život vedrih snova,
I mladost ko zoru proljetnu kad svane!...

D. STANČIĆ

FEUILLETON

ANKETA O NAŠOJ SREDNJOJ ŠKOLI

ZAŠTO SMO TAKVI?

Izgleda (bar nama đacima), da se nikad nije toliko vikalo i psovalo preko »narodne uzdanice« kao danas. Veli se: ona nema ideala, njoj je jedina svrha igrati nogomet, svršiti škole i dobiti namještenje sa što većom mjesečnom plaćom. Ona uopće ne shvata ljepotu i umjetnost, njoj je strano ono čuvstvo plemenitosti, koje je nas, stare, dok smo bili mladi, uznosilo. To su sve neki kruti materijalisti, prevrtljivci, nekarakteri, koji nemaju u glavi ni toliko, koliko smo mi u njihovim godinama imali u malom prstu. Nemaju niti mnogo škole (samo pola dana), mnogo se manje od njih zahtijeva i još propadaju. A ipak nije nijednom od tih, koji tako govore, palo na um, da nas izbliže promotre, da nađu one uzroke, zbog kojih smo takvi. Ni jednom od njih nije palo na um, da su oni bar većma živjeli bez brige za sutrašnjicu, da je njihov odgoj bio posvema drugačiji, da su oni bili sigurni za kruh. Trebalo je samo svršiti i mjesto se odmah našlo. A mi? Mi živimo (bar velika većina nas) u velikoj brizi i neprestanom očekivanju, šta će nam donijeti sutrašnjica? Hoćemo li moći nastaviti školovanje, hoće li nam roditelji smoći novac za školarinu, školske knjige, koje se svake godine mijenjaju, tako da ne možemo kupiti antikvarne, a posuditi još manje? Može li se uopće jedna generacija pravilno razviti pod takovim prilikama? Može li se danas đak posvetiti posvema učenju, kad mora neprestano strepiti za sebe, boriti se za kruh mršavo zarađujući instrukcijama. Da, znam, da će mnogi od nas pomisliti, da su se nekad također đaci prehranjivali instrukcijama, ali su ipak više učili, više znali, bolje prolazili. Ali danas se mora imati najmanje 3 (tri) instrukcije, da se bar nekako može proći jedva vežući kraj s krajem. A onda današnja škola, koja je prenatrpana, zastarjela, i po sistemu i po načinu provedbe sistema. Danas je nemoguće naučiti u školi toliko, koliko je to nekad bilo moguće, a k tomu dolazi još najveća i najstrašnija pogreška školske nastave, njena bezglavost što se tiče odgoja. Pa može li današnji đak, koji je i onako i odviše vezan na izvanškolski život, uopće nešto s t a l n o g a naučiti, u što ne će posumnjati? Pod naukom vjere čuje doduše ispravno stanovište (ali je i to više put, nažalost, vrlo oskudno i nerazjašnjeno), ali nauk vjere imaju đaci sama dva puta na tjedan. A većina ostalih profesora ima protivno mišljenje i smatrajući to svojom dužnošću (tobože, da se đaci kasnije, kada izađu u život, ne razočaraju) iznose svoja lična životna iskustva, koja se mladih duša, već zbog auktoriteta, i nesvjesno primaju. Danas naša srednja škola ne može davati karaktera i ljudi sa izgrađenim pogledom na život, jer i sami odgojitelji nemaju toga. Odnio im rat smirenost i zdravi pogled, a život ih je vrlo razočarao. Dakle nisu oni krivi. Krivo je naše doba, u kojem se mnogo toga mijenja i u kojem će se još mnogo toga promijeniti. Baš ta bezglavost, to pomanjkanje zdravog i j e d n o g pogleda na život, koji treba ucijepiti u đačka srca i duše, je glavni uzrok, da današnja generacija, današnja uzdanica narodna izgleda tako nekarakterna, neidealna, nepokretna i nenaobražena (mislim u školi nenaobražena). Ali ipak mora se priznati, da je mnogo bolja od prijašnje baš u tom, što je bliže životu i što je spremnija za životnu borbu.

Do reforme školskog sistema mora doći, a kod izrade novog mora se paziti, da bude osnovna misao čitavog odgoja Kristov nauk, koji jedini daje ispravni pogled na svijet i život.

— PK —

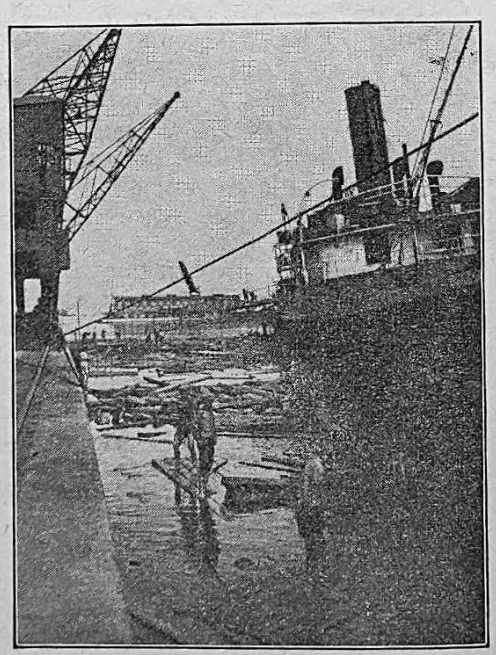

U SUŠAČKOJ LUCI

PAROBROD SE USLIJED NEZGODE NAGNUO PA MU JE TERET PAO U MORE

(*Foto E. Musić*)

SOCIJALNI PREGLED

ZEMLJIŠNA ZAJEDNICA

Svojedobno unutrašnje uređenje u Hrvatskoj i Slavoniji i danas imade svojih tragova u dvjema, danas gospodarskim tijelima, u zemljišnoj zajednici i u imovnoj općini. Ulogu tih dvaju skupina organizacija u gospodarskom životu hrvatskog naroda predočuje činjenica, da imovne općine posjeduju preko 650.000 jutara (1 katastralno jutro = 5.754.62 četvorna metra), a zemljišne zajednice (njih oko 3000 na broju) blizu 1 milijun rali (od toga oko 680.000 jutara pašnjaka, a 250.000 jut. šume) spram cjelokupne površine Hrvatske i Slavonije od 7.4 milijuna kat. jutara.*

Zemljišne zajednice rasute su cijelom Hrvatskom i Slavonijom, a po svom postanku razlikujemo tri skupine:

1. Urbarske zemljišne zajednice;
2. Krajiške zemljišne zajednice;
3. Povlaštene zemljišne zajednice i zemlj. zajednice plemenite općine Turopolje.

Prema ovoj grupaciji po postanku i danas su još uređene sve zemlj. zajednice, a ta razlika sadržana je poglavito u pravu i sticanju prava ovlaštenja (članstva) u dotičnoj zemlj. zajednici. Valja spomenuti, da su i zemlj. zajednice i imovne općine samonikle ustanove u našim krajevima, te ih (i njima slične ustanove) ne nalazimo na cijeloj kugli zemaljskoj.

1. Urbarske zemlj. zajednice nastale su na teritoriju bivšeg Provincijala (opširnije nešto o tom u narednom broju) t. zv. segregacijom iz vlastelinskih šuma i pašnjaka. Kako je kod feudalnog sistema vlasnik ove zemlje vlastelin, dok se kmet može smatrati neke vrste zakupnik, koji plaća zakupninu davanjem u naravi, te ličnim radom i podvozom (rabota). Kao posljedica francuske revolucije bijaše i razbijanje odnosa »zemaljske gospode« i kmetstva, koji je odnos i veza kod nas ukinuta 1848. god. Podložnici (kmetovi) imali su do tada pravo pašarenja i drvarenja prema faktičkoj potrebi na dijelu vlastelinskog pašnjaka i šume. T. zv. patentom od 17. V. 1857. uređena su ta pitanja na taj način, da se seljacima odcijepio (segregirao) stanoviti dio pašnjaka i šuma i predao u njihovo vlasništvo. Kod segregacije vodilo se računa o podavanju seljaka vlastelinu, kao i o dosadašnjem uživanju seljaka u vlastelinskoj šumi tako, da sadašnje zemlj. zajednice nisu nikakovi darovi s ma koje strane, već su šume i pašnjaci zemlj. zajednice potpuno vlasništvo njihovih ovlaštenika, a sama se ovlaštenja mogu po tome samo kupiti, a ne mogu se posjedi zemlj. zajednice jednostavno pripojiti upravnim (političkim) općinama (kako bi neki htjeli).

2. Krajiške zemlj. zajednice razvile su se na teritoriju bivše vojne krajine iz nepokretnina ondašnjih »mjesnih općina« (današnje porezne općine).

3. Za zemlj. zajednice plemenite općine Turopolje sam naslov veli ukratko o njoj, a valja još dodati, da je po današnjem uređenju ta zemlj. zajednica živi ostatak iz doba hrvatskih narodnih vladara po županima i po tome trebalo bi ovu zemlj. zajednicu i u buduće ostaviti netaknutu. Kod Križevca i Karlovca su zemlj. zajednice t. zv. povlaštenih općina kao ostaci poznatih plemenitaša (šljivari).

Sve su ove zemlj. zajednice uređene zakonom od 25. IV. 1894., kojemu je 1. IV. 1895. dodan još zakon »o uređenju plemenite općine turopoljske«.

Po tom zakonu zemlj. zajednice je privatno pravna korporacija s nekim atributima javnog prava, kojom upravlja po ovlaštenicima na glavnoj skupštini izabrani odbor s predsjednikom na čelu. Svaki član raspolaže slobodno sa svojim ovlaštenjem te ga može i prodati (kod urbarske i krajiške zemlj. zajednice) svakome, iako kupac mora izvršiti izvjesne obaveze i spram same zemlj. zajednice.*

ING. O. P.

* Ovi su podaci iz god. 1910., ali se današnje stanje malo ili ništa ne razlikuje od toga. — Napominjem, da po ovom popisu iz g. 1910., šume crkvenog dobra zauzimaju površinu od 75.000 jut. spram 2.5 milijuna kat. jutara svih šuma u Hrvatskoj i Slavoniji!

* Ovim, kao i narednim člankom o imovnim općinama htjedosmo dati samo silhuetu o tim našim ustanovama, a opširnije će biti prikazane na drugom mjestu, o čemu ćemo tada u »Luči« obavijestiti.

RAZGOVOR O KOMUNIZMU

*Redakcija lista »Museum-a«** zamolila je P. Metoda Klementa O. S. B. izvrsnog poznavaoca boljševizma za interview o komunizmu. Prenosimo taj interview radi njegove aktuelnosti.*

1. IZLOŽITE NAM KAKVE SU PRILIKE DUHOVNE I SOCIJALNE PO VAŠEM MNIJENJU UPLIVALE NA PORAST KOMUNIZMA KOD NAS?

Rado ću odgovoriti na Vaše pitanje o komunizmu. Osobito zato, jer pitate u ime bogoslova, koji moraju biti zjenice naših očiju. Duhovna budućnost svijeta i naroda bit će u rukama novog katoličkog klera. Jedino će mladi katolički kler, vođen smjernicama najvišeg kormilara Kristove Crkve, koje su dane u enciklici »Quadragesimo anno«, biti sposoban suprotstaviti se razvratnim strujama socijalnih bura, koje ciklonski buče i bučit će. Priziv na bijesnu životinju iz apokalipse, puštenu s dopuštenjem Božjim iz paklenskih uza, nije više neumjestan. Moskva—Rim, komunizam — katolicizam, jedina su dva polja, na koja se usredotočuju i usredotočit će se koliko misli, toliko djela. A konačna pobjeda jednog od tih smjerova, odlu-

** Časopis Bohoslavcu Slovanskych — Roč. LXIV. Číslo 1. Izlazi u Brnu.

čit će usud zemlje i čovječanstva — dao bi Bog dopustio, da do kakve odluke dođe »pred izlivom sedme mjere Božjeg gnjeva«.

Koje su prilike duhovne i socijalne uplivale na porast komunizma kod nas? — Najprije komunizam ne možemo niti smijemo ocijenjivati s gledišta »kod nas«. To je pokret svjetskog materijalističkog i bezbožnog »nazora« sistematski izgrađen sve do zadnjih konsekvencija, koje ne znaju ni granica ni zemlje ni naroda. Karikatura univerzalnosti Božjih stvari. Zato su porastu komunizma isti uzroci »kod nas« kao i svuda drugdje. — A ti su jedino duhovnog karaktera. Martin Denzinger u svom djelu »Der Geist der christlichen Tradition« već godine 1851. piše: »Pitanje vremena jest u svojoj najdubljoj biti pitanje vjersko (dakle duhovno), a politika i društvo (socijalna pitanja) jesu pusta ljuska njegovog tajnog bića«. Socijalni preokret je sama fatamorganska slika ozbiljne groze duhovnog preokreta koji će žedno ljudstvo dovesti k još točnijem izjednačenju.

Najstrašniji uzrok porasta komunista kod nas i svuda, a osobito među mladeži, jest zaista jednostavno neznanje vjerskih istina uopće — katoličkih napose. Mase mladih su evanđeoski slijepe, nijeme i gluhe.

2. DA LI KOMUNIZAM UPLIVA NA NAŠU MLADEŽ?

Na to pitanje odgovaram: mladež se bez sumnje baca strmoglavce većinom iz idealizma na Lenjinov i Staljinov komunizam, kao na jedini izlaz iz krize. Istine Kristove ne pozna — a spasa traži. Komunizam ga pruža — kršćanstvo se ne produbljuje, na nj se ne gleda i ne će da se gleda.

Ne zaboravimo, da pojam i ideal komunizma nisu novost!

Te riječi se danas manifestiraju na svakom koraku, kod svakog socijalnog pokušaja: komunizam = temeljni pojam ideala o gospodarskom izjednačenju; kolektivizacija = zajedničko solidarno gospodarenje bez zahtjeva na egoističko iskorišćivanje i zadovoljenje — i to posredstvom kooperacije = pomoću uzajamne kolaboracije.

Ali te sve općenite pojmove historije ljudskog mišljenja i gospodarenja poznaju već Pitagora, Egipat, Iran, prva kršćanska općina u Jeruzalemu na temeljima Kristova Evanđelja, pustinjačke egipatske i palestinske kolonije, samostanska pravila sv. Bazilija i sv. Benedikta, i sve samostanske tradicije sve do današnjih dana, ta načela znadu i asketske indijske i kineske kolonije. Od Valdenske i Češke braće sve do teosofske kolonije u Point Loma — i najposlije pokus ekstremnog marksizma, kad je Lenjinovim pokusnim kunićem postala velika sveta Rusija [illegible]anskog pravoslavnog Slavenstva.

Razumije se, da je iz tog marksističkog reda logično isključena Svetost Evanđelja, koju nam je dala Božja Mudrost, Bog — Čovjek Isus, koja je bila praktično provedena odredbama starokršćanskim i monaškim. Zakon Ljubavi Isusa Krista je jedino svijetlo, koje može da čovječanstvo dovede k mogućem stalnom poretku. Krist je to već davno uredio. »Vae vobis divites...« i »da pauperibus«, dosta je jasno. Tumačenja Lava Bloy u »Krv siromašnih« i Herwigova socijalna legenda »Sv. Sebastijan iz Wedolinga« su kršćanske istine u provedenoj zbilji gledane pjesničkom prizmom.

Praksa komunizma može se danas dovesti do apsurda. Na to nam daje pravo petnaest godina svjetskog nasilja. Ali je stalno i jasno, da je buržujskom kapitalističkom sistemu stare Evrope odzvonjelo i da elemente novog gospodarskog sistema niko neće iskorijeniti iz svijeta. Komunizam, kolektivizacija i kooperacija protrti će si put k relativno idealističnoj zbilji. Rješiteljica pak toga pitanja za pozitivnu budućnost može biti i bit će samo Crkva. Lav XIII. — Pijo XI. »Rerum novarum« — »Quadragesimo anno«.

3. KOJI JE KOMUNIZAM KOD NAS POGUBNIJI, POLITIČKI ILI KULTURNI?

Koja je komunistička metoda pogubnija? Pogubne su sve, i politička — ali kulturna je najpogubnija. Komunisti tu danas stoje na visini i ne žale ni sela ni truda — i znadu sve neprijateljske slabosti rafinirano iskoristiti. Nji-

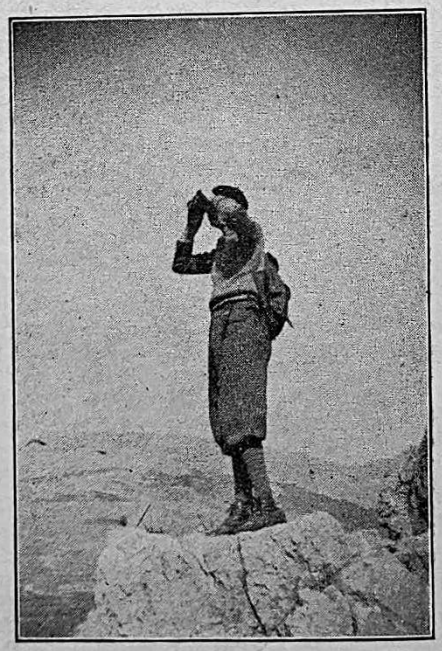

PLANINARENJE

(Foto Niholović, Split)

hove skupštine zapaljuju i zapanjuju. Štampa im je izvrsna i dobro vođena. Komunistička je štampa danas najzanimljivija. Značajno je, da je uredništvo »Majaku«* (od 1. IX. 1931) imalo bolji izvještaj o enciklici »Quadragesimo anno«, nego katolički časopisi i listovi. I tko hoće znati, gdje su najsigurniji i najoštriji bodovi te ogromne »karte« može to tamo pročitati.

4. KAKVIM METODAMA RADI KOD NAS KOMUNISTIČKA OMLADINA?

Odgovor na to pitanje možda zapanjuje. S krajnom samozatajom, koja se ne boji ni pendreka ni tamnice. Kao da su opiti vjerom u svoju pobjedu. Svjesnost i okretnost ruske mladeži poznate su. Dvanaestgodišnji avantgardista, pijatiljetkin komsomoljac, bolje zna abecedu staljinskog programa, nego mnogi naš student Deset zapovijedi. Gorljivost naših komunističkih studenata u Pragu isto je poznata. Komunistička »Kostufra« nedavno je brojila preko 5000 članova, dok Češka Liga Akademicka možda 150. Rade pozitivnim metodama, dok slijepa kapitalistička masa i neoštroumni političari ne nalaze dosta materijala.

5. KAKO SE NAŠA KATOLIČKA MLADEŽ IMA BORITI PROTI TOM POKRETU? ZADAĆA KATOLIČKIH ĐAKA U TOM BOJU? ZADAĆA BOGOSLOVA?

Zadaća je katoličkog đaštva dosta jasna i očevidna: ljubiti svog Krista svim srcem, svom mišlju i snagom svojom nada sve — a bližnjega kao samoga sebe. Biti idealista Evanđeoskih istina makar toliko, koliko se mladi komunista zna oduševiti za svoj idealizam objektivnog zla. Dati se u službu Crkvi, kako to hoće Pijo XI., i podložiti se zahtjevima Katoličke Akcije. Biti vjerski svijestan i dobro vladati evanđeoskim i crkvenim pitanjima oko rješavanja socijalne krize. Drugim riječima: Moliti se i raditi tako, kako hoće Krist i Crkva.

A bogoslovci? Budući časnici Kristove vojske pod zastavom Križa. Što važi za studente, stoputa više važi za njih. Kao budući svećenici moraju biti svijesni, da se strašna socijalna pitanja ne daju riješiti praznim geslima, organizacijskom nesposobnošću i osobnom nespretnošću, nego istinskim euharističkim radom za Krista — razlomiti samoga sebe i dati drugima prema Kristovim tajnama — Lomio i davao... Sam sebe na Križu i na Oltaru.

Katoličko svećenstvo poslušno svom papi, svojim biskupima mora donijeti cijelom svijetu svijetlo u današnju tamu. Ako ne — u konfuziji požareva njihovih vlastitih tjelesa bit će zgnječeni i pogaženi. Čemu bljutava so...?

Naglašujem, da naši mladi nikako ne podcjenjuju životni pokret u pitanju riješavanja socijalnih suprotnosti! Komunizam, kolektivizam i kooperacija (ovako kako pisac tumači. Op. ur.) jesu gesla, koja su sposobna za život, a ogrijana na suncu evanđelja, provedena u život mogu donijeti koristi budućem čovječanstvu. Zatim učite napamet enciklike »Rerum novarum« i »Quadragesimo anno« i »Charitate Christi impulsi« — i držite se veoma čvrsto »J. O. C.«* jocista, pokreta p. Gardyna u Belgiji (Bruxelles 90. Rue des Palais).

* »Svjetionik« češki komunistički časopis.

6. ŠTO BI HTJELI OSOBITO PREPORUČITI MLADEŽI?

Evanđeoski ideal Kristove Crkve, društva vjerujućih na čelu s Namjesnikom Kristovim — od ideala materijalističke nevjere ekstremnog socijalizma u sovjetskom komunizmu, društva nevjernih na čelu s Dzugašvilom, Staljinom — odijeljen je preglednom stijenom, ali nadasve neprekoračivom.

Krist je već davno rekao opominjajući sa grozom: »Jao vama bogati...« i »blaženi siromašni...« — i sam je umro iz ljubavi za svijet. S ovjetski komunizam isto se prihvatio gesla: »Jao vama bogati« — i »blaženi siromašni« i ljudi uz položeni browning na čelo. I nije druge. Tanahna stijena dijeli. Prozirna. Ali čvrsta, od čelika. Svijet ili nek posluša Krista — ili će poginuti. Zatim će biti moguće raditi na obadvije strane. Ta će prozirna stijena pod napornom silom jednom prasknuti! S koje strane? Katolička mladež neka radi za povjedu Strane Božje. Defenziva već nedostaje. Juriš! Bog tako hoće!

PREVEO FRA A. OMRČANIN, RIM.

* Jeneusse Ouvriere Catholique.

EKONOMSKO-POLITIČKI REFORMATORI STARE KINE

Kriza, koju danas proživljujemo, nije nikako specijalitet našeg vremena. Ta kriza odgovara veličini krvavog uzroka i zato je razmjerno najveća, ali su slične nevolje tištile svijet i pojedine narode u razna vremena. Teškoća te današnje krize leži baš u njenoj univerzalnosti, jer su i prije mnogi veliki dijelovi čovječanstva veoma teško stradali. Ovdje ćemo prikazati nekoliko takvih kriza u starom i kulturnom Kitaju, jer je ova zemlja nama manje poznata, a osim toga kineske nas stvari uvijek privlače svojom egzotikom.

U kineskoj povijesti možemo kroz 2000 godina promatrati, kako je državna vlast u mnogim teškim situacijama utjecala na regulaciju tržnih cijena i na proizvodnju važnih životnih namirnica. Taj se utjecaj države očitovao najviše u njenim monopolima (sol, željezni alat, pirinač, proso i dr.).

Najstariji pokušaj državne socijalne politike susrećemo u 7. vijeku prije Isusa u velikoj kineskoj državi Tsi (današnjem Šantungu). Tada državnik Kuan-Čung uvede monopol na sol i željezo, da time osigura blagostanje svoje države.

Početkom 4. vijeka prije Isusa u državi Vei (današnji južni Šeusiju i Šausiju) vladao je Li Kuei, gospodarski političar razvijenih so-

cijalnih osjećaja. On naumi urediti žitne cijene tako, da žito bude jeftino, a da seljak-proizvađač dobro zaradi. U tu svrhu podigne Li Kuei državne hambare za žito. Kad je žetva bila dobra, morao je svaki seljak stanovitu količinu žita, t. j. višak iznad određenog maksimuma, prodati državi, koja bi to pohranila u svoje hambare. Kad bi cijene žita počele padati, intervenirala bi država kupujući žito, a kad bi cijena žita bila visoka, država je bacala na tržište zalihe iz svojih hambara. Tako je država Vei držala poprečno stalne cijene žita, a za eventualnu nerodicu bili su puni ogromni državni hambari. U 2. vijeku prije Isusa država se još više miješa u gospodarstvo i to u državi Hau. Uslijed velikih osvajačkih ratova gospodarstvo ove države dospjelo je u veoma teško stanje. Državnici su htjeli do kraja provesti svoj osvajalački plan, pa zato zaključe oštru provedbu monopola na sol i željezo, a god. 110 prije Isusa stvore veliku organizaciju, koja bi imala vladati tržištem. Glavna im je namjera bila uništiti privatnu trgovinu za živežne namirnice i koncentrirati ih sve u državnim rukama. Po pokrajinama urede cijeli sustav »ureda za izjednačivanje«, a u prijestolnici osnuju »središnji ured za regulaciju cijena«. Zadatak je ovih ureda, da kupuju robu, kad je niska cijena, a da je opet bace na tržište, kad se cijene počnu dizati. Dobitak takovog poslovanja ide u korist državne blagajne. Ovu reformu u gospodarskoj politici provede ministar Sang-hung-jang. Nije bio pretjeran, te je poslužio sto godina kasnije Vang-Mangukao uvoz.

Vang Mang osim na sol i željezo uvede monopol jošte i na alkohol, novac, rudnike, jezera, močvara i bare. Cijene robi sada ne smiju biti više od službeno ustanovljene cijene, a pri tom se opet osobito pazi na cijene odjeće i živežnih namirnica. Dobitak monopola Vang-Mang posuđiva državljanima za unapređenje poljoprivrede. Ipak uslijed ovakovog sistema ukočilo se čitavo gospodarstvo i trgovina, te ga nakon 3 godine moraju napustiti. Ovaj neuspjeli pokušaj je jedan od glavnih razloga kasnije velike katastrofe cijelog državnog sistema.

Monopol soli razvi se do savršenstva u 8. v. pr. I. za Sin-Jena, najvećeg financijskog i gospodarskog političara starog Kitaja. On spoji državne monopole sa slobodnom trgovinom. Višak soli prepušta slobodnoj trgovini, ali država pazi, da cijene ne pređu granicu. Ako se to ipak dogodi, onda država baca na tržište svoje monopolske zalihe. I danas se u Kini monopol soli osniva na ovakvim načelima i glavno je vrelo državnih prihoda, te služi kao sigurnost za strane zajmove.

Vang Vyanši hoće u 11. v. ekonomski podići seljake, zato im daje zajmove i spriječava prekupljivanje robe. U gradovima uredi javne prodavaone državne robe. Ovaj se sistem održi sve do god. 1124., kad propane, jer su se mnogi tim koristili i jer je omogućivao nečuvenu zloporabu.

Eto, vidimo, da su svi ovi državno-socijalni pokušaji doživjeli poraz, i da im je uspjeh uvijek bio negativan. Glavni je razlog tome podmitljivo i pokvareno činovništvo, koje je ortačilo sa spekulantima i nepoštenim trgovcima. Sve je to kao uvijek išlo na račun siromaha i sirotinje. Ovakove intervencije države spriječavale su normalni razvoj trgovine, a to izazove nezakonito i potajno poslovanje. Dakle, opet negativan rezultat. Narod se je pak svim sredstvima borio protiv podržavljenja tržišta, jer je pri tom redovito stradao. Teorije Sang-Hung-Janga, Kuan-Čunga, Li-Kueia, Vang-Manga, Liu-Jena, Vang-Vyanšija i drugih nijesu u svojoj biti bile tako loše, ali su dale negativne rezultate.

— OB —

KNJIGE I ČASOPISI

O. DR BOŽO VUCO: BOG, ČOVJEK I RELIGIJA

Vrijedni franjevci iz Mostara izdali su u svojoj osmoj seriji »Savremenih pitanja« od O.

KOZA I DJECA
(Foto M. Verementa, Dubrovnik)

Dr Bože Vuco ovu apologetsku raspravu. Djelo ne predstavlja po sebi neku naročitost. Dobro je napisano i udovoljava našoj prijekoj potrebi za popularnom apologetikom. Toj je potrebi pisac htio udovoljiti, i to je po već uobičajenoj podjeli i obradbi materijala doista i učinio. Rasprava u prvom dijelu potsjeća na Cathreinovu knjigu »Die Katolische Weltausschaung«. No time ne kažem, da je bilo kako o njem ovisna, premda ima i akcidentalnijih sličnosti. U svom djelu je Dr Vuco obradio i poredao materijal ovim redom pitanja: odakle život (Pasteur), odakle čovjek (evolucionizam, Haeckel, biogenetski zakon); red i svrhovitost u prirodi (isključenost slučaja), vjera čovječanstva, Božja providnost (dobro i zlo), spiritualnost duše, naša besmrtnost, naš konačni cilj (opovrgavanje različitih zasada kao ciljeva našeg života kao epikureizma, altruizma, kulture). Religija (pojava religije u vremenu i prostoru, bitne joj oznake i smisao u našem životu), potreba i mogućnost objave (čovjek historijski uzet ne može točno spoznati i u život provoditi sve istine i norme naravne religije). U zadnjem poglavlju govori o indiferentizmu i bezvjerju.

Na početku rasprave trudi se pisac da što dublje i što jasnije obradi problem, ali ta ga odlika, kako se meni čini ne prati do konca rasprave (obična ljudska slabost!) Djelo je puno citata. Ja mislim, da bi bolje bilo, da je nastojao što evidentnije stvar razložiti (makar dedukcijom ad absurdum) i kojim tim citatom potkrijepiti, nego što je sasuo tolike citate, koji bi baš kod prosječnog čovjeka, ako ne poznaje citirane auktore i njihovu važnost, vulgarno rečeno ne upaljuju. Šteta, da nije pisac specijalno obradio pitanje panteizma, problem spoznaje, apsolutnost kauzalnog principa, postanak religije, kao i pitanja crkve i papina primata. Tim bi djelo bilo veće, ali i potpunije. — K zadnjem poglavlju, koje govori o indiferentizmu i bezvjerju, htio bih, samo nešto primijetiti. Čini mi se,da on ovaj problem odviše jednostavno shvaća. Iz njegova razlaganja mi izgleda, kao da jedino nemoralnost života i nedostatak znanja dovode do indiferentizma i bezvjerja. Stvar ide dublje. Postoje krize u razumu, nedostatak evidencije za pojedine moralne i dogmatske istine. Čudni su putovi duševnog života. Tu su odlučni uplivi okoline (kulturne), a odlučuje lična volja (nije ni htjeti tako jednostavna stvar, kako se to obično shvaća!), a naročito ne smijemo mimoići veliku ulogu milosti Božje. Ovim hoću reći samo to, da je pisac trebao i na ove momente svratiti odgovarajuću pažnju, a nipošto, da on lično to nedostatno shvaća.

Djelo Dr Bože Vuco je vrlo dobro došlo našoj široj inteligenciji. Ono će mnogom razbistriti pojmove i utvrditi vjeru. Preporučam je našim đacima.

— BD —

Jesi li poslao pretplatu!

POPARIĆ BARE: »PREGLED POVIJESTI POMORSTVA«

Dio I. (Izdano među redovnim izdanjima Matice Hrvatske za god. 1932.) — Posjedovanje mora, odnosno morske obale, smatra se srećom nekog naroda. Tako pod dojmom »pomorskog naroda« podrazumijevamo kulturno jak narod, koji se znatno razlikuje od kontinentalnog zaleđa. More je izvor ekonomskog blagostanja kulturne jakosti i političke snage. Taj blagi i korisni utjecaj mora osjetili smo i mi Hrvati već u prvim vijekovima naše povijesti, kad smo zasjeli na obale našeg Jadrana, gdje je nastao zametak hrvatske države i najveći njen razvoj, koji je za Tomislava i Krešimira učinio od Hrvatske pravu velevlast onoga vremena. Daljnji kulturni razvoj duguju Hrvati katoličkoj crkvi i evropskom zapadu, a njihovi su utjecaji došli k nama vrlo brzo, jer nas je dijelilo samo more. Preko mora k nama su doprli prvi utjecaji humanizma, i renesanse i drugih struja. Kad smo pri ovom, sjetimo se slavne Dubrovačke Republike (614—1808), koja sav svoj kulturni, ekonomski i politički napredak ima zahvaliti moru i svom primorskom položaju.

Ali samo more kao takovo ne može biti izvor napretka i blagostanja, osim ako dotični narod ima razvijeno svoje pomorstvo. Nije pomorski narod onaj, koji samo posjeduje morsku obalu, već onaj, koji ima razvijeno pomorstvo, te na tom moru gospodari ili ima slobodno kretanje. Od svih slavenskih naroda jedini su Hrvati postali pomorski narod, koji je preko 100 godina uživao na Jadranu »dominium maris«.

Suvremena tehnika silno je napredovala u pomorskom saobraćaju, ali koliko je vremena i muke prošlo, dok se današnji brod razvio od primitivnog plovećeg drveta, izdubljenog debla i splavi. Taj razvoj obuhvatao je i sadrži povijest pomorstva i to je htio prikazati prof. B. Poparić u svom »Pregledu povijesti pomorstva«, od kojeg je sada izašao prvi dio, koji obuhvata doba do početka XIX vijeka, t. j. do izuma parobroda. Tu možemo naći nebrojene najvažnije ličnosti, događaje i uredbe iz prošlosti pomorstva, ali nije to učinjeno po nekoj naučnoj metodi i shvatanju, već na način, kako je »Matica Hrvatska« prije rata izdala Valinu »Svjetsku povijest«. Poparićev pregled više naliči srednjoškolskom udžbeniku za pomorske akademije, nego li samostalnom djelu namijenjenom javnosti. Pozitivna strana Poparićeva djela sastoji se u tom, da sad imamo i na hrvatskom jeziku djelo ove vrsti, što znači mnogo u našoj mršavoj literaturi iz područja opće povijesti, kamo spada i povijest pomorstva. Auktor se već prije bavio poviješću našeg pomorstva (poznato je njegovo djelo »O pomorskoj sili Hrvata«), te su u ovom pregledu hrvatskom pomorstvu posvećene 4 poglavlja (»Pomorstvo kod Hrvata do kraja XI. vijeka«, »Pomorske prilike Hrvata od XII.—XIV. vijeka«, »Dubrovačko pomorstvo u doba Republike«, i »Senj-

ski uskoci«). Djelo je inače lijepo opremljeno i sadrži brojne slike. T. M. M.

VLADISLAV KUŠAN: LIŠĆE NA VJETRU LIRIKA — LEON KAISER: VARIJANTE NA STARE TEME, PROZA

Upravo nas čudan dojam hvata, čitajući liriku Vladislava Kušana. Ne možda neugodan, već naprotiv, ugodan i gotovo smo iznenađeni, da je to lirika jednog od najmlađih naših pjesnika. Naučeni na razna kopiranja Krležine i Cesarčeve lirike, upravo gutamo Kušanove retke, jer u njima nema onog ishitrenog »Weltschmerza«, onih stoput prožvakanih fraza o bolu, periferijskom djetetu, dimnjacima, radnicima. Iako ima par pjesama sa izrazitim socijalnim motivom, ipak je taj motiv obrađen na posve osebujan način. Nema u njemu one apsolutne tame i pesimizma. Uvijek ima nešto, što je dobro, ali, što uistinu postoji (»Susjede s potktovnice«, »Balada iz predgrađa«).

Sama zbirka mogla bi se podijeliti na pejsaže (koji su najbolji od čitave zbirke) i »čistu« liriku. V. Kušan dao nam je u lirici pravi odraz duše mladića. Njegovi su motivi: majka, sjećanja na djetinjstvo i priroda, ona neiscrpna priroda u kojoj se najviše odrazuje ljepota života. To je ona priroda, u kojoj »Dobri Bog po polju prvo cvijeće sije, veze novu halju preko starih šuma...« (»Buđenje«).

Svi pejsaži su izneseni gotovo Matoševom, Domjanićevom i Nazorovom rutinom. Štaviše, nekoji nas upravo sjećaju na Matoša, Domjanića i Nazora (Buđenje, Poslije kiše, Mudraci), ali su ipak ti pejsaži izneseni sa posebnim specifičnim ličnim biljegom, koji daje život i neku novost pjesmi (Proljetni akord).

Kušan je bez sumnje uspio predstaviti kao rijedak talentirani član najmlađih, koji ne ide za tim, da bude »moderan« i originalan, već koji nastoji, da spoji i pomiri stare i nove. To mu je, bez sumnje, i uspjelo.

Iste pretenzije ima Leon Kaiser sa svojom prozom: »Varijante na stare teme«. Samo on nije toliko uspio, jer je, budimo iskreni, odviše uzeo od starih, a i nema one šarolikosti motiva, kojom se Kušan odlikuje. Većina Kaiserovih stvari obrađuje isti motiv: predmeti žive kao ljudi. Iako je pokušao, da tom motivu dade neki lirski, subjektivni, gotovo moderni ton, ipak mu to ne polazi za rukom. Njegov stil je odviše rastrgan, kompozicijama mu je slaba, oskudna. Njegova proza nema karakteristike proze, pripovijedanja. Sve njegove priče većim su dijelom lirika u prozi, a tek kadikad ta lirika odgovara motivu i radnji. Ipak mora se priznati, da je i Kaiser kao i Kušan, na pravom putu. I budu li tako dalje nastavili spajajući »staro« (koje i nije Bog zna kako staro) sa novim, bit će im buduća zbirka (koju su već i najavili) ne samo uspjelija, nego i bolja. K. MLAČ

KATIĆ LOVRE: »SAKSONAC GOTTSCHALK NA DVORU KNEZA TRPIMIRA«

(Izdalo društvo »Bihać« u Splitu, kao posebni otisak iz »Bogoslovske Smotre« br. 4/1932.)

Našu povijesnu nauku danas osobito zanima doba prije doseljenja, samo doseljenje, prvi vjekovi u novoj postojbini, te vrijeme narodnih knezova i kraljeva. Izdane su mnoge rasprave i djela, bilo iz političkog, crkvenog ili umjetničkog područja (starohrvatska umjetnost i njeni problemi!). Mnogi su momenti osvijetljeni, ali nam još mnogo toga ostaje nepoznato i nepotpuno. Doba kneza Trpimira (845—864), o kom govori Katićeva knjiga, također slabo poznajemo. Iz tog doba imamo 2 natpisa i povelju, u kojoj se god. 852. prvi put u povijesti spominje hrvatsko ime (»Tirpimirus dux Chroatorum iuvatus munere divino«, t. j. »pomoću božjom knez Hrvata«). Trpimira spominje dalje Toma Arciđakon (1200—1268), a njegovo ime čitamo i u evanđelistaru stolne crkve u Akvileji (»Domno Tripimero«). Odmah vidimo, da ti podaci nijesu u stanju, da nam dadu sliku te dobe i ličnosti Trpimira i ta činjenica daje još veći značaj studiji prof. Katića, odnosno zapisima Gottschalka. Najprije da vidimo tko je taj Gottschalk (Gotšalk)?

IX. je vijek poznat radi žestokih borba u raznim teološkim pitanjima, u kojima je često nastupao i ovaj saksonski redovnik. Kako su se te borbe vodile svom žestinom i bezobzirnošću, to je Gottschalk progonjen od svojih protivnika morao napustiti svoju domovinu i skloniti se na dvor kneza Trpimira. Svoj boravak u našim stranama Gottschalk spominje sa par rečenica, koje nam osvjetljuju ovo doba naše povijesti. Gottschalkovo spise pronašao je nedavno Belgijanac Germain Morin i na temelju tog rukopisa napisao je Katić spomenutu studiju. Gottschalkovi spisi su nam suvremeni dokumenat o Trpimiru i prilikama u Hrvatskoj u IX. vijeku, te je to najstariji hrvatski diplomatički spomenik (diplomatska nauka o ispravama).

Najvažnije što doznajemo iz Gottschalkovih spisa je dosad nepoznati Trpimirov navalni rat s Bizantom (846—848). Tu stoji: »Cum enim Tripemirus rex Sclavorum iret contra gentem Graecorum et patricium eorum...« (»Kad je naime Trpimir, knez Slavena t. j. Hrnata) polazio s vojskom, protiv Grka i njihova namjesnika...«). Daljni redci pokazuju nam Gottschalkovo praznovjerje, kad on kaže, da se vidjelo, da će Trpimir pobijediti, jer da su konji stupali veselo s pobjedničkim kretnjama. Trpimir je pobijedio bizantsku vojsku i Gottschalk kaže »Sicque mox contigit« (A tako se doskora i dogodilo), t. j. što su konji predviđali. Ratno područje bilo je negdje oko Splita ili Klisa.

Nedvojbeno je, da su ovi »gens Graecorum« stanovnici dalmatinskih gradova, koji su od g. 812. pod Bizantom, a zaleđe im je franačko, odnosno hrvatsko, jer se hrvatska država tada još nalazila pod franačkim vrhovništvom. »Patricius« je carski bizantinski namjesnik Trpimir je dobro vidio tadašnju političku situaciju: slabost Bizanta je očita, a i nemoć franačkog carstva oslabljenog unutrašnjim borbama i trzavicama. I Trpimir povede navalni rat na službeni Bizant (»et patricium eorum...«). On prvi od hrvatskih vladara nastoji sebi podvrgnuti dalmatinske gradove i tad prvi put dolazi do izražaja težnja za slobodnim morem i punim posjedom njegovih obala. Trpimir je udario temelje toj politici i u svom je naletu pobijedio. Premda je Bizant, kako smo već vidjeli, bio oslabio, ipak ova pobjeda potvrđuje da je Trpimir bio moćan vladar i sad nam je lakše shvatiti pobjedu Hrvata nad bugarskim knezom Borisom, kad je ovaj navalio na dalmatinske gradove (između 854—860). Hrvatska država za Trpimira stupa u kolo nezavisnih evropskih država, jer vodi na svoju ruku rat (navalni!) s Bizantom u doba, kad je Franačka, pod čijom vrhovnom vlašću se Hrvatska tada nalazila, bila s Bizantom u najboljim odnosima. To znači stvarnu nezavisnost, a formalno je to nastupilo za Branimira (879—892), kad je prestalo bizantinsko vrhovništvo, koje je za Zdeslava (878—879) zamijenilo dotadašnje franačko.

Ovakva se moćna i nezavisna država imala je za Trpimira dvor uređen po zapadno-evropskom uzoru, gdje se učeni Gottschalk dobro snalazio. Lakše nam je sada razumjeti i to, da se baš u ovo doba (t. j. god. 852) javlja prvi put hrvatsko ime.

Pronalaskom Gottschalkovih spisa i Katićevom studijom doznajemo još za jedan momenat, koji je od velike povijesno-političke važnosti. Gottschalk lijepo razlikuje hrvatsku Dalmaciju od t. zv. »dalmatinskih gradova«, na koje je Trpimir navalio. U Dalmaciji žive »homines Dalmatini«, a u tim gradovima »homines Latini Graecorium«. Prema tome Hrvati su stanovnici naše obale, a samo su u gradovima Romani i Grci.

Kao što je ovo od velike povijesno-političke važnosti, jedna druga činjenica važna je s povijesno-kulturne strane. Ovaj Gottschalkov boravak još je više približio Hrvate zapadnoj kulturi. Trpimira se i do sada smatralo osnivačem samostanskog života u našim krajevima, a ne treba nam ni spominjati važnost samostana u kulturnom, vjerskom i narodnom životu Hrvata. Posrednim ili neposrednim utjecajem Gottschalka dođe do osnutka benediktinskog samostana u Rižinicama. Kad uočimo tadašnje prilike (neprijateljstvo Trpimira s Bizantom!) možemo slobodno zaključiti, da prvi samostanci u Hrvatskoj nijesu s Istoka reda Sv. Bazilija, kako se sve do sada držalo, već su to bili redovnici sa Zapada. Sada vidimo, da su pod utjecajem katolicizma i zapadno-evropske kulture Hrvati dospjeli već u prvim vjekovima svog narodnog i državnog života i da tome imaju zahvaliti svoj napredak.

Na koncu preostaje pitanje, je li Gottschalk autentičan s onim opatom Martinom, o kojem Konstantin Porfirogenet kaže, da je došao u Hrvatsku iz zemlje Franačke.

Katić o tome raspravlja u svojoj studiji i iznosi svoje mišljenje, po kojem je taj Martin i Gottschalk ista osoba. Ali nas ovo pitanje ovdje približe ne zanima, pa smo se zadovoljili s tim, što smo prikazali stanje hrvatske države u IX. vijeku na osnovu najnovijih otkrića i studija. što će sigurno zanimati sve naše đake. Uspjela studija prof. Katića pokazuje nam još, kako se može na osnovu novog dokumenta osvijetliti neko doba ili ličnost i kako se u ono nekoliko rečenica nalazi mnogo toga, što na prvi mah ne bi mogli očekivati.

T. M. M.

DR ANDREJ GOSAR: RASPRAVE O DRUŽBI I DRUŽEVNOM ŽIVLJENJU

Knjigu je izdala Jugoslovanska knjigarna u Ljubljani u zbirci »Kosmos« za godinu 1932. Knjiga ima dva dijela. U prvom su sabrane rasprave iz područja opće sociologije i socijaln politike, a u drugom cijelu donosi uvod u socijologiju sa osebujnim i jasnim pregledom socijalnih znanosti. Knjiga nema formalne jedinstvenosti, ali to se ne može reći sa idejne strane. Čitajući ove rasprave vidi se odmah, da pisac posjeduje veliku erudiciju u sociologiji, ali više iz samostalnog istraživanja i iskustva, nego iz tuđih djela. Najveći dio rasprava radi o kršćanskom socijalizmu. Taj socijalizam ne samo da nema ništa sa marksizmom, nego mu je dijametralno oprečan. On dopušta i traži kolektivizam, ali samo izvjesnih gospodarskih grana i do stanovite mjere. Njegov kolektivizam više je samoupravni i zadružni nego državni. Radnici imaju doći postepeno u posjed poduzeća (ulaganjem svog zasluška i participiranjem u dobitku poduzeća). Cio sistem oslanja se na kršćansku etiku, po kojoj ni jedan gospodarski ni socijalni sistem ne smije gaziti osobnosti čovjeka i njegova prava u izboru djela i konzuma. Kršćanski socijalizam odnosi se prema kršćanskom solidarizmu kao čisto praktične smjernice prema općenitoj teoriji. Znatno mjesto u knjizi zauzima rasprava o krizi moderne demokracije. U knjizi se nalazi ne demokracija u svom pravom smislu, nego parlamentarizam koji je samo jedna forma demokratske uprave. Zastupa načelo federalizma i sastav parlamenta od političkih i privrednih domova, zatim što šire samouprave. — Auktor zalazi u srž problema, ogleda ša svih strana, i to je možda i uzrok, da sam dolazi do poteškoća, tako kod kršćanskog socijalizma ne može dati konkretnu formu i socijalno gospodarske mjere. Pročitavši ovu knjigu, čovjek dobiva jasne poglede u svu težinu socijalnog pitanja i socijalne politike. Preporučamo, da sva naša društva naruče ovu knjigu,

jer će im ona dobro poslužiti kao socijalni priručnik. — BD —

ANTUN VACLAVIK: PODUNAJSKA DEDINA

(NEŠTO O HRVATIMA U ČEŠKOSLOVAČKOJ)

Da se sačuva slovačko narodno blago pridonio je vrlo mnogo Antun Vaclavik snažnim djelom: »Podunajska dedina«. Djelo je izdano zadnjih godina u Bratislavi. Knjiga opseže 500 stranica velikog formata i fino ukrašena narodnim motivima. Na kraju mu je dodano 70 listova krasnih slika iz selskog života. Djelo spominjemo zato, jer je auktor obradio kao tip slovačkog narodnog života i običaja selo Hrvatski grob, ili Horvati. Žitelji toga sela su rodom Hrvati, ali su preuzeli nošnju i narodne običaje od Slovaka i to vjerno sačuvali.

Ocrtavši Vaclavik teritorijalne prilike čitavog kraja donosi nam podatke o doseljenju Hrvata u te krajeve. Iza toga prilaže studiju Dr Važny-a o tamošnjem hrvatskom narječju, gdje je doneseno više narodnih (hrvatskih) priča i pjesama. Zatim Vaclavik prikazuje način gradnje kuća, narodni (slovački) obrt, nošnju, opširno narodne običaje između kojih se ističu svadbeni, koji su mnogo slični našim, koliko ih kod nas još ima. Donosi opise narodnih plesova, sa označenim melodijama, pjesme poslovice i izrečice. Narodno glazbalo su uz tamburu i gajde.

Sve u svemu djelo prikazuje sav narodni život i prilike, te daje mnogo dobrog etnografskog materijala. Obilna ilustracija omogućuje nam, da se uživimo u narodni život i prilike onog kraja i naših suplemenika. Djelo je opskrbljeno francuskim i engleskim sadržajem za one, koji ne razumiju slovački — Kako se tu radi o našim suplemenicima, koji su donekle sačuvali svoju hrvatsku osebujnost, spomenut ću nešto o njima, i to u koliko je u ovoj knjizi o njima govora.

Doselenje Hrvata u ove krajeve datira iz doba najvećih turskih najezda na naše zemlje. Prvo znatnije selenje Hrvata u sjevernu Madžarsku je 1481. godine, kad je iza smrti sultana Muhameda Pavao Kinizsi provalio u tursko carstvo. Uz njega pristane oko 50.000 naših porodica i sve on smjesti u Banatu odakle su se poslije sami pomicali dalje na sjever, a bježeći pred Turcima. Manje grupe Hrvata je u Slovačkoj smjestio već Bela IV., da brane granice za provale Tatara, zatim Matija Korvin za rata sa Jurjem Podjebradskim, a nešto i car Žigmund.

U Horvatskom Grobu naselio je Hrvate grof Ileshazy iza pada Kostajnice i pada Siska a oko godine 1580. No nijesu se naselili samo u to jedno mjesto, nego po cijeloj okolici. Najdalje ih je naselio grof Kristof von Teufenbach oko Mikulova (moravska granica) godine 1588. Osim ovih seoba u velikim grupama bilo je mnogo u manjim. Točan broj koliko se doselilo Hrvata ne može se reći, ali da ih je bilo mnogo, svjedoče mnoga hrvatska prezimena kao Horvat, Blazović, Jurković, Šimunić, Marković, pa nazivi mjesta kao Potok, Sisak, Klanica, Zrinska Gora, Glogovac. Još jasnije pokazuju dosad sačuvane hrvatske porodice u različnim i brojnim selima sve do Karpata. Narodopisna karta Pavla Balaga i profesora Koczarda od 1902. godine pokazuju brojne hrvatske kolonije u sjevernim krajevima bivše Ugarske oko Šopronja i Bratislave, a okruzi Csaktornia i Perlek su posve hrvatski. Dakako, da naši u pogledu nacionalnom ne znače puno, skoro ništa, jer nemaju ni svojih škola, ni literature, ni izrazite narodne svijesti. Zato se sve više gube ili u Madžare ili Slovake.

Općina Horvatski Grob o kojoj je specijalno ovdje govor, i gdje ima najveća grupa Hrvata, nalazi se 15 kilometara na sjevero-istoku od Bratislave na željezničkoj raskrsnici Žilina-Budimpešta. Kraj je vrlo rodan. Mjesto Horvatski Grob vrlo je staro. Crkva mu datira iz 1591 godine. Stanovnici su većinom Hrvati, a govore kajkavskim narječjem staroga oblika; ne onakvim kakvim govore naši današnji kajkavci, ali je za nas skoro posve razumljiv njihov govor. Nuzgred napominjem, da ima u tom kraju mjesta, gdje govore i čakavskim narječjem kao na pr. Lamač. Jezik im nije čist, jer ima mnogo slovačkih i madžarskih riječi i fraza. Imaju svojih narodnih pjesama, pripovijedaka. Nošnja im je posve slovačka, kao i najveći dio običaja. Samo gdjegdje se još nalaze tragovi običaja iz domovine. Tako na pr. žena kad posuđuju mlijeko stavljaju u nj malo kruha, da ne bi tobože susjeda uzela kravi mlijeko.

Stanje narodne obrazovanosti neka kaže ovaj omjer: na 1250 duša dolazi 65 nepismenih. Vjere su katoličke i zaziru od drugih vjera osobito luteranstva. Obiteljski i bračni život je na visokom moralnom stupnju. U novije vrijeme počeo se uvoditi običaj ograničenja poroda, ali ne na rafinirani način gradova. Sa drugim narodnostima žive složno, dapače se često žene s drugim narodnostima i tim često propada njihova narodna otpornost. Narod je dosta pobožan, ali više iz običaja, nego pravog uvjerenja. Od knjiga najviše čitaju izdanja društva sv. Vojtjeha; zatim čitaju novine različitih stranaka. Na hrvatskom jeziku nemaju nikakve literature, a ni svojih pučkih škola. Jedina im je oznaka Hrvatstva još jezik, a o kakovoj izrazitoj nacionalnoj svijesti teško je i govoriti. Na koncu rata držali su uz Slovake, a proti Madžara. Gospodarski su dosta napredni, no sad žive u prilikama podunavskih seljaka, u osjetljivoj krizi.

Ako koga pobliže interesira život naših ljudi u Čehoslovačkoj, može se poslužiti i ovom literaturom na našem jeziku, a navodi je Vaclavik i to: Janko Barle: Moravski Hrvati (Prosvjeta, Zagreb, 1898); Đuro Kuten: Među moravskim Hrvatima (Vijenac 1887); Milčetić: O moravskim Hrvatima (Vienac 1898). Ova je literatura malo starijeg datuma, ali možda ne će biti na odmet. — BD —

HRVATSKO KAZALIŠTE

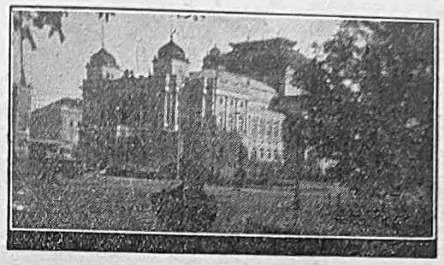

DRAMSKA KRONIKA

(E. ZOLA: TEREZA RAQUINOVA. — L. PIRANDELLO: ČOVJEK, ŽIVOTINJA I KREPOST. — A. SAVOIR: MALA KATARINA. — P. PRERADOVIĆ ML.: RAZUMIJEMO LI SE?)

Nizu neuspjelih eksperimenata pridružila je kazališna uprava potpuni neuspjeh Zoline »Tereze Raquinove«. Sama predstava imala je biti, u neku ruku, službena proslava tridesete godišnjice smrti E. Zole. Sam motiv radnje, koja u sebi nema izrazitih dramskih poteza, napokon je mnoge uvjerila, da u najnovije vrijeme slavljeni naturalizam nije ništa manje iskonstruisan nego romantizam. Glumci su se uzalud trudili da u nemoguće uloge unesu bar malo života, ali im to većinom nije polazilo za rukom. Čitava predstava dobila je mnogo na poletu i snazi odličnom igrom gđe M. Ružičke-Strozzi, koja je ovom prilikom proslavila 65. godišnjicu svog prvog nastupa. Režija g. Strozzija imala je dobro postavljenih scena, ali svršetak ne djeluje nikako dramatski, jer malo čudno izgleda, da se (zbog slikovitosti prizora) otruju Tereza i Laurent pred nogama gospođe Raquinove i padnu upravo simetrično s jedne i s druge strane gđe Raquinove. Drugi pokušaj, s istim neuspjehom je Pirandellov apolog »Čovjek, životinja i krepost«, napisan po uzoru renesansnih komedija. Sama radnja je, unatoč nastojanja auktora, iskonstruirana i nešto apstraktna svojim potcrtanim karakterima. Neuspjehu je nešto pridonijela rastrgana režija g. D. Dujšina, koji se imao prilike uvjeriti, da mu komedije, pa bile napisane od inače vrlo ozbiljnog Pirandella, ne leže i da je njegova polje rada klasična drama.

Treći također neuspjeli pokušaj je Savoirova »Mala Katarina«, koja obrađuje uspon Katarine Velike na rusko prijestolje. Samo djelo nije ništa drugo, već par frivolnih anegdota pretočenih u scensku radnju. Gđica Babić mnogo se trudila, da unese života i srca u čitavu radnju, ali bez uspjeha. Bude li naša uprava i nadalje ovako eksperimentirala i donosila ovakove »komedije«, neka se onda ne čudi, što široke mase ne posjećuju kazalište, nego kino, u kojem im barem ne će biti na tako bezobrazan način povrijeđeni osjećaji.

Nakon velikog uspjeha u Beču donijela je drama reprizu komada Petra Preradovića ml. »Razumijemo li se?« Komad obrađuje na lak način problem ne razumijevanja generacija. Baka i njen brat predstavljaju stariju generaciju (njih unuci zovu »mumije«), otac i mati staru (»starci«), a djeca mladu, modernu. Lilly, kćerka bankovnog direktora zaljubljena je u Emanuela, mladog modernog pjesnika, ali joj njezini brane, da pođe za nj. Doznavši, da je njen otac zapao u financijalne poteškoće, odluči pobjeći, ali se ipak predomisli i ode Emanuelovom ocu, te formalno isprosi za Emanuela mjesto u poduzeću, i uvjeri Emanuelova oca, da mu sin nije nevaljanac i »revolucionar«. Vrativši se kući ispriča sve ocu i majci, koji su je uzalud tražili čitavo popodne. Otac se usprotivi toj prosidbi Emanuelove ruke, ali baka, koja je spasila sina od financijske propasti, zauzme se i, dakako, uspije. Komad svrši efektnom scenom kartanja »mumija«, kojom prilikom stari doktor (također »mumija«) veli, da se nikad generacije nisu razumjele, a niti će se razumjeti, a ipak se uvijek ti sukobi lijepo svrše.

Kako vidimo, sadržaj obrađuje život obitelji iz »gornjih« slojeva te je baš u tom njegov manjak. Ipak je čitavo djelo lijepo izrađeno, a odlična baka, gđa M. Mihičić, dala je igri posebni čar majčinske topline i razumijevanja. Ostali glumci igrali su vrlo dobro, tek je ulogu doktora mjesto g. Hladića igrao g. Grünhut, Emanuela g. V. Afrić, a majku gđa Hafner-Gjermanović, kojoj nije uspjelo, da prikaže »milostivu direktorovicu«, koja nema za ništa smisla doli za zabave. K. MLAČ

OPERNA KRONIKA

(K. MILOCKER. — TH. MACHEBEN: DUBARY. — JOSIP HATZE: ADEL I MARA)

»Dubarry« zapravo i nije opereta već komedija sa umetnutim pjevanjem i plesovima. Po motivima Karla Milöckera složio je to djelo berlinski kompozitor Theo Mackeben, ali ne s osobitom srećom. Sam sadržaj nema nikakvog zapleta, nego se jednostavno prikazuje uspon karijere jedne siromašne krojačice, kasnije grofice Dubarry. Sadržaj je slabo zamišljen, a još slabije proveden, jer nema gotovo ni jedne slike, koja bi nas u bilo kojem pogledu mogla oduševiti. Monotono, gotovo dosadno odvija se radnja ne iznoseći ništa nova. — Starinska muzika Milöckerova ne pristaje uz današnju modu šlagera, a ponavljanje jednog te istog motiva postaje konačno predosadno. Jednom riječju: muzika je šablonska i neizgrađena. Takovom se muzikom nije ni Mackeben mogao poslužiti, te si ni u obradi i instrumentaciji nije dao apsolutno nikakova truda. Girlsi na mahove oživljuju gledaoce, no to je premalo, da bi stvar postala ma i malo interesantna.

Naslovnu ulogu pjevala je vrlo temperamentno i talentirano gđica Erika Druzović, unatoč toga, što joj ta uloga u nekim slikama apsolutno

ne leži. Gg. Stefanini, Dubajić i svi drugi bili su manje više dobri, te su nastojali izvući iz svojih blijedih uloga koliko je bilo moguće.

G. Đorđe Vaić sigurno je i muzikalno uvježbao glazbene dijelove. Redatelj g. Binički, scenograf g. Froman, te koreograf gđa Froman riješili su svoje zadatke sretno. Tek se mora spomenuti, da ono neukusno imitiranje Marlene Dietrich u I. slici nikako ne pristaje u radnju, koja se odigrava u XVIII stoljeću.

Djelo je doduše blijedo i slabo, ali će možda uspjeti da napuni blagajnu i da da tako sredstava, da se izvedu dugo obećani operni noviteti (Porin i ostalo).

*

Čudan je lik Josipa Hatzea kao kompozitora. On kao da je nekih 20 godina spavao »zimski san«: ostao je modernom muzikom netaknut. Kao učenik talijanskih kompozitora starije generacije zadržao je samo ono, što je od njih naučio, nikakvi novi utjecaji nijesu ga mogli pokrenuti iz načina njegova stvaranja. Za njegova djela novijeg datuma može se samo jedno reći, a to je, da su zakasnila. Da smo na primjer operu »Adel i Mara« gledali pred nekih 20—30 godina, bilo bi to djelo vrijedno punog priznanja. No danas, kod daleko razvijenije tehnike, kod poznavanja bezbroja načina za raznovrsne efekte ne može nam imponirati djelo, u kojem je kromatika najjače sredstvo za dramatski izražaj i u kojem se upotrebljuju, tek najjednostavniji disonantni akordi, (smanjeni septakord). »Adel i Mara« je djelo primitivno i naivno, i u muzici i u sadržaju. Sadržaj, tipični starinski, pun je lirskih momenata i u tom dijelu veoma konvenira Hatzeovoj muzici. No dramatski momenti su posvema neizgrađeni.

Mnoge su lirske sasvim nuzgredne scene umetnute bez potrebe po glavnu radnju. Muzika nam prikazuje Hatzea kao kompozitora starog kova, kojemu je melodija sve, a njoj se sve ostalo pokorava. Na nekim su mjestima umetnuti i narodni motivi, no vrlo nevješto i tako da oni ne čine bitni dio muzike, nego su samo kao dekor inače talijanskom načinu muzike. Instrumentacija je savjesno i pomnjivo izrađena. Hatzeove su karakteristike: melodika, romantika, lirika: zato je i oduševljeno primljen od publike, kojoj su slične lake stvari mnogo draže od »glupih modernih nabijanja i nemogućeg Wagnerovog filosofiranja«.

Opera je bila dobro izvedena pod ravnanjem g. Lovre Matačića. Glavne uloge bile su marljivo prostudirane (gg. Manoševski, Hržić, Križaj i Griff, te gđa Gjuranec), a i u sporednim su interprertatori dali mnogo. Pohvalno je, što su mnoge uloge povjerene našim najmlađim pjevačima. Uspio je rad i g. Biničkoga kao redatelja i g. Trepše-u kao scenografu. Orkestar plastičan i zvučan mnogo je doprinio uspjehu opere kod publike.

BOŽIDAR KRAUS

ĐAČKI SVIJET

ŠKOLSTVO U DRAVSKOJ BANOVINI

I. SREDNJE ŠKOLE

Poslije ukidanja nekih srednjih škola koncem školske godine 1931/2. Savska banovina ima:

32 državne srednje škole, potpune i nepotpune, gimnazije i realne gimnazije;

2 samoupravne (viša realna gimnazija u Krku i niža realna gimnazija u Daruvaru;

i 4 privatne.

32 drž. srednje škole imadu 407 odjeljenja sa 16.763 đaka;

2 samoupravne 8 odjeljenja sa 231 đakom, i

4 privatne 36 odjeljenja sa 1066 đaka. Ukupno ima Savska banovina 38 srednjih škola (gimnazija i real. gimnazija) sa 18.060 učenika (11.505 muških i 6.555 ženskih).

Broj nastavnika krajem prošle školske godine bio je ovaj: 800 u državnim, 2 u samoupravnim i 331 u privatnim.

Učiteljskih škola ima 9 (8 državnih i 1 privatna). Upisanih đaka 1552 (u državne 1413, u privatnu 139), od toga 1058 učenica i 475 učenika (68% ženskih).

U učiteljskim školama podučava 171 nastavnik (u državnim 156, u privatnim 15). Internate imaju samo 3 učit. škole (Čakovac, Kastav i Pakrac).

II. GRAĐANSKE ŠKOLE

Građanskih škola ima u Savskoj banovini 47 i to 41 državna (2 muške, 3 ženske i 36 mješovitih) i 6 privatnih (4 ženske i 2 mješovite). U 41 državnoj građ. školi ima 200 odjeljenja sa 7.248 đaka (3.900 muških i 3.348 ženskih. Privatne škole imaju 22 odjeljenja sa 686 učenika (52 muška i 634 ženska).

Svega građanske škole imaju 7.934 učenika (3.952 muška i 3.982 ženska). Nastavnika ima u državnim 341 (115 muških i 226 ženskih), a u privatnim 57 (14 muških i 43 ženske).

III. OSNOVNE ŠKOLE

Osnovnih škola ima Savska banovina 1782, od toga 1763 državne i 17 privatnih. U osnovnim školama bilo je 4447 odjeljenja u državnim i 44 odjeljenja u privatnim. Državne škole polazi 266.419, a privatne 2.071 djece, svega 268.590 djece (141.979 muške, 126.611 ženske). U državnim osnovnim školama radilo je 4480 nastavnika, i to 3515 stalnih, 879 privremenih (pripravnika), 11 kontraktualnih, 12 dnevničara, 20 pomoćnih i 37 vjeroučitelja. U privatnim školama ima 49 nastavnika.

Od 4.480 nastavnika je 1852 muških te 2628 ženskih. Kako smo vidjeli kod statistike upisanih đaka na učiteljske škole, taj omjer će se još više povećati u korist — učiteljica. M.

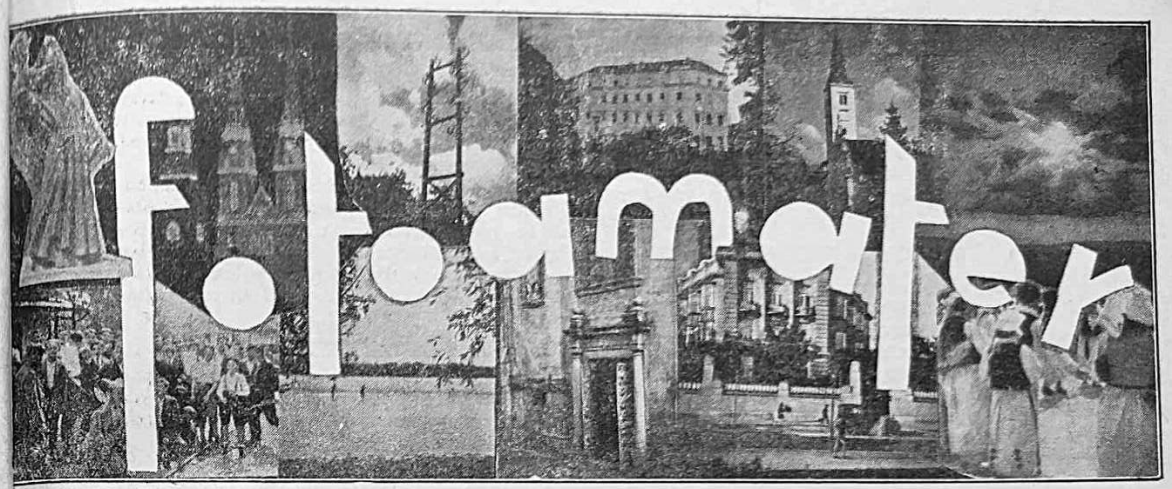

KAKO ĆEMO SAGRADITI APARAT ZA POVEĆAVANJE?

U prošlom broju obećah Ti, cijenjeni čitatelju, da ću Ti dati nekoliko praktičnih uputa, pa to evo sada i iskupljujem.

Materijal za naš aparat možeš sav nabaviti u dućanu, koji prodaje različito oruđe za stolare. Daske (Sperrplaten) možeš lahko nabaviti i kod boljeg stolara ili rezbara. Ako nemaš blanjala (struga, njem. Hobel) odnesi okvir stolaru, neka Ti ga on oblanja (»ohobla«). Znaš, sigurno je sigurno, a šteta bi bila, da budeš prisiljen nabaviti novi okvir. Daščice možeš »ispiliti« pilicom za rezbarenje (Laubsäge), a okvire možeš ili slijepiti tutkalom (Tischlerleim) ili pribiti čavlićima. Bolje je i sigurnije, da slijepiš, jer daščice rada pucaju. Napravu za držanje negativa možeš načiniti iz obične gumene vrpce i žice, koju svineš kao kupu (vidi sliku!). Baršun također možeš nalijepiti i za svaku sigurnost pričvrstiti čavlićima (ovaj put »Reissnädlim«). Znam, da Ti glavnu brigu zadaje, kako ćeš daščice kutija pribiti. Ipak, i ovdje je bolje, da ih slijepiš. Najprije odmjeri na rubu daščice 5 mm širok obrub. A zatim, kada si to dobro izmjerio, izreži taj obrub, kako vidiš na slici. Upozorujem Te, da na jednoj daščici mora biti sve pomaknuto za jedan zubac, jer inače ne bi mogao spojiti daščice. Druga briga Ti je, po svoj prilici, kako ćeš načiniti žlijeb. Kako na slici vidiš, to je vrlo lahko. Uzmeš dvije daščice, od kojih je doljnja nešto uža, a debela kao pokrov, pa ih slijepiš. Samo pazi, da Ti taj obrub bude tako prilijepljen, da možeš lahko vući pokrov. Evo, to bi po mom mišljenju bilo sve, što bi Ti moglo zadati jada. Što se tiče objektiva, možeš upotrijebiti objektiv sa aparata (ako se da skinuti) ili bilo ka-

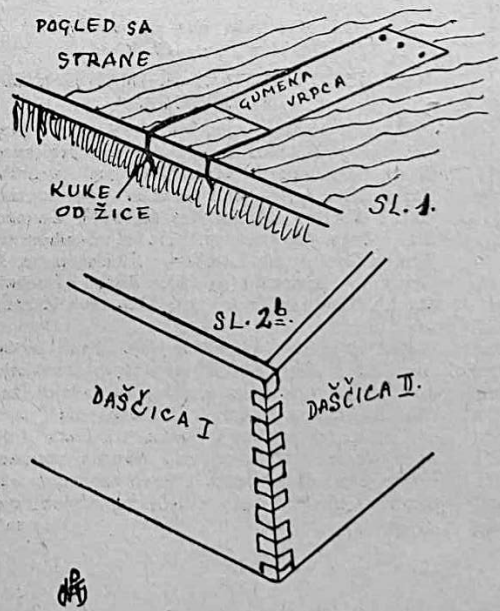

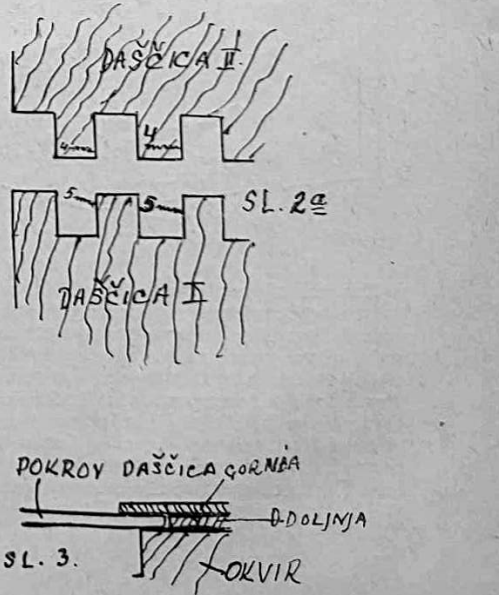

kav drugi, koji je nekad služio za aparat. Objektiv možeš pričvrstiti na limenu pločicu, koja se onda lahko pričvrsti na daščicu c.

Ako Ti još nešto nije jasno, upitaj »pisca ovih redaka«, a on će Ti drage volje sve razjasniti.

M.

KAKO ĆU SE SAM SLIKATI ?

Znam, da si to već odavna poželio, ali Ti je, poštovani čitatelju, izgledalo nemoguće, da se čovjek sam slika bez skupe naprave za ekspoziciju (t. zv. autoknipsa). Znaš valjada i sam (a ako ne znaš, sigurno si vidio opis i slike u kakovom foto-cjeniku ili prospektu), da se autoknips može samo kod onih aparata upotrijebiti, koji imadu žičnî ispružač. Ali ipak ima načina, kako možemo sami načiniti autoknips i upotrebljavati ga kod najjednostavnijih i najrašírenijih kamera t. zv. »Kastenkamera«.

Kako vidiš na slici, taj autoknips sastoji se iz ovih dijelova: elastičnog pera, igle i vrpce.

Elastično pero možeš sam načiniti iz čelične žice, a pričvrstiti ga moraš tako, da mu je slobodni kraj u mirnom položaju iznad rupe u kojoj se pomiče poluga zapora za ekspoziciju. Kod pričvršćivanja pazi, da Ti rupa u koju je došao čavao ili šaraf, koji drži pero, ne propušta svijetlo. Najbolje je taj dio zaliti olovom (zalotati) ili lakirati crnim lakom.

Ispod rupe u kojoj se pomiče poluga zapora pričvrsti se nešto deblja igla (da ne bude poluga preduga, možeš ju nešto i skratiti).

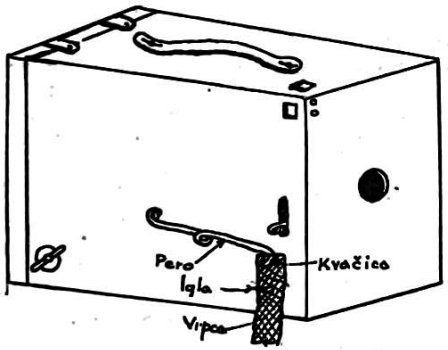

Kada si to sve pričvrstio, trebaš još samo pričvrstiti vrpcom pero, koje sada mora stajati ispod poluge. Sama poluga mora biti tako postavljena, da se okreće prema gore. Ako se slučajno nalazi u g o r n j e m kutu i Ti bi je morao pomaknuti prama dolje, da bude spremna za ekspoziciju, onda to možeš ovako načiniti: Uzmeš aparat i stranicu sa objektivom pritisneš čvrsto na kakovo deblje sukno i zatim eksponiraš, a da nisi osvijetlio film. Ta vrpca mora biti posebno preparirana, ali ni to nije ništa teško. Kupiš u trgovini salitre, te je rastopiš (možeš, dakako, kupiti i rastopine salitre). U toj rastopini dobro namočiš vrpcu, a zatim je posušiš. Tek kad je posve suha, možeš je upotrijebiti.

Dakle, kada se već udešava aparat kao na našoj slici, onda zapališ donji kraj vrpce i postaviš se pred aparat. Vrpca će uslijed salitre polagano i bez plamena dogorjeti do igle, osloboditi pero, a pero će lupiti po poluzi zapora i slika će biti gotova, a s njom i Tvoj prvi »autoportret«.

M.

FOTOAMATERSKI NATJEČAJ

Uprava i uredništvo želeći, da što većma prošire i unaprijede fotosport, raspisalo je ovaj natječaj u kojem mogu sudjelovati svi pretplatnici i prijatelji našega lista.

U v j e t i za natječaj su ovi:

1. *Pravo natječaja imaju sve fotoamaterske slike objavljene u listu ovog godišta.*
2. *Snimka mora biti vlastito izrađena (snimljena, razvijena i kopirana).*
3. *Snimka može biti bilo kakovog motiva, ali prednost imaju slike iz đačkog života (škole, razredi, đački izleti, đačke priredbe, izložbe itd.) i*
4. *zadnji rok za predaju slika je 10. svibanj o. g.*

N a g r a đ e su slijedeće:

1. *Kodak-aparat, veličine 4×6.5 za rolfilm. Leća »Doublet«, »Rotary« zapor.*
2. *1/4 litre koncentriranog razvijača Metol-Hidrochinon za ploče. 1/4 litre koncentriranog razvijača Glicin-Hidrochinon za papir, te kiselog fiksira za 3 l. vode.*
3. *Kutija od 100 kom. Kilophot papira za umjetno svijetlo, veličina 9×12.*
4. *Album za fotografije veličina 150×80 cm.*
5. *Pretplata na jedno godište našeg lista.*
6. *Uputa u dobro fotografiranje (utješna nagrada.)*

Sve fotografije treba slati na uredništvo: Zagreb, Ljubljanska ul. 13. III. lijevo.

NEKOLIKO UPUTA ZA SNIMANJE U SOBI (INTERIEURA.)

Danas postoje posebne osjetljive ploče, koje se kod takovih snimaka upotrebljavaju. Kao: Schleussier: Super-Ulvi (25 šajnera) i Super Ulvi ortho Elur antilaho (23 šajnera), Agfa: Portret Special (25 šajnera), Gevaert: Super Press (25 šajnera). Filmovi: Schleussner: Tempo Rot (23 š.), Lomberg: Elochrom (21 š.), Gevaert: Express (23 š.), Agfa: Isochrom (23 š.), Voigtländer (23 š.), Mimosa: Extrema (23 š.).

Kad si se tako oboružao osjetljivom pločom koja mora biti a n t i h a l o (proti svijetla), onda gledaj tako snimiti sobu, da na njoj izađe oko najkarakterističnije. Dakako, da moraš osvijetliti (eksponirati) barem tri puta dulje, nego što bi trebao za vrlo tmurna vremena. Najbolje je, da se držiš, kakove tablice za ekspoziciju (na pr. Agfa tabela za osvjetljenje),

M.

ĐAČKI VJESNIK

Glasilo Kat. Đačke Lige i Podmladka Apostolata sv. Ćirila i Metodija

Broj 2 — God. 1933

RAZVOJ GIMNAZIJSKIH DRUŠTAVA U VISOKOM

UZ PROSLAVU PEDESETGODIŠNJICE FRANJEVAČKE GIMNAZIJE

I. SERAFSKA IMAKULATA.

Godine 1904. proslavljena je 50 godišnjica proglašenja Bezgrješnog Začeća člankom vjere. Tom prigodom su se po cijelom svijetu natjecali katolici kako će ovjenčati Bezgrješnu Kraljicu svemira što dragocjenijim vijencem raznih pobožnosti i slavlja, pa u tom djelu nije htio zaostati ni ovaj kolegij u Visokom, koji kao kolegij franjevaca, na osobiti način časti Bezgrješnu Djevicu. Na 8. prosinca t. g., zaslugom fra Leonarda Čuturića, stavio je ovaj kolegij novi cvjetić u krunu Marijinu, osnovao je Marijinu kongregaciju za mlade gimnazijalce pod imenom »S e r a f s k a I m a k u l a t a«.

Prije osnutka »Serafske Imakulate« postojao je još od god. 1895. u gimnaziji kanonički uveden III. red sv. Franje, ali se opažalo, da III. red nije u svemu polučivao svoje svrhe u ovom polegiju, stoga se počelo misliti, da se ukine III. red, a da se osnuje Marijina kongregacija. Međutim bi opet bila neoprostiva šteta zanemariti ovu svetinju i lišiti članove III. reda onolikih oprosta, kojima je III. red nadaren izvan svih crkvenih bratovština. Stoga se mimoišlo i jedno i drugo i došlo se na treće, naime, da se pravila III. reda preurede i dadne im se oblik jedne kongregacije. Tako je nastalo novo društvo, koje nije ništa drugo, nego zgodno ujedinjen III. red s Marijinim zborom.

Glavna je svrha »Serafske Imakulate« da đaci još u mladim danima, kao članovi zbora usisaju ljubav i štovanje prema Bl. Djevici, i da se što dostojnije priprave za onaj red, koji se najviše istakao u štovanju Njezina Bezgrješnog Začeća. Sekundarna dužnost članova bila je, a i sad je, staranje oko financijalnih prilika i pomnožanja zborske knjižnice. Osim toga, đaci su se uvijek bavili literarnim radom i već 1907. počinju izdavati svoje glasilo »Cvijet«.

Ovako je rad u zboru tekao do početka Svjetskog rata, a sokolili su mlade radnike njihovi vrijedni upravitelji: fra L. Čuturić, fra Velimir Martinčević i fra Anto Lapandić.

Kako je Svjetski rat uništio mnoge ustanove i ugasio mnoga svijetla, nije mimoišao ni ovoga društva, ali god. 1919. pošto su se prilike malo sredile, ponovno osniva kongregaciju fra Dominik Ćosić. Tada je društvo najviše radilo oko toga, da sredi društvene prilike, koje su za vrijeme rata bile potpuno razrušene. Radilo se kao i prije rata, samo ideja obnove »Cvijeta« nije se nikako mogla ostvariti. Vrijedno je spomenuti da se 1924 god. pojavila »Apstinentska sekcija«, koja je u prvi mah našla veliko priznanje kod đaka, ali se za kratko vrijeme pokazalo, da nije baš zgodna za đake u njihovim prilikama.

God. 1925. društvo se visoko podiglo i osjetilo se snažnim, da obnovi svoje glasilo. I iza jedanaestgodišnjeg prekida opet se javlja pomlađen »Cvijet«, koji stiče priznanje iskusnijih ljudi i s pravom prednjači svim đačkim glasilima, koja se momentano pojaviše, i iščeznuše, da se ne zna, da su ikad postojali.* Istih godina nastale su u društvu »Orlovska« i »Misijska sekcija«. Ova druga postoji još i danas, dočim je Orlovska dokinuta 1929. god. Ovdje moram spomenuti vlč. fra Ljudevita Martinčevića, koji je pune 3 godine bio vođa »Serafske Imakulate«, i njegovom je zaslugom »Cvijet« postao još ljepši, jer je nabavio za njega lijepih klišeja. Danas taj mladi franjevac počiva u kraljevičkom groblju. (Umro je 31. XII. 1932).

Za današnji rad »S. I.« dosta će biti, ako spomenem, da je u svojoj nakladi (naklada »Cvijeta«) izdala »Spomenicu« sa blizu 400 stranica.

II. ORGANIZACIJA KATOLIČKOG ĐAŠTVA (UNUTARNJA).

Upravo kad svjetski rat spriječava rad u »Serafskoj Imakulati«, javlja se u gimnaziji novo društvo među klericima, a pokrenut će ga po želji klerika tadašnji prefekt klerika fra Vinko Lalić. Društvo je nazvano »Zbor franjevačkih klerika« i to kao filijala bogoslovskog zbora »Jukić«, i kao takovo ostaje sve do god. 1923. Te godine pada zavisnost »Zbora« i on postaje samostalan, a ujedno promijeni ime u »Organizaciju nutarnjih višeškolaca«.

Oci su u provinciji pozdravili osnutak ovoga društva, i neki su od njih društvo financijalno pomogli, pa je moglo osnovati svoju knjižnicu, koja danas ima lijep broj svezaka.

Cilj je društva bio, a i danas je, da se članovi što dostojnije priprave za rad u »Jukiću« i uopće buduči rad u narodu. Članovi su društva bili klerici sve do god. 1923. Tada manjkom klerika u Visokom, Organizaciju neko vrijeme podržavaju višeškolci seminarci, ali već slijedeće godine i seminarci napuštaju »Organizaciju« i s tim nastaje trogodišnja paiuza, dok

* Opširnije o pojavi i razvoju »Cvjeta« vidi u »Spomenici franjevačke klasične gimnazije u Visokom«. Uredio prof. fra Rastko Drljić, Beograd 1932.

nisu klerici iza ponovnog dolaska u Visoko odmah obnovili ovo društvo kao takovo opstoji sve do danas.

III. VANJSKA ORGANIZACIJA

Osim ova dva glavna društva, koja postoje u gimnaziji, pokušali su više puta vanjski đaci, da se organiziraju, ali su pokušaji postizavali vrlo kratke uspjehe. Takav jedan pokušaj bio je god. 1920. nastojanjem dra fra K. Ivića. Ispočetka organizacija radila je vrlo poletno, ali već slijedeće godine, radi malog broja katolika među vanjskim đacima, osobito u višim razredima, društvo uopće ne opstoji. God. 1925. imaju Orlovsko društvo, ali i to brzo pada. Lijepih, ali ne baš trajnih uspjeha postigao je fra Ivo Žilić sa skautskim društvom, kojega također danas nema. Zadnjih godina među vanjskim đacima postoji »Podmladak Crvenog Krsta«, pod vodstvom fra Rastka Drljića.

Društva, koja postoje u konviktu, ne spadaju u okvir ovoga članka.

Serafska Imakulata i Organizacija katoličkog đaštva osim svojih redovitih sastanaka priređuju javne svečane sastanke, akademije, koncerte i zabave, na koje čestoput imaju pristup i vanjske osobe. VJEKOSLAV ZIRDUM

DOJMOVI SA TEČAJEVA

TREBA NAGLASITI POTREBU AKCIJE!

Nema sumnje, da je bila vrlo sretna ideja druga »Kaem« kada je pokrenuo ovo pitanje u »Luči«. To je uostalom i drug »Timor« u zadnjem broju »Luči« potvrdio, kada je kazao, da će baš izlaganja i mišljenja o ovom pitanju najbolje potvrditi njegovu važnost. Bez sumnje ovo je jedan od najkapitalnijih problema našeg pokreta.

A sada da vidimo stanovišta drugova, koji su o tom pitanju u »Luči« pisali. — Za mene je stanovište druga »Kaem« ispravnije! Jest, u jednu ruku u našem se pokretu previše raspravlja, a premalo radi. Zato i vidim najveću pogrešku druga »Timora« u tome, što zapostavlja pitanje »dali se u našem pokretu radi koliko bi trebalo«, a smatra, da je delikatnije pitanje: »dali je potrebno daljnje izgrađivanje naše ideologije«. Nema govora, ideologiju treba upotpunjavati, ali je krivo stanovište, kada se kaže za naše pothvate i rad, da će slabo završiti, jer da se tobože temelje »na još potpuno neizgrađenim smjernicama«! Moramo priznati, da se je drug ovdje »previše zaletio«.

Je li istina, da se naš pokret temelji na još »potpuno neizgrađenim smjernicama«, kako kaže drug »Timor«? Bez sumnje, ne! Bilo bi to i žalosno, kada bismo mi poslije tridesetak godina rada i upotpunjavanja mogli da konstatiramo, da je ta ideologija potpuno neizgrađena. Šta se pak tiče upotpunjavanja ideologije, time se slažem sa drugom »Timor«. O tom nema diskusije. Samo primjećujem činjenicu, da se je vječnim »upotpunjavanjem« ideologije napravilo takvu zbrku, osobito kod naših mlađih (srednjoškolaca), da je njima poslije svakog tečaja puna glava. »Bog, narod, socijalna pravda«, »Katolička akcija«, »Ćirilometodijska ideja« itd. itd. sve se skupa smiješa u jedno klupko. A time se postizava obratan rezultat.

Dalje, drug »Timor« kaže: »Naš đački pokret stvara buduće intelektualce, -pa što prije mora zauzeti ispravan stav prema novim pojavama u filozofiji, etici... itd«. Prije toga je istakao isto kod socijalnih problema današnjice. To je sve svakako ispravno i točno! A zatim kaže, da se to da »najlakše postići predavanjima i diskusijama na tečajevima«. Potcrtavam: diskusijama! A molim lijepo, tko se ne sjeća onih d i s k u s i j a na našem tečaju. (Osobito poslije socijoloških predavanja). Što je tome krivo? Svakako neupućenost i nezainteresiranost. A to najbolje pokazuje, kako se nije dovoljno radilo na tim poljima.

A neka drug ne misli, da se sada valjda više radi, poslije jednog predavanja i dosta mršave debate. A još manje su ljudi upoznali ispravna stanovišta u pojedinim pitanjima. Dakle, treba ljude zainteresirati, a onda na tečajevima i sličnim sastancima bistriti pojmove.

Osim toga drug smatra, da mi ne bismo imali na tečajevima imati o čemu da raspravljamo, nego o ideologiji. A to nikako ne stoji. Toliko tih važnih i upravo kapitalnih pitanja i problema našeg pokreta imali bismo da rješavamo. (Na pr. organizacija mlađih). Osim toga morao bi se već jednom da ustali i sistem rada, koji bi se bazirao na našoj ideologiji i time da se olakša rad i napredak naših grupa. Tek po tom sistemu bi naši članovi upoznali ideologiju, jer bi radili po sistemu, koji bi se na njoj temeljio. Time bi nastala jača povezanost, u jednu ruku pokret bi napredovao. Nema sumnje, da su naše organizacije prepuštene same sebi. A i ovo je jedan od uzroka, da većina naših grupa ne radi. To smo najbolje mogli da vidimo iz izvještaja na tečaju. (Priznajem, da ima i drugih, ali ovo je jedan od najglavnijih).

Na koncu hoću da rekapituliram. Mi svoju ideologiju imamo, ali treba da je upotpunjujemo. Ali na tome ne smijemo da se zaustavimo. Svaki od nas je uvjeren, da mi premalo radimo. A što je tome uzrok? — Vječno raspravljanje i teoretiziranje! — Šta nam fali? — Fali nam sistem rada, akcija, razumijevanje! A taj sistem rada treba da stvorimo i upotpunjujemo baš na tečajevima. A ljudi, koji bi po tom sistemu radili ne bi bili »generacija, koja bi veoma malo znala o našem pokretu i ideologiji« već sasma obratno. SPALATENSIS

Opaska uredništva. Primjećujemo, da je drug »Spalatensis« slabo interpretirao riječi »Timora«, koji nije tvrdio, da je ideologija našega pokreta »posve neizgrađena« nego samo to, da još nije baš posve izgrađena i da je to djelo njezine izgradnje vrlo važno. Toliko, da nebi bilo zabune.

RAD KATOLIČKIH ĐAČKIH DRUŠTAVA

NAŠI SUŠAČANI

Opet donosimo sliku jedne naše vrlo aktivne grupe. To su naši Sušačani. Učesnici ferijalnog tečaja će među njima naći i kojeg poznatog, jer su oni prisustvovali tečajevima u Zagrebu, Bolu i na Plitvicama. Nisu se isticali među mnoštvom Splićana, Dubrovčana i drugih, ali su svojim tihim nastupom stekli među svima simpatije.

Grupu je 1929. osnovao vlč. kateheta Martin Bubanj većinom od đaka 4. i 5. razreda pod imenom Marijina kongregacija. Ispočetka grupa je mnogo trpila radi pomanjkanja prostorija, pa se je morala seliti od nemila do nedraga, ali se napokon 1931. stalno udomila u samostanu čč. ss. sv. Križa. Time je bio omogućen solidniji rad, pa se moglo pristupiti i organiziranju podmlatka, u kojem su okupili lijepi broj nižeškolaca. Podmladak vodi jedan stariji drug, a veliku pažnju posvećuje im i vlč. Bubanj. Stariji drugovi rade samostalno na svim pitanjima, koja interesiraju sadašnje đaštvo. Osobitu brigu posvetili su socijalnom pitanju, pa se na svakom nedjeljnom sastanku o tome raspravlja. U najnovije doba počeli su neki surađivati sa radničkim strukovnim savezom. Javno još nisu nastupali ali im to nitko tko poznaje sušačke prilike neće zamjeriti.

Živo prate sve pokrete koji u Hrvatskoj nastaju i ne propuštaju ni jednu zgodu, a da ne raspravljaju o tim pokretima. Osobitu pažnju obraćaju upoznavanju mrtvih vođa ne samo našeg pokretu, već cijelog našeg naroda, pa su tako proslavili i 50 godišnjicu Augusta Šenoe, a ne zaboravljaju, da imaju u susjedstvu na Rijeci, grob pok. Ekerta, pa se za njega brinu, a u zadnje vrijeme pokrenuli su pitanje prenosa njegovih mrtvih ostataka na hrvatsko tlo, na Trsat. Nadaju se, da će im to uspjeti i da će ih ostali drugovi u tome pomoći. Ponosni su, što se baš na Sušaku, dotično Trsatu 1906. održao prvi đački kongres, pa sada nastoje da se ojačaju, da oni prirede kongres na istom mjestu, gdje je održan prvi, pa da tom prigodom svečano prenesu pok. Ekerta u domovinu, čiju je slobodu tako žarko želio. S. P.

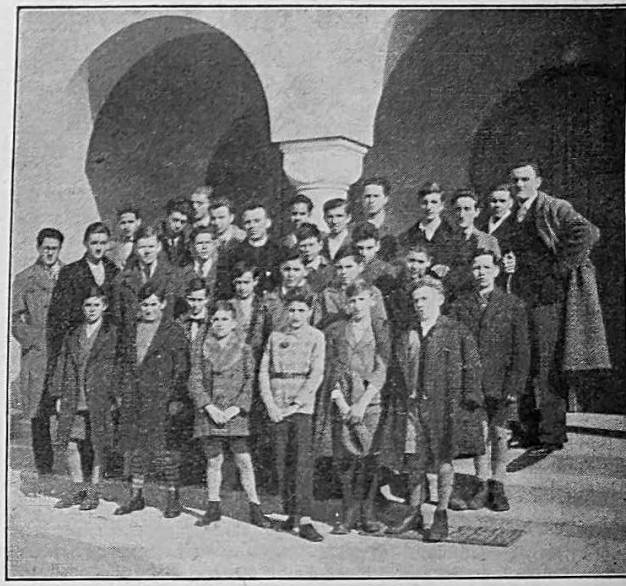

GRUPA SUŠAČANA NA SVOJIM KATEHETOM VLČ. M. BUBNJEM PRED CRKVOM SV. KRIŽA

»ISKRA«

(PRIGODOM TRIDESET-GODIŠNJICE.)

Početkom ovog vijeka dalmatinska franjevačka je Provincija sv. Jeronima imala svoju višu gimnaziju u Zadru, a teologiju u Dubrovniku. Zadar je bio dobrim dijelom prožet talijanskim duhom, a povoljnije prilike u Dubrovniku potakle su teologe da osnuju društvo, kojemu bi bila svrha vježbati ih u li epoj knjizi. Pa doista 1902. osnivaju »Književne razgovore«. Uspješnom razvitku ovog društva mnogo je doprinijelo nastojanje mp. O. Urbana T a l i j e, kao što i naklonost mp. O. Bonaventure Škunce, vrhovnog starješine Provincije.

Mladi klerici u Zadru, čuvši za ovu ustanovu svojih starijih drugova, skupe sile te i oni osnuju »Zbor franjevačke zadarske mladeži«. Neko vrijeme izdavali su (opalografirano) svoje glasilo »Zoru«, koja svjedoči, da je njihov rad doista bio uzoran. Za ovo ide glavna zasluga Nedjeljka Subotića, koji je tada bio predsjednik društva.

Dvije je godine rad »Književnih razgovora« ostao ograničen na beletrističke rasprave, dok se nisu složili članovi te ostvarili preporuke O. Urbana Talije. Proširili su djelokrug svog rada, promijenili pravila — pa im ne ostane nego promijeniti ime društva. Na ovaj način godine 1904. pojavljuje se »Iskra«.

Prve godine njezina opstanka bile su ispunjene veoma živim i ozbiljnim radom. Ali kad su prvi članovi svršivši teologiju otišli iz Dubrovnika, rad je znatno oslabio, te je takav uglavnom i ostao sve do god. 1909. Ove godine »Iskra« pristupa k »Udruženju hrvatskih franjevačkih bogoslova« i dopisuje se sa svim sličnim hrvatskim zborovima i organizacijama.

Za teških godina ratnih morala se je i sama teologija biti prekinuta dva puta prije vremena, pa je i rad »Iskre« bio neznatan. Da nije posve utrnuo zasluga je upravitelja mp. O. Petra Vlašića, koji je nekad i sam bio njegovim članom. Kad je svršio rat, »Iskra« se odmah pridiže,

priređuje razne proslave i sudjeluje na mostarskom ferijalnom sastanku. Kasnije iz »Iskre« izlazi inicijativa za osnutak danas snažnih organizacija katoličkog đaštva na dubrovačkim srednjim školama.

Poslije 1924 god. u Dubrovniku uopće nema teologije, pa dakako potpuno se prekida i rad »Iskre«, koja se ipak sve do ove godine održala glavnom zaslugom p. o. Bonifacija dr Perovića. On već 1926. ponovno osniva društvo, koje i danas djeluje. Ali pošto teologa već nije bilo, zamijenili su ih gimnazijalci viših razreda. Oni još i sada svoju Iskru nazivaju »zborom«, te time vrše samo prelaznu ulogu podržavajući drevni i časni zbor, da ga jedamput predadu teolozima iste Provincije. Sada naime teolozi provincije sv. Jeronima pohađaju makarsku bogosloviju, te tako članovi »Iskre« pomnožavaju rad časnog »Milovana«.

Dok su članovi »Iskre« bili teolozi, prevladavao je rad na teoloških, socijalnih i sličnih područja. Rječe su uzimali radnje beletrističkog sadržaja. S izmjenom članova promijenilo se je i područje rada. Kod gimnazijalaca, naime, pretežniji su beletristički sastavci.

Ovo je u najkraćim crtama prikazan razvoj »Iskre« i njezina rada. Za »Iskru«, dakle, možemo reći, da postoji u dubrovačkom franjevačkom sjemeništu već punih trideset godina. Podržavali su je mnogi sposobni članovi, koji i sada uspješno djeluju u hrvatskom katoličkom pokretu radeći za Boga i socijalnu pravdu.

»JUKIĆ« U I. SEMESTRU 1932/33.

Zbor franjevačkih bosanskih bogoslova »Jukić« ubrzo će stupiti u 80. godinu svoga života (Osnovan je 1854, a potvrđen 1855.)

Zvao se on u početku »Zbor redovničke mladeži bosanske«, zatim »Književno Društvo redovničko mladeži bosanske« i konačno »Jukić«. Rezidirao ovaj zbor u Đakovu, ili bio u progonstvu u Ostrogonu, bio je on i u Pečuhu, Sutjesci, u Sarajevu. Uvijek je u radu njegovih članova strujio onaj isti duh, kojim su ga zaodjeli prvi njegovi članovi i uvijek je pred očima njegovih članova lebdila ona misao i išlo se za onom svrhom, koju su postavili njegovi osnivači; a ta je bila, kako veli u Visočkoj Spomenici Dr fra D. Ban, njegov nekadanji predsjednik, »da se u narodnom hrvatskom jeziku i u inim potrebitim naucima (članovi) izobraze za učitelje puka bosanskoga«, »podžižani, (kako opet lijepo kaže 30 godišnja povijest zbora), plamtećom ljubavlju u mladenačkih grudi napram miloj otačbini«. Drugim riječima rečeno, u radu članova zbora zrcalila se i zrcali, u najširoj svojoj koncepciji uzeta, ona simpatična oznaka, koja karakterište rad franjevaca, posebno bosanskih, a to je ljubav prema narodu radi Boga.

U tom duhu kretao se rad zbora u I. semestru ove školske godine.

Pod vodstvom odbora, koga su članovi izabrali, počelo se radom u zboru već u septembru.

Odmah na početku spominjem, da se broj članova ovoga semestra popeo na 28, što je, mislim, najveći broj, koga je zbor uopće od početka imao.

Od 14 sastanaka, koje smo održali, 5 ih je bilo redovitih. Ti su držani svake treće sedmice. Bili su ispunjeni referatima pojedinih članova. Na svakom tom sastanku iznesena su najmanje po dva referata, među kojima je bilo čisto teoloških, beletrističnih, a ponajviše povijesnih, koji se, s pohvalom ističem, kretali oko rada bosanskih franjevaca u prošlosti. Usto je na tim sastancima deklamirano i više pjesama.

Ostali sastanci održani su radi riješavanja pitanja, koja su posebno se ticala zbora.

Da se radilo o tom, također svjedoče radovi članova razasutih po našim časopisima i edicijama kao »Glasniku« i »Kalendaru sv. Ante«, »Almanahu Selu i Gradu«, »Hrvatskoj Straži«, »Luči« i drugim.

Mnogo je pri tom pomogla zborska knjižnica, koja sada broji 2459 svezaka, a koja se kroz ovaj semestar povećala za preko 50 novih knjiga. Uz to su dobro došli časopisi, koje je zbor ovoga semestra primao i članovi su ih marljivo čitali; njihov je broj iznosio 46, a to su časopisi strogo teološki, beletristični, nabožni i kulturne revije. Oko 15 časopisa zbor je dobivao na stranim jezicima, što na njemačkom, što na francuskom, talijanskom i na latinskom jeziku.

Također bili smo u živom pismenom saobraćaju sa ostalim društvima, posebno našim franjevačkim bogoslovskim zborovima, kao i sa bogoslovskim sekretarijatom. U to smo zastupani na Predstavničkom sastanku »Lige«, koji se održavao u februaru u Zagrebu, preko svog delegata u osobi bogoslovskog sekretara.

Izborom novog odbora završili smo rad u zboru za I. semestar.

Uočiv sav taj rad oduševljenje i ljubav članova prema zboru, s potpunim pravom bilježimo ovaj semestar kao uspjelu periodu u životu i radu zbora i kao slavnu stranicu u njegovoj povjesnici, a sve to daje nam pravo, da se nadamo još ljepšoj budućnosti zbora i većem njegovu uspjehu. L

BOL NA BRAČU

KATOLIČKO ĐAČKO DRUŠTVO »GUZMAN-DOMAGOJ«

Preko praznika naše je društvo prestalo sa radom. Zbog različnih poslova, kojima su bili zaposleni starješine, nijesmo mogli da počnemo početkom školske godine sa radom oko društva. Kada su poslovi bili uređeni i starješine mogli da nas upute i preuzmu vodstvo, počeli smo sa radom.

Duhovnik nam je mp. O. Anđeliko Fazinić, a voda žrustva g. prof. Juraj Tomljanović. Odborsku sjednicu smo održali na 28. XI. 1932. Na toj sjednici, prije nego je bio izabran odbor, g. prof. Tomljanović je odulje govorio o svrsi organizacije, o njenoj ideologiji i o historijatu organizacije u našim stranama.

Izabrali smo i odbor društva: Predsjednik Josip Žanić, IV. r. gimn.; Podpredsjednik Ignacije Dujšin, IV. r. gimn.; Tajnik i blagajnik Josip Mišetić, III. r. gimn.; Cenzor I. Niškota Josip, III. r. gimn.; Cenzor II. Musa Ivan, III. r. gimn.; Tajnik II. Boris Bošković, II. r. gimn.; Revizori: Asić Mirko, IV. r. gimn. i Mate Huljev, III. r. gimn.

Društvo nam broji 60 članova. Poslije biranja uprave je mp. O. dr Anđeliko Rabadan, direktor zavoda održao lijepo slovo i potakao članove na rad. Tako isto i naš simpatični duhovnik. Drug preds,ednik zaželio je cijelom društvu dobar početak i najavio akademiju prigodom Đačkog dana.

Akademiju, koju smo držali na »Đački dan«, bila je javna. Lijepo je uspjela, te smo prigodom te akademije očito pokazali, da možemo dobrom voljom mnogo toga doprinijeti k onom, što je svrha društvu.

Po starom običaju držimo jedne nedjelje odborsku sjednicu, a druge nedjelje plenarnu. Prigodom većih svečanosti mjesto sjednice održimo privatnu akademiju. Tako smo na Silvestrovo držali božićnu akademiju, tako isto prigodom imendana mp. oca priora. Program je naših plenarnih sjednica ispunjen čitanjem radova, tamburanjem, deklamacijama katoličkih pjesnika i kritika. »Luč« čitamo redovito, a deklamacije većinom uzimamo iz nje.

Na 26. II. 1933. priredili smo za javnost predstavu, čiji program je bio sastavljen iz šaljivih točaka. Zabava je veoma dobro uspjela.

Imamo i tamburaški zbor, koji vrlo lijepo radi.

Pozdravljamo sve drugove i želimo im od Boga sve najbolje. JOSIP ŽANIĆ, PREDSJEDNIK

MARIJINA KONGREGACIJA UČENICA U GOSPIĆU

Marijina kongregacija učenica u Gospiću radi već dulje vremena pod prokušanim vodstvom preč. gosp. F. Mašića, katehete na preparandiji. Članica ima 35, koje se sastaju svake subote. Jednu subotu je sastanak kongregacije, na kojemu govori duhovnik, a drugu subotu je sastanak literarne sekcije sa referatima članica, deklamacijama i čitanjem zgodnih članaka iz raznih časopisa. Osim toga društvo ima i Euharističku sekciju čije članice bar jedamput mjesečno a više njih i tjedno pristupaju na sv. Pričest.

Predavanja, koje je održao duhovnik jesu ova: »Bitnost kršćanskog savršenstva« — »Treba li čovjeku vjera« — »Filozofija sv. Augustina«. — »Vjera u davno doba s obzirom na uzgoj«. — »Katolička crkva neće propasti«.

Na kraju treba nadodati, da članice primaju i marljivo čitaju više katoličkih listova, a u prvom redu »Luč«.

ŽENSKI PODMLADAK ASCM U SENJU

Poslije lanjskog ženskog ferijalnog tečaja članice rade sa mnogo oduševljenja. Broj članica ove godine je nešto porastao. Društvo održaje sedmične sastanke, na kojima im duhovnik prof. dr. I. Blašković drži kratka predavanja, dok i same članice također drže radnje. Početkom šk. godine je naročito obrađivano socijalno pitanje.

Jedna ozbiljna poteškoća u radu jest to što su i mlađe i starije u jednoj grupi pa za one mlađe nije mnogo toga što se u društvu govori razumljivo.

O radu ovog društva još ćemo javiti.

RAD FRANJEVAČKIH BOGOSLOVA »MILOVAN« U MAKARSKOJ

(U I. SEMESTRU ŠK. G. 1932-33.)

Raznolik u prošlim godinama, a rad »Milovana« u ovom semestru, možda življi nego ikada, ističe se na govorničkom, znanstvenom i muzičkom polju.

Na sjednicama govorili su: F. P. Barić: »In mundo non de mundo«; F. R. Kalinić: »O važnosti moralne nauke u životu«; F. B. Bilodjerić: »Vitezovi sv. Grala«; F. A. Budimir: »Ljubav Asiškog Serafa«.

Radnje su čitali: F. J. Poljak: Leon XIII. i Treći red; F. B. Šipić: Teorija descedencije i porijeklo čovjeka; F. C. Botić: Jugoslavenska Masonerija; F. K. Žic: Boljševički odgoj u Rusiji.

Teološko-filozofska sekcija: a) Radnje: F. B. Bajić: Kako da se protumače pojave kod Tereze Neumann; F. Lav Bošnjak: Papin primat na florentinskom saboru; F. G. Barbir: Povijest milosrdnosti, povijest je katoličke Crkve.

b) Prilozi: F. A. Gunjak: Rodezijanski čovjek; F. A. Mičlošević: Nauka de forma corporeitatis (kod H. Gandskog, A. Haleškog, sv. Bonaventure i bl. Ivana Duns Skota prema nauci sv. Tome F. I. Abrus: Maternitas divina — liber fidei.

Socijalna sekcija: a) Radnje: F. P. Matić: Svećenik i socijalni rad; F. B. Šipić: Kako da se digne važni obrtnički stalež.

b) Prilozi: F. J. Poljak: Nevolje današnje Njemačke; F. A. Babić: Uloga Euharistije u riješavanju socijalnog pitanja; c) Referat: F. L. Anušić: Nešto iz putopisa kroz boljševičku Rusiju (prema Ett. Gatto).

Asketsko-mistična sekcija: a) Radnje: F. P. Marić: Prava pobožnost prema Mariji; F. A. Bonifačć: Ako ko misli, da jest nešto, sam sebe vara, jer nije ništa.

b) Prilozi: F. L. Anušić: Quid est homo quod memor est ejus?; F. P. Barić: Zar samo ono što je dužnost?

Misijska sekcija: a) Radnje: F. R. Tomić: Unija u Malabaru 1930.; F. J. Jerković: U rukama Boksera.

b) Prilozi: F. B. Bilodjerić: Euharističko dijete iz Konga; F. V. Čermak: Misijonar i medicina.

Na svečanoj akademiji u čast franjevačkih naučitelja bl. Ivana Duns Skota održao je F. A. Bonifačić uspjelo predavanje o Ivanu Duns Skotu u svijetlu povijesti, a F. P. Čapkun živi i uspjeli govor o Mariji u svijetlu Skotove nauke o inkarnaciji.

Na akademiji misijske sekcije govorio je F. R. Tomić o uzvišenosti misijskoga zvanja, a O. A. Bartulović održao je skioptičko predavanje o sv. Franji.

Na akademijama bile su na programu i deklamacije, te brojne točke vokalne i instrumentalne muzike.

Uprava zbora za ovaj polugod. bila je ova: O. J. Šetka predsjednik, F. J. Poljak podpredsjednik, F. S. Plepel tajnik i F. P. Marić knjižničar.

MAKARSKA, 11. III. 1933.

F. STANISLAV PLEPEL, TAJNIK

MUŠKI PODMLADAK APOSTOLATA U SPLITU

Drugovi u Splitu rade vrlo marljivo. Sastali su se već 17. IX. i izabrali novi odbor.

Najvažniji rad drugova je na sastancima. Da se vidi, kojim se pitanjima bave, donosimo naslove predavanja koje su održali u glavnom sami drugovi. Predavanja su ova: Dojmovi sa ferijalnog tečaja. — Dr Ivan Merz. — Petar Preradović. — Pravo i moral. — Katoličke misije. — O načelnoj ili principijelnoj naobrazbi. — Kriza duhovnog čovjeka. — Impresije sa duhovnih vježaba. — Vidovićev etički pokret. — O pojmu »Dalmacija«. — Slovenski pjesnik Dragutin Kette. — Đački dan. — Historijat našeg pokreta. — Vjerski razvoj od početka do Grgura Velikoga i njegovo doba. — Biskup Mahnić.

Uz ova predavanja na sastancima je redovito duhovnik vlč. Don N. Matulić održao duhovno razmatranje ili je čitano duhovno štivo.

Rad drugova u Splitu ovime nije niti iz daleka iscrpljen, jer u njih djeluju i razne sekcije: Tako su u literarnoj sekciji održane ove radnje: O književnosti. — Problemi istočne i zapadne kulture. — Dimitrije Demeter. — itd. Osim toga čitani su beletristički sastavci članova.

Socijalna sekcija imala je ove referate: Socijalizam. — Marx. — O tipovima socijalizma i njegovom razvoju u raznim državama. — Romanski tip socijalizma. — Privatno vlasništvo i njegova bit. — Odnos liječnika prema na smrt osuđenom.

Muzičko-pjevačka sekcija lijepo radi. Već su čitatelji »Luči« imali prilike vidjeti sliku društvenog orkestra. To samo po sebi mnogo znači. Orkestar je sa uspjehom nastupao.

Diletantska sekcija ima 15 članova i spremila je dva komada: »Car Dioklecijan« i »Ukleti Hotel«.

Priredbe. Osobito svečano je proslavljen »Đački dan«. Održana je zabava na Silvestrovo, a također i jedna pokladna zabava. Duhovne vježbe i to zatvorene kod oo. isusovaca održale su dvije grupe članova. Osim toga prireden je i filozofski tečaj, koji je održao senior dr. St. Brajša. Drugovi se spremaju da izdadu »Lahor«, svoj literarni listić. Vrlo je važno, da se društvo brine za podmladak, pa je provedena organizacija nižeškolaca, klojih ima lijep broj, a vodi ih jedan stariji drug.

Imali bi još štošta spomenuti o radu drugova u Splitu, ali mislimo, da je i ovo dovoljno, da se vidi, kako je upravo svestran rad ove grupe. Naši drugovi u Splitu imaju puno dobre volje, pa im uz pomoć zaslužnog duhovnika te naših seniora u Splitu uspijeva razviti snažan rad, čemu se svi veselimo, jer je uspjeh svake grupe i uspjeh svih nas.

VIJESTI IZ CENTRALE

NACRTI PREDAVANJA

Glavnom odboru Apostolata sv. Ćirila i Metodija obraćali su se pojedini drugovi za gotova predavanja. Odbor stoji na stanovištu, da je šiljanje gotovih predavanja nepedagoški, pa na to upozoravamo sve one, koji pitaju ili kane pitati gotova predavanja. Onima, kojima je potrebna pomoć kod sastavljanja predavanja, olakšan je posao poslije uvođenja »Đačkog Vijesnika«. Oni odsada neka marljivo čitaju naslove predavanja u raznim društvima, pa ako se zažele obraditi koju temu objavljenu u »Đ. Vj.« neka se jednostavno obrate na dotičnu grupu ili direktno ili preko G. O. i zatraže literaturu i kratak sadržaj predavanja. Osim toga naš Glavni odbor će se i sam pobrinuti, da izda nekoliko nacrta predavanja uz oznaku izvora. Osim toga uviđajući, da u nekim mjestima nema dovoljno seniora, koji bi mogli održati potrebna predavanja, poslat ćemo već ove godine ovim drugovima dva do tri gotova predavanja.

Mislimo, da će na ovaj način biti najbolje riješeno to pitanje. Zato molimo drugove, da u svojim izvještajima za »Đ. Vj.« ne zaborave navesti i naslove referata.

Ferijalni tečajevi. Nadamo se, da ćemo već u narednom broju moći objaviti mjesto, datum i program ferijalnih tečajeva. Odluka bi bila pala i prije, da nismo oklijevali sa odlukom, jer se radilo o tome: dali tečajevi ili kongres. Da se može dobro organizirati jedan kongres, potrebno je, da i opće prilike budu sređene, pa je trebalo sačekati razvoj događaja. Međutim kakva god bila odluka poručujemo svim drugovima:

1. Neka odmah jave svoje želje, osobito glede programa.

2. Neka svi odbori upozore članove na derijalne priredbe, pa neka u tu svrhu štede.

3. Vrijeme tečaja: početak školskih praznika.

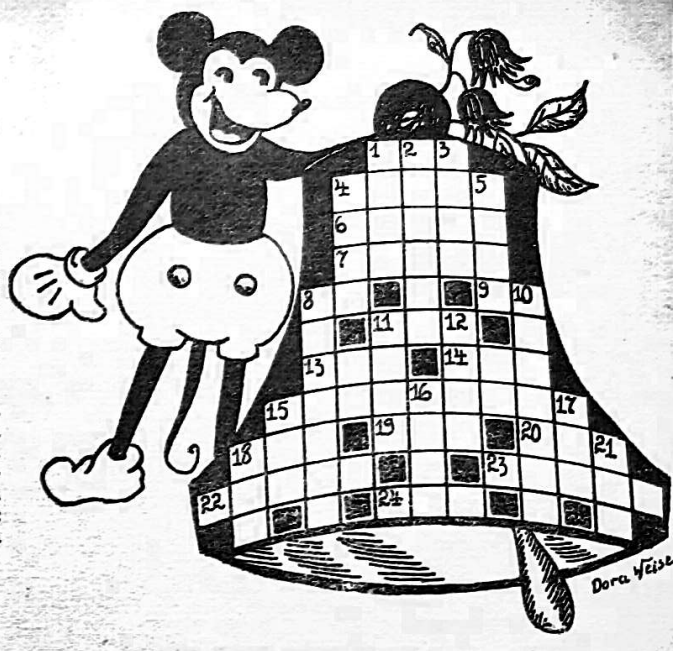

USKRSNA KRIŽALJKA

VODORAVNO: 1. Pripadnik starog germ. plemena; 4. buzdovan; 6. vrst papige; 7. pretio 8. zamjenica; 9. inicijali hrv. pisca; 11. lat. prije (bez krajnjeg slova); 13. vrlo tanki predmet; 14. austrijska rijeka; 15. protjerivanje; 18. konsonant i oznaka mjesta; 19. žensko ime; 20. žensko ime; 22. ima svaka lađa; 23. lat. duša; 24. sprat.

OKOMITO: 1. Uzvisina; 2. pogibeljan; 3. okrug; 4. oznaka mjesta; 5. prijedlog i niječna čestica; 8. ostriženje glave na tjemenu kat. svećenika; 10. franc. skupština koja je zabacila kraljevstvo; 11. čestica; 12. rijeka u Jugoslaviji; 15. i tako dalje; 16. franc. grad; 17. zamjenica; 18. grad na Jadranu; 21. ima svaki čovjek.

SLOVČANI REBUSI

Z. Nastajević

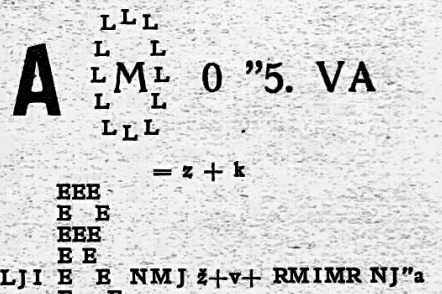

NEOBIČNA ISPUNJALKA

Crnković Zvonimir IV. r. g., Zavalje

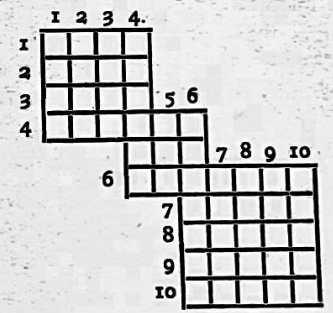

1. prorok, 2. ž. ime, 3. drvo, 4. pustinja, 5. posao, 6. zapov. na brodu, 7. rijeka u Hrvatskoj, 8. pripovijetka, 9. planina, 10. skup veriga.

NEOBIČNA ISPUNJALKA

Crnković Zvonimir — Bihać

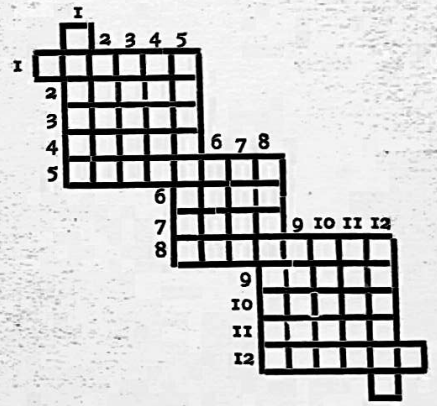

1. nije dug, 2. papiga, 3. mjesto, logor, 4. miris, 5. životinja, 6. rum. grad, 7. tješi čovjeka, 8. sprava (padež), 9. naša gora, 10. mjesto, 11. kovina, 12. pokrajina u Africi.

KRALJEVA ŠETNJA

A. Radanović

K	R	K	E	S
O	A	P	O	T
V	S	L	K	U
ć	E	R	I	S

ZAGONETKE

DOPUNJALKA

Složio K. Bauer, uč. II. raz. gimn.

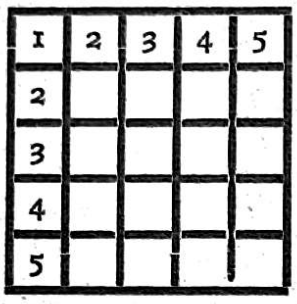

Evropska država

Nije grbav

Pridjev

Pitanje za pridjev

Rijeka u Rusiji

Vodoravno i okomito isto

KRIŽALJKA

A. Radanović

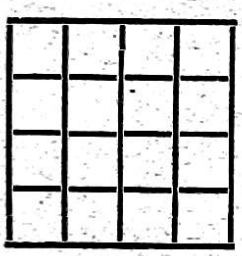

Ima svaka kuća

Gradić u Srijemu

Arabijska država

Izvan kuće

Vodoravno i okomita isto!

KRIŽALJKA

A. Radanović

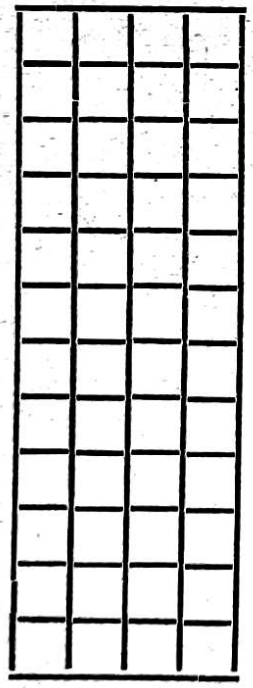

Iz prirode

Krivi Bog

Gradić u Srijemu

Muško ime

Rijeka

Muško ime

Domaća životinja

Živi u vodi

Od imati 1. lice prezenta

Malajsko ostrvo

Francuski biti

Poznata rijeka

ŠARADA

Preko njega ideš ti
Više rijeke kao svi
S njim se polja mjere
Jer drugome nije vjere
Skupa sad to spoji
Grad pred tobom stoji.

A. MOSTANJEVIĆ

SIMETRIJA BROJEVA

(Iz časopisa njemačke katoličke omladine »Jungwacht«.)

1×9+ 2=11
12×9+ 3=111
123×9+ 4=1111
1234×9+ 5=11111
12345×9+ 6=111111
123456×9+ 7=1111111
1234567×9+ 8=11111111
12345678×9+ 9=111111111
123456789×9+10=1111111111

1×8+1=9
12×8+2=98
123×8+3=987
1234×8+4=9876
12345×8+5=98765
123456×8+6=987654
1234567×8+7=9876543
12345678×8+8=98765432
123456789×8+9=987654321

Napravi pokus, dali je račun dobar.
Pokušaj sam praviti druge ovakove stupce simetričnih brojeva.

KINESKE ZAGONETKE

Dolazi li u vodu, onda se otvara, izlazi li iz vode, onda se složi i donosi ti ribu.

(Mreža.)

Vani je jedan kameni zid, iznutra su još dva zida, a unutri sjedi jedna žuta dama. (Jaje.)

Na lošem putu povjerava mu se svako; onda ti on više vrijedi nego vlastito dijete.

(Stap.)

Sjediš li prema jugu, onda on sjedi prema sjeveru; smiješ li se, i on se smije, a ako si žalostan, i na njemu se to vidi.

(Ogledalo.)

Rođen je u šumi, a umro je u jednoj zemljanoj prostoriji. Njegova je duša otprhnula u sve četiri strane svijeta, a kosti mu se prodavaju.

(Drveni ugalj.)

FRANCUSKA ZAGONETKA

(Iz francuskog lista »L'ege Lureux«.)

Pruski kralj Fridrih II. priredio je jednom velik »souper« u svome dvorcu »Sans-Souci«. Na taj ručak pozvao je i Voltaire-a, francuskog filozofa, ali sa ovakovom pozivnicom:

$$\frac{p}{g} \text{ á } \frac{ci}{sans}$$

Voltaire je odgovorio:

G a

*

Ovo su dva obična slovčana rebusa, koje treba čitati francuski. Dakle da vidimo, koliko ste naučili francuskog jezika?